

Studieopdracht

Het in kaart brengen van de sector van de bewaarbibliotheken
in Vlaanderen

Bewaar(de)bibliotheken in Vlaanderen

Eindrapport

Dr. Jeroen Walterus

Met de steun van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

© Jeroen Walterus, Brussel, december 2003

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de auteur.

Inhoud

Beleidsynthese	7
1 Inleiding	10
1.1 “Bewaar(de)bibliotheken in Vlaanderen”	10
1.2 Aanleiding voor dit onderzoek: de KPMG-studie over de Stadsbibliotheek van Antwerpen.....	11
1.3 Bedoeling en scope van het onderzoek	12
1.3.1 De onderzoeksopdracht: formele aspecten	13
1.3.1.1 Stuurgroep	13
1.3.1.2 Timing en stappenplan.....	14
1.3.2 Onderzoeksschema	14
2 Bewaarbibliotheken: aanzetten tot ‘identificatie’	15
2.1 Inleiding.....	15
2.2 Omweg: het statuut van de ‘bibliotheekwetenschap’.....	15
2.3 Concept bewaarbibliotheken	15
2.3.1 Bewaren	16
2.3.2 Bewaarbibliotheken.....	17
2.3.2.1 Missie en omschrijving	17
2.3.2.2 Opdrachten	18
2.4 Concept documentair erfgoed.....	18
2.4.1 Welke collecties behoren tot de bewaarbibliotheken?	19
2.4.2 Het bezitsparadigma en de selectie- en afvoerproblematiek.....	20
2.4.3 Topstukken van het documentair erfgoed	21
2.5 Het concept ‘Vlaamse erfgoedbibliotheek’.....	21
2.5.1 Begripsomschrijving	21
2.5.2 Het begrip ‘erfgoedbibliotheek’ versus ‘nationale bibliotheek’	21
2.5.3 Mogelijke functies voor een Vlaamse erfgoedbibliotheek.....	22
3 Prospectie: het landschap van de bewaarbibliotheken	25
3.1 Bronnen voor de prospectie	25
3.1.1 Expertinterviews	25
3.1.1.1 Lijst geïnterviewde experts.....	25
3.1.2 Literatuurstudie	25
3.2 Beschrijvend overzicht van het landschap van bewaarbibliotheken in Vlaanderen	26
3.2.1 Domeinen en sectoren met bewaarbibliotheken in Vlaanderen	26
3.2.1.1 Toelichting bij enkele (deel)sectoren	29
3.2.1.1.1 Archiefinstellingen.....	29
3.2.1.1.2 Bibliotheken	30
3.2.1.1.2.1 Openbare bibliotheken.....	30
3.2.1.1.2.1.3 Onderwijsbibliotheken.....	31

3.2.1.1.3.1 Hogeschoolbibliotheken	31
3.2.1.1.3.2 Universiteitsbibliotheken	32
3.2.1.1.4 Documentatiecentra	32
3.2.1.1.4.1 Sector erfgoed- en volkscultuurverenigingen	32
3.2.1.1.5 Museumbibliotheken en kunstbibliotheken	34
3.2.1.1.5.1 Case: overleg Antwerpse museumbibliotheken	35
3.2.1.1.6 Federale Wetenschappelijke Instellingen	36
3.2.1.1.6.1 De Koninklijke Bibliotheek	36
3.2.1.1.7 Collecties in privé-bezit	37
3.2.2 De ontsluiting van bibliotheekcollecties	37
3.2.2.1 De belangrijke bibliotheekcatalogi	37
3.2.2.2 Inventarisatie of/en ontsluiting van oude collecties	38
3.2.2.2.1 STCV: Vlaamse drukpersproductie in kaart gebracht	38
3.2.2.2.1.1 Het Nederlandse voorbeeld: STCN	38
3.2.2.2.1.2 Ontsluiting	38
3.2.2.2.1.3 Partners en collecties	39
3.2.2.2.1.4 Toekomst	39
3.2.3 Proeve van waardering van de bewaarcollecties: A-, B- en C-collecties	39
3.2.3.1 Definities (volgens Mateboer)	40
3.2.3.2 Lijst van A-collecties	40
3.2.3.3 Lijst van B-collecties	41
3.2.3.4 Lijst van C-collecties	41
3.2.3.5 Lijst van D-collecties of onbekende waardering	42
3.2.4 De staat of de toestand van de oude collecties	42
3.2.5 Bedreigde collecties op zoek naar een bestemming	42
3.2.6 Overzicht van lopende en (recent) afgesloten projecten en studies	42
3.3 <i>Belangengroepen en overlegfora in de boek- en bibliotheeksector</i>	44
3.3.1 Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezen (VVBAD)	44
3.3.2 Vlaams Overlegorgaan inzake Wetenschappelijk Bibliotheekwerk (VOWB)	46
3.3.2.1 Projecten	46
3.3.3 Vlaamse Werkgroep Boekgeschiedenis (VWB)	47
3.3.4 Overleg Kunstbibliotheken Vlaanderen (OKBV)	48
3.3.5 Belanghebbenden buiten het domein van bibliotheek-, archief en documentatiewezen	49
4 Consultatie van de sector: de e-mailbevraging en de expertinterviews	50
4.1 <i>Motivatie</i>	50
4.2 <i>Methodiek</i>	50
4.3 <i>Responsanalyse</i>	51
4.4 <i>Resultaten</i>	51
4.4.1 Opdrachten en functies	51
4.4.1.1 De mening van de geïnterviewde experts	51
4.4.1.2 De mening van het brede veld (bevraging)	53

4.4.2	De mogelijke rol van een 'centrale erfgoedbibliotheek'	56
4.4.3	De mogelijke rol van de Stadsbibliotheek van Antwerpen (SBA)	57
4.4.3.1	De mening van de experts: de sterke en de zwakke punten van de SBA	57
4.4.3.1.1	De sterke punten van de SBA	58
4.4.3.1.1.1	De collectie	58
4.4.3.1.1.2	De ligging, de infrastructuur en de dienstverlening	58
4.4.3.1.1.3	Beleid	58
4.4.3.1.2	De zwakke punten van de SBA	58
4.4.3.1.2.1	Beheersstructuur, personeel en statuut	58
4.4.3.1.2.2	Herkenbaarheid en identiteit, uitstraling, bekendheid	59
4.4.3.1.2.3	Expertise	59
4.4.3.1.2.4	Collectie (en locatie)	59
4.4.3.2	De mening van het brede veld (bevraging)	59
4.4.4	Samenvatting: evaluatie alle functies	60
4.4.4.1	Bespreking van de prioritaire functies	62
4.4.4.1.1	Samenwerking, zichtbaarheid en (internationale) uitstraling	62
4.4.4.1.2	Ontsluiting en conservering	63
4.4.4.1.3	Gecoördineerd collectiebeleid en de depotfunctie(s)	65
4.4.4.1.3.1	De problematiek van het decretaal depot: een geval apart	65
4.4.4.2	Verbanden tussen antwoordpatronen	66
4.4.5	Een mandaat voor de SBA?	67
4.4.6	Opmerkingen van de respondenten	68
5	Aanbevelingen	69
5.1	<i>Aanbeveling 1: een globaal beleid voor bewaarbibliotheken ontwikkelen</i>	69
5.1.1	Prioriteit 1: een beleidsvisie ontwikkelen voor bewaarbibliotheken	69
5.1.2	Prioriteit 2: structureel overleg organiseren	70
5.1.3	Prioriteit 3: een communicatiebeleid voor bewaarbibliotheken	70
5.2	<i>Aanbeveling 2: een conserveringsbeleid voor documentair erfgoed uitbouwen</i>	70
5.2.1	Prioriteit 1: de ontsluiting van oude collecties	70
5.2.2	Prioriteit 2: een conserveringsprogramma documentair erfgoed	71
5.2.3	Prioriteit 3: een regeling voor decentrale bewaardepots	71
5.3	<i>Aanbeveling 3: de functie van een Vlaams, aanvullend, decretaal depot onderzoeken</i>	72
5.4	<i>Aanbeveling 4: de rol van een Vlaamse erfgoedbibliotheek (verder) onderzoeken</i>	73
5.4.1	Concretisering: de rol van de SBA	73
6	Bijlagen	75
6.1	<i>Lijst van de instellingen met bewaarcollecties</i>	75
6.1.1	Bedrijfsbibliotheken en -documentatiecentra	75
6.1.2	Erfgoed- en volkscultuurverenigingen: documentatiecentra	75
6.1.3	Federale overheidsbibliotheken	76
6.1.4	Federale wetenschappelijke instellingsbibliotheken	76
6.1.5	Gemeente- en stadsarchieven	77
6.1.6	Gemeentelijke openbare bibliotheken	78

6.1.7	Hoger onderwijsbibliotheken -----	80
6.1.8	Klooster- en abdijbibliotheken-----	81
6.1.9	Museumbibliotheken-----	83
6.1.10	OCMW-archieven -----	85
6.1.11	Privaatrechtelijke archiefinstellingen -----	85
6.1.12	Professionele documentatiecentra-----	85
6.1.13	Provinciale bibliotheken-----	86
6.1.14	Rijksarchieven-----	86
6.1.15	Secundair onderwijsbibliotheken -----	87
6.1.16	Seminariebibliotheken-----	87
6.1.17	Speciale bibliotheken-----	87
6.1.18	Universitaire bibliotheken-----	87
6.1.19	Vlaamse Gemeenschap: bibliotheken -----	89
6.1.20	Vlaamse wetenschappelijke instellingsbibliotheken -----	89
6.2	<i>Formulier van de e-mailbevraging</i> -----	90
6.3	<i>Lijst van de respondenten van de e-mailbevraging</i> -----	95
6.3.1	Respondenten archiefinstellingen-----	95
6.3.1.1	Overheidsarchieven -----	95
6.3.1.2	Privaatrechtelijke en andere archiefinstellingen -----	95
6.3.2	Respondenten bedrijfsbibliotheken -----	95
6.3.3	Respondenten onderwijsbibliotheken -----	95
6.3.3.1	Universiteiten-----	95
6.3.3.2	Hoger onderwijs -----	96
6.3.3.3	Middelbaar onderwijs-----	96
6.3.4	Respondenten overheidsbibliotheken-----	96
6.3.4.1	Openbare Bibliotheeksector (gemeentelijk niveau)-----	96
6.3.4.2	Provinciale bibliotheken/documentatiecentra -----	96
6.3.4.3	Bibliotheken Vlaamse Gemeenschap (en Gewest)-----	97
6.3.4.4	Bibliotheken Federale overheid-----	97
6.3.5	Respondenten religieuze instellingsbibliotheken-----	97
6.3.6	Respondenten speciale bibliotheken -----	97
6.3.7	Respondenten wetenschappelijke instellingsbibliotheken -----	97
6.3.7.1	Vlaamse wetenschappelijke instellingen -----	97
6.3.7.2	Federale wetenschappelijke instellingen -----	97
6.3.8	Respondenten documentatiecentra -----	98
6.3.8.1	Sector volkscultuur/erfgoed-----	98
6.3.8.2	Professionele documentatiecentra-----	98
6.3.9	Respondenten museum- en kunstbibliotheken -----	98
6.3.10	Respondenten verenigingen / belangengroepen / gebruikersgroepen -----	98
6.3.11	Andere experts-----	99
6.3.12	De erfgoedcellen -----	99
6.4	<i>Bibliografie</i> -----	100
6.5	<i>Indicatieve lijst van websites</i> -----	106

Lijst van de tabellen

Tabel 1: timing en stappenplan van het project -----	14
Tabel 2: sectoren met instellingen met bewaarbibliotheken-----	29
Tabel 3: lijst van A-collecties -----	40
Tabel 4: lijst van B-collecties -----	41
Tabel 5: opdrachten en functies - [A] belang-----	55
Tabel 6: opdrachten en functies - [B] haalbaarheid -----	55
Tabel 7: opdrachten en functies - [C] termijn-----	56
Tabel 8: opdrachten en functies - [D] wenselijkheid rol erfgoedbibliotheek -----	57
Tabel 9: opdrachten en functies - [E] wenselijkheid rol SBA als erfgoedbibliotheek -----	60
Tabel 10: totaalscores per functie – alle dimensies [A-E]-----	61
Tabel 11: de rol van de SBA als erfgoedbibliotheek in het algemeen (mandaat)-----	67

Beleidssynthese

Bewaarbibliotheken zijn bibliotheken met een zekere traditie die beschikken over meestal omvangrijke documentaire bewaarcollecties, die zij trachten in optimale omstandigheden te conserveren. In ideale omstandigheden hebben zij zich in hun 'missie' expliciet tot doel gesteld het geschreven collectieve geheugen (de schriftelijke cultuur) te bewaren voor de volgende generaties. Het zijn dus 'geheugeninstellingen' (*memory institutions*). Daarom vinden ze ook hun plaats in het erfgoedbeleid: het zijn de behoeders van ons intellectueel patrimonium zoals dat opgetekend is in boeken, kranten, handschriften, en in allerlei andere verschijningsvormen van ons '**documentair erfgoed**'.

Zowel beleidsverantwoordelijken als de beroepsmensen in het veld zijn er zich van bewust dat een specifiek beleid voor bewaarbibliotheken, documentair erfgoed en de problematiek van conservering momenteel ontbreekt. Dit is wellicht o.a. te wijten aan de relatieve 'onzichtbaarheid' en de onoverzichtelijkheid van dit terrein en de daarmee verbonden vrij complexe beheersproblematiek van documentaire bewaarcollecties (verwerving, conservering en ontsluiting).

Daarom heeft de Vlaamse overheid heeft, ook naar aanleiding van de vraag van de Stadsbibliotheek van Antwerpen (SBA) tot het instellen van een mandaat van 'Vlaamse erfgoedbibliotheek' voor de SBA, een studie laten uitvoeren die het landschap van de bewaarbibliotheken in Vlaanderen in kaart brengt. Dit onderzoek werd uitgevoerd door dr. Jeroen Walterus (Vlaams Centrum voor Volkscultuur) (VCV) in opdracht van de administratie Cultuur van de Vlaamse Gemeenschap. De overeenkomst liep van 16 juni tot 28 november 2003. Het project werd begeleid door een **stuurgroep**, met als leden:

- kabinet van de minister van Cultuur: Anne Brumagne, adviseur;
- administratie Cultuur: Hilde Cuyt, ambtenaar cel Cultuurbeleid;
- administratie Cultuur: Cindy Van Hove, ambtenaar afdeling BKM;
- steunpunt Culturele Biografie Vlaanderen (CBV): Jan Cools, directeur;
- steunpunt Culturele Biografie Vlaanderen: Patrick Vandennieuwenhof, consulent archieven;
- steunpunt Vlaams Centrum voor Volkscultuur (VCV): dr. Marc Jacobs, directeur;
- de promotor: dr. Jeroen Walterus (projectmanager VCV).

Er werd een prospectie uitgevoerd waarbij 254 instellingen met bewaarcollecties werden geïdentificeerd in Vlaanderen en Brussel, waarvan een lijst is opgenomen in dit rapport. Deze instellingen bevinden zich in diverse sectoren van het culturele landschap: universiteiten, hogescholen, musea, openbare bibliotheken, archiefinstellingen, verenigingen, bedrijven, wetenschappelijke instellingen en ook bij privé-personen. Er werd een eerste beschrijving van belangwekkende collecties opgesteld: Vlaanderen beschikt over collecties van wereldformaat. Er werd ook een lijst opgesteld van relevante projecten of *best practices* en ten slotte werden er *stakeholders* geïdentificeerd, die relevant zijn voor overleg.

De sector werd geconsulteerd en bevraagd: een vijftiental experts werd geïnterviewd en 54 experts werkten mee aan een schriftelijke bevraging. De bedoeling was om de belangrijkste noden van het veld te identificeren en daaruit de prioritaire opdrachten van een

Vlaamse erfgoedbibliotheek af te leiden. Op basis van de conclusies uit de ruime bevraging in de sector kunnen een aantal aanbevelingen worden geformuleerd.

- **Aanbeveling 1: een globaal beleid voor bewaarbibliotheek ontwikkelen.**
  - **Prioriteit 1: een beleidsvisie ontwikkelen voor bewaarbibliotheek.** De overheid ontwikkelt na consultatie met de betrokken sectorale doelgroep(en) een transparante beleidsvisie en verankert deze visie in een decretaal kader.
  - **Prioriteit 2: structureel overleg organiseren.** Er is op korte termijn een structureel en intersectoraal overleg nodig tussen de diverse instellingen met bewaarbibliotheek om samenwerking concreet gestalte te geven.
  - **Prioriteit 3: een communicatiebeleid voor bewaarbibliotheek.** De bewaarbibliotheek moeten een meer zichtbare plaats krijgen in het erfgoedbeleid en in de erfgoedcommunicatie: zij moeten hun belang en functies beter communiceren naar het ruime publiek. Verder sluiten de bewaarbibliotheek zich maximaal aan bij andere (erfgoed)communicatie- en publieksinitiatieven.
- **Aanbeveling 2: een conserveringsbeleid voor documentair erfgoed uitbouwen.**
  - **Prioriteit 1: de ontsluiting van oude collecties.** Het is van groot belang om het oude collectiebezit van bewaarbibliotheek in Vlaanderen verder te ontsluiten. Daarbij is ook het element van de toestand van de collecties belangrijk: een Vlaamse schade-inventarisatie vormt de basis voor een toekomstig actieplan voor een conserveringsbeleid.
  - **Prioriteit 2: een conserveringsprogramma documentair erfgoed.** De overheid zou middelen kunnen vrijmaken om een Vlaams gecoördineerd conserveringsprogramma voor documentair of papieren erfgoed te ondersteunen. Daarbij moet vooral de nadruk liggen op microverfilming en digitalisering, maar ook op daadwerkelijke restauratie. Een op te richten Vlaams expertisecentrum voor conservering kan dit programma coördineren en een actieplan voor de conservering van documentair erfgoed opstellen.
  - **Prioriteit 3: een regeling voor decentrale bewaardepots.** Er moet voldoende geschikte magazijnruimte zijn voor het in goede omstandigheden bewaren van documentair erfgoed. Daartoe zouden tussen de grote instellingen (vooral de centrale universiteitsbibliotheek en andere belangrijke bewaarbibliotheek) afspraken moeten worden gemaakt om de bestaande ruimte optimaal te gebruiken. Daarnaast (in ruil) zou de overheid via het ter beschikking stellen van een beperkt investeringsbudget tegemoet kunnen komen aan een aantal acute noden.
- **Aanbeveling 3: de functie van een Vlaams, aanvullend (decretaal) depot onderzoeken.** De Vlaamse regering zou een initiatief kunnen nemen naar de bevoegde instanties en minister(s) op federaal niveau (en op het niveau van de Franstalige Gemeenschap) om de mogelijkheid van en het politiek draagvlak voor het instellen van een regionaal, wettelijk depot af te toetsen. Dit depot zou een aanvullende functie hebben op het bestaande wettelijk depot van de Koninklijke Bibliotheek. Het instellen van een decretaal depot impliceert de toewijzing ervan aan één Vlaamse instelling. De sector ervaart deze opdracht evenwel als minder prioritair. Als ze er komt zou de (nationale en regionale) depotfunctie ook een geactualiseerde invulling moeten krijgen, b.v. als depot van elektronische publicaties.

- **Aanbeveling 4: de rol van een Vlaamse erfgoedbibliotheek onderzoeken.** Het instellen van een mandaat van 'Vlaamse erfgoedbibliotheek' betekent een erkenning door de overheid van het belang van de bewaarbibliotheken en kan nuttig zijn om de sector van de bewaarbibliotheken als zodanig een 'gezicht' en een aanspreekpunt te geven, maar ook om een aantal programma's van gemeenschappelijk belang voor de sector te coördineren en om de continuïteit van deze programma's te garanderen. De sector is over het algemeen niet afkerig van de mogelijke rol van een Vlaamse erfgoedbibliotheek, zolang deze instelling een daadwerkelijke meerwaarde betekent voor de sector en de basisfilosofie gebaseerd is op het idee van een *peer-to-peer* netwerk en niet op een hiërarchische verhouding.

Ten slotte werd ook onderzocht in welke mate er een draagvlak bestaat in de sector voor **een mandaat als 'Vlaamse erfgoedbibliotheek' voor de Stadsbibliotheek van Antwerpen (SBA)**. Het blijkt dat een meerderheid (54%) van de bevroegde respondenten akkoord kan gaan met een bijzondere rol voor de SBA als erfgoedbibliotheek in het landschap van de bewaarbibliotheken in Vlaanderen. Van een uitgesproken, massief ondersteund mandaat voor de SBA is evenwel niet echt sprake. Globaal gesteld is er zeker een basis om naar een coördinerende rol voor de SBA toe te werken, maar is er nog overleg en afstemming nodig om een voldoende groot draagvlak hiervoor te verwerven bij de sector.

Op korte termijn kunnen door de Vlaamse overheid twee projectmatige **voortrajecten** worden ondersteund, die de basis kunnen leggen voor een integraal beleid voor het beheer van ons documentair erfgoed en voor de ondersteuning van de bewaarbibliotheken in Vlaanderen. Deze voortrajecten zijn, samengevat, de volgende (zie 5.4.1 voor meer details):

- **het voortraject 'platform bewaarbibliotheken'**, waarin o.a. het uitbouwen van overleg- en communicatiestructuren in de sector centraal staat:
  - het organiseren van een intersectoraal overlegplatform;
  - het uitwerken van een communicatieplan voor de bewaarbibliotheken.
- **het voortraject 'expertisecentrum conservering'**, bestaande uit het uitvoeren van o.a. de volgende voorbereidende onderzoekstrajecten:
  - een haalbaarheidsstudie uitvoeren naar een Vlaamse schade-inventaris en een actieplan opstellen voor de conservering van papieren collecties;
  - het opstellen van een meerjarig strategisch managementplan voor een expertisecentrum of een expertisenetwerk rond conservering;
  - de discussie en de beleidsvorming omtrent decentrale bewaardepots en een aanvullend regionaal, decretaal depot stimuleren en opvolgen.

De realisatie van deze voortrajecten zou aan de SBA kunnen toegekend worden. Ook het steunpunt Culturele Biografie Vlaanderen (CBV) kan in dit opzet nauw betrokken worden. Er wordt in deze voortrajecten ingezet op de SBA met het oog op het ontwikkelen van gemeenschappelijke programma's met een collectief belang voor alle bewaarbibliotheken in Vlaanderen, en gebaseerd op het netwerkidee. Het zou in deze optiek goed zijn dat er een gemengde raad wordt geïnstalleerd die de voortrajecten als stuurgroep begeleidt, samengesteld uit vertegenwoordigers van de Vlaamse overheid, de erfgoedsteunpunten, de SBA en de stad Antwerpen, aangevuld met vertegenwoordigers uit de betrokken sectoren.

1 Inleiding

1.1 “Bewaar(de)bibliotheken in Vlaanderen”

De wat geconstrueerde titel van dit rapport, “bewaar(de)bibliotheken in Vlaanderen” refereert aan de verschillende betekenislagen of connotaties die m.b.t. het begrip ‘bewaarbibliotheken’ kunnen worden blootgelegd. Het is meer dan een spelerei, omdat het ook de kern van een ‘programma’ bevat: ‘bewaar de bibliotheken’ kan immers als een soort van oproep geïnterpreteerd worden voor het opzetten van een langetermijnconserveringsbeleid (long term conservation policy) voor het papieren (in casu gedrukte en geschreven) erfgoed in Vlaanderen. Het opzetten en onderhouden van een conserveringsbeleid maakt de kernopdracht uit van een ‘bewaarbibliotheek’ en vormt in essentie haar reden van bestaan. De uiteindelijke bedoeling is allerlei ‘bewaarde bibliotheken’, in de betekenis van historische fondsen of speciale collecties, waar ze zich ook bevinden, te vrijwaren en toegankelijk te maken of te houden voor onderzoekers en andere belangstellenden. In die zin bevatten heel wat bibliotheken, musea, archieven en allerlei andere instellingen in Vlaanderen een ‘bewaarde bibliotheek’, wat ze allemaal een beetje ‘bewaarbibliotheek’ maakt. Het verhaal van de bewaarbibliotheken in Vlaanderen is dan ook niet eenvoudig.

Zowel beleidsverantwoordelijken als de beroepsmensen in het veld zijn er zich van bewust dat een specifiek beleid voor ‘bewaarbibliotheken’ (bewaarcollecties als onderdeel van het documentair erfgoed, de problematiek van conservering en preserving, de toegankelijkheid, en dergelijke meer) momenteel ontbreekt. Dit is wellicht o.a. te wijten aan de ‘onzichtbaarheid’ (ook letterlijk: de donkere magazijnen van bibliotheken) en de onoverzichtelijkheid van dit veld en een daarmee verbonden vrij complexe problematiek. Het is ook een feit dat andere belangrijke noden van bibliotheken m.b.t. hedendaagse informatievoorziening (elektronische informatie, opbouw van geautomatiseerde catalogi, enz.) al jaren de prioriteit krijgen op de problematiek van de ‘bewaring’. Educatieve en informatieve opdrachten voor en door de bibliotheken in functie van de ondersteuning van onderwijs, onderzoek, informatieverstrekking en recreatie worden belangrijker geacht. De bewaaropdracht komt helemaal niet of slechts zijdelings aan bod en dat is deels ook te wijten aan de houding van de betrokken sectoren en instellingen zelf (de musea, de hogescholen, de universiteiten, de lokale besturen, enz.) Bibliothecarissen werkzaam in de ‘bewaarsectie’ van de bibliotheken worden wel eens stiefmoederlijk behandeld door hun moederinstelling, door hun voogdijoverheid of gewoonweg door hun directe collegae die in andere segmenten van het bibliotheekwerk werken. Bewaarbibliotheken zijn de zwakke broertjes in het bibliotheekwezen: hun oude collecties worden soms eens ‘uit de kast’ gehaald om mee te pronken, maar verder moeten ze onopvallend opereren in de schaduw. Dit vertaalt zich indirect in een depreciatie door het beleid. (Ook bewaarbibliotheken zijn – zoals de archiefinstellingen – in het huidige cultuurbeleid een ‘ondergeschoven kind’: cf. de beleidsnota cultuur 2000-2004.)

Een erfgoedbeleid met specifieke aandacht voor bewaarbibliotheken en documentair erfgoed kan hierin verandering brengen. De bescherming van documentair of ‘papieren’ erfgoed is evenwel niet enkel een kwestie van specifieke decretale regelingen, maar zou ook een beleidsattitude, een ‘reflex’ moeten worden bij elke vorm van wetgevend werk, zoals andere

maatschappelijke thema's (b.v. culturele diversiteit) steeds 'ingecalculeerd' kunnen worden. Maar dit sluit natuurlijk niet uit dat er daarnaast ook specifieke, 'sectoraal' verankerde beleidsacties mogelijk moeten zijn.

1.2 Aanleiding voor dit onderzoek: de KPMG-studie over de Stadsbibliotheek van Antwerpen

De directe aanleiding voor dit onderzoek ligt in de ambitie van de Stadsbibliotheek van Antwerpen¹ (SBA) (en van de Stad Antwerpen) om deze instelling een nieuwe rol toe te kennen in het Vlaamse cultuurlandschap: die van 'Vlaamse erfgoedbibliotheek'. Daartoe werd gedurende 2001 en 2002 door het consultancybureau 'KPMG Consultants'² een studie uitgevoerd. Een eerste opdracht werd begeleid door een stuurgroep, samengesteld uit:

- Eric Antonis (schepen voor Cultuur Antwerpen)
- Joris Sels (bestuursdirecteur Cultuur en Sport Antwerpen)
- Julien Van Borm (directeur UIA-bibliotheek)
- Ludo Simons (hoofdbibliothecaris UFSIA)
- Jan Van Vaerenbergh (directeur O.B. Antwerpen)
- Sylvia Van Peteghem (hoofdbibliothecaris Universiteit Gent)
- Jan Roegiers (archivaris K.U. Leuven)

Deze opdracht resulteerde in een eerste rapport van KPMG: *Stadsbibliotheek Antwerpen: partner in het Vlaams cultureel erfgoedbeleid. Eindrapport*, 18 september 2001. Een van de belangrijkste realisaties in deze eerste opdracht was een gebruikersenquête bij de leeszaalbezoekers van de SBA, waaruit bleek dat de gebruikers van de SBA zeer tevreden zijn over de geboden service en faciliteiten.

Het onderzoek werd in een tweede fase voortgezet, waarbij bijzondere aandacht ging naar het inschatten van het belang van de collecties van de SBA, gekoppeld aan een profilering van het (toekomstige) collectiebeleid van de SBA als Vlaamse erfgoedbibliotheek. Hierbij werd o.a. een beroep gedaan op de Conspectus collectie-evaluatiemethode en op interviews met experts (Joris Van Parys, Jean-Pierre Couterier, Kris Humbeek, Bruno De Wever, Rémonde Panis, Eric Van Hooydonck, Hendrik Vervliet, Pierre Delsaert, Alfons Thijs, Marc Jacobs, Jeffrey Muller). De conclusie uit dit onderzoek was dat de collecties van de SBA cultureel heel waardevol zijn, en uitmunten door hun homogeniteit en continuïteit. Voor bepaalde gebieden zijn ze uniek in Vlaanderen, zoals o.a. voor Vlaamse letterkunde en de geschiedenis van de Vlaamse Beweging.

In een eindfase werden de conclusies van het onderzoek in een door KPMG begeleide werksessie (13 mei 2002) voorgelegd aan gesprekspartners uit de Vlaamse en Antwerpse administratie en aan enkele vertegenwoordigers van steunpunten, samengesteld als volgt:

- Anne Brumagne (kabinet van toenmalig minister B. Anciaux)
- Bart Canfyn (kabinet schepen voor Cultuur Antonis)
- Jos Van Rillaer (directeur-generaal AC)

---

¹ Deze instelling wordt hier verder niet voorgesteld. We verwijzen naar de website van de SBA: <http://stadsbibliotheek.antwerpen.be>.

² Consultants: Isabelle Van Cauwenberge, Kris De Bisschop

- Jan Verlinden (afdelingshoofd BKM, AC)
- Hilde Cuyt (cel voor cultuurbeleid, AC)
- Jan Cools (toenmalig landelijk erfgoedcoördinator)
- Jeroen Walterus (steunpunt VCV)
- An Renard (directeur SBA)

De conclusies van de studie(s) en van de werkwinkel werden uitgegeven in een eindrapport³, waarin KPMG diverse statements onderbouwt over het strategische belang en de (toekomstige) positionering van de instelling.

Dit eindrapport werd voorgesteld en verdedigd bij het kabinet en de Administratie cultuur, maar dit overleg kende geen onmiddellijk concreet resultaat. Diverse beleidsverantwoordelijken stelden dat een aantal noodzakelijke voorwaarden ontbraken om in te gaan op de principiële vraag van de betrokkenen (nog los van de budgettaire en praktische consequenties) om een 'mandaat' van 'Vlaamse erfgoedbibliotheek' in te stellen voor de SBA. We kunnen de opmerkingen als volgt samenvatten:

- ➔ momenteel ontbreekt een beleidskader voor mandaatverlening. Hiermee wordt o.a. bedoeld een decretaal kader;
- ➔ de motivatie in de KPMG-studie is een te smalle basis om het 'mandaat' te verantwoorden;
- ➔ er is reflectie nodig over concepten en functies verbonden aan het mandaat, maar ook over te hanteren begrippen en termen;
- ➔ de 'sector' moet vooraf bevroegd en betrokken worden bij het proces.

Deze studie heeft de bedoeling een aantal van deze hiaten in te vullen, vooral wat de laatste twee elementen betreft.

1.3 Bedoeling en scope van het onderzoek

De Vlaamse overheid wenste, naar aanleiding van recente beleidsontwikkelingen, meer bepaald het nieuwe decreet van 19 juli 2002 houdende de privaatrechtelijke culturele archiefwerking (het Archiefdecreet), en naar aanleiding van de vraag van de Stadsbibliotheek Antwerpen (SBA), zoals geformuleerd in de studie van KPMG (zie hoger), tot het instellen van een mandaat van Vlaamse erfgoedbibliotheek voor de SBA, een studie te laten uitvoeren die het landschap van de bewaarbibliotheken in Vlaanderen in kaart brengt. Citaat uit de overeenkomst met de Vlaamse overheid:

"Artikel 1. Situering en omschrijving van de studieopdracht

Het nieuwe decreet van 19 juli 2002 (B.S. 1 oktober 2002) houdende de privaatrechtelijke culturele archiefwerking (Archiefdecreet) creëert mogelijkheden voor zowel archieven als bewaarbibliotheken en documentatiecentra. Hoewel er een onderscheid bestaat tussen archieven, documentatiecentra en bewaarbibliotheken, wordt in het decreet onder 'archieven' het hele veld verstaan, en dit om een beleidsverbodking of een onvolledig beleid te vermijden. Om verdere beleidsinitiatieven te nemen, is het nodig om de sector van de bewaarbibliotheken in Vlaanderen in kaart te brengen. Wat zijn de noden? Is er nood aan

---

³ Van Stadsbibliotheek Antwerpen naar Vlaamse erfgoedbibliotheek... Eindrapport. Stad Antwerpen, september 2002. (Te verkrijgen bij de SBA)

een centrale organisatie (vb. Stadsbibliotheek Antwerpen) in een netwerk van bewaarbibliotheken? Deze opdracht kadert in de uitbouw van een 'masterplan voor het cultureel erfgoed'."

Na overleg met de stuurgroep werd de scope van deze studieopdracht als volgt ingevuld:

- voorronde: gesprekken met opdrachtgevers en belanghebbenden van de studie, wat resulteert in een gedetailleerde omschrijving van de studieopdracht;
- prospectieronde: informatie/ gegevens over de problematiek verzamelen, wat resulteert in een prospectierapport met een tentatief overzicht van bewaarbibliotheken in Vlaanderen en een conceptuele analyse;
- interviews met experts uit verschillende betrokken sectoren;
- schriftelijke bevraging van verantwoordelijke professionelen in 'de brede sector';
- dit alles resulterend in een adviserend rapport.

1.3.1 De onderzoeksoopdracht: formele aspecten

Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Cultuur. De overeenkomst liep van 16 juni tot 28 november 2003 en werd uitgevoerd op deeltijdse basis (ca. 40 werkdagen gespreid over 22 weken). Ondanks de scope van het onderzoek werd er gewerkt met vrij beperkte resources.

1.3.1.1 STUURGROEP

Het project werd begeleid door een stuurgroep, met als leden:

- Kabinet van de minister van Cultuur: Anne Brumagne, adviseur
- Administratie Cultuur: Hilde Cuyt, ambtenaar cel Cultuurbeleid
- Administratie Cultuur: Cindy Van Hove, ambtenaar afdeling BKM
- Steunpunt Culturele Biografie Vlaanderen (CBV): Jan Cools, directeur
- Steunpunt Culturele Biografie Vlaanderen: Patrick Vandennieuwenhof, consulent archieven
- Steunpunt Vlaams Centrum voor Volkscultuur (VCV): dr. Marc Jacobs, directeur
- de promotor: dr. Jeroen Walterus (projectmanager VCV)

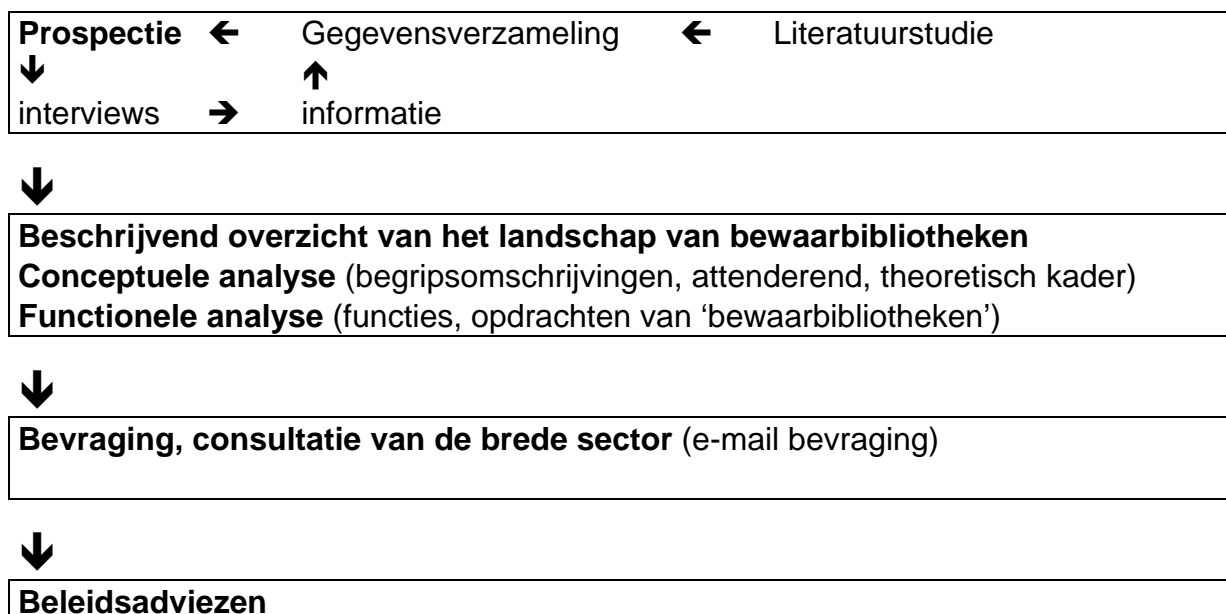
1.3.1.2 TIMING EN STAPPENPLAN

Tabel 1: timing en stappenplan van het project

Omschrijving	Begin	Einde	Resultaat
	ten vroegste	ten laatste	
1 Voorronde	25/06/03	10/07/03	Omschrijving studieopdracht
STUURGROEP 1		15/07/03	FIAT
2 Prospectieronde	01/07/03	31/08/03	Prospectierapport
3 Expertinterviews	01/08/03	12/09/03	Verslag
STUURGROEP 2		10/09/03	FIAT
-> tussentijds rapport		15/09/03	Eerste tussentijds verslag
<i>(geen activiteiten)</i>	<i>15/09/03</i>	<i>26/09/03</i>	-
4 Schriftelijke bevraging sector: -> voorbereiding -> uitvoering bevraging -> rapportering	29/09/03 13/10/03 03/11/03	10/10/03 31/10/03 05/11/03	Rapportageverslag bevraging
STUURGROEP 3		05/11/03	Tussentijdse evaluatie
6 Eindrapportering		25/11/03	Eindverslag
STUURGROEP 4		26/11/03	FIAT
7 Einde project		28/11/03	Eindrapport (goedgekeurd)

1.3.2 Onderzoeksschema

In onderstaand schema worden de diverse onderzoeksfazen chronologisch en in hun onderlinge verbanden voorgesteld.

2 Bewaarbibliotheken: aanzetten tot 'identificatie'

2.1 Inleiding

In dit onderdeel wordt een attenderend, theoretisch kader geschetst waarbinnen een aantal begrippen worden geduid. Gezien de scope en looptijd van de onderzoeksopdracht kan in dit (tijds)bestek moeilijk een doorwrocht, theoretisch exposé verwacht worden. Onderhavige tekst is eerder attenderend of initiërend bedoeld. De vraagstelling is tweevoudig: wat maakt een bewaarbibliotheek precies tot 'bewaar-bibliotheek' en wat zijn 'bewaar-collecties' in de context van het erfgoedbeleid dat zich momenteel ontwikkelt?

2.2 Omweg: het statuut van de 'bibliotheekwetenschap'

Om dit verhaal juist in te zetten kan een kleine omweg nuttig zijn. Globaal kan opgemerkt worden dat er weinig theoretische literatuur kon worden opgedolven waarin pasklare antwoorden en definities werden gegeven die onmiddellijk nuttig zouden zijn voor de ontwikkeling van een Vlaams beleid voor bewaarbibliotheken. Reflectie is evenwel niet steeds de sterkste kant geweest van bibliothecarissen, die jarenlang hebben moeten ijveren om hun vakgebied (bibliotheekwetenschap, informatiewetenschap) als een 'wetenschap' te doen aanvaarden, en die wetenschap vooral een 'positivistisch' gehalte gaven. Het feit dat er in Vlaanderen geen volwaardige universitaire vakgroep (een 'master' opleiding) als zodanig bestaat (de opleiding 'Informatie- en Bibliotheekwetenschap' aan de UA-UIA overleeft op één assistent en een handvol tijdelijke docenten) heeft hier zeker wat mee te maken. Het 'aanleunende' vakgebied van de archivaliek biedt ook weinig uitkomst, omdat de bibliotheek- en archiefwetenschappen als twee verschillende disciplines worden beschouwd en archivariissen en bibliothecarissen zich als aparte beroepsgroepen hebben georganiseerd. Ook internationale instanties en beroepsorganisaties (IFLA, LIBER, UNESCO, enz.) bieden doorgaans weinig diepgravende theoretische reflectie.

Gebrek aan reflectie heeft ook te maken met de evidenties van 'het object' en de hands-on-aanpak die reeds jaren met succes werd toegepast in het vakgebied. Bibliotheken zijn 'incontournable' in het culturele en wetenschappelijke landschap, of dat denken ze zelf toch. Wat een bibliotheek doet weet zowat iedereen (maar niet noodzakelijk 'waarom'). Het impliciet evidente karakter van de activiteiten van bibliotheken maakt reflectie niet overbodig, maar wel 'misbaar'. Bibliotheekwetenschap (*library science*) is bovendien ook een nog vrij jonge wetenschap, die steeds door de (vooral technische) ontwikkelingen ingehaald wordt, en bij uitstek interdisciplinair is. Een vorm van methodologisch pluralisme is nodig als overlevingspakket om op onderzoeksmatig vlak aan de slag te gaan met bibliotheken.

2.3 Concept bewaarbibliotheken

Een van de bekendste motto's van de traditionele bibliotheekwetenschap zijn de vijf wetten van Ranganathan, een bekende Indische bibliotheekwetenschapper:

"Books are for use

Every reader his book

Every book its reader

Save the time of the reader

The library is a growing organism" (The five laws of library science, Bombay, 1931)

Zo te zien beantwoorden bewaarbibliotheken eigenlijk niet aan de vijf hierboven vermelde wetten: de collectie oude boeken zou vanuit een bewaarperspectief immers beter niet meer gebruikt worden, terwijl lezers wel welkom zijn, maar niet met teveel en hun beschikbare tijd is in veel gevallen niet echt prioritair. Het feit ten slotte dat de (bewaar)bibliotheek (te sterk) groeit wordt tegenwoordig eerder als een probleem ervaren, omdat deze groei het optimaal 'bewaren' onmogelijk maakt.

2.3.1 Bewaren

Wat betekent 'bewaren' in de context van een bewaarbibliotheek? Kort gesteld is dit het geheel van het proces van verwerven, selecteren (afvoerproblematiek), ontsluiten, conserveren en de (vrije) toegankelijkheid maximaal verzekeren voor onderzoek en onderwijs. Momenteel komt daar bij dat de bibliothecaris ook de maatschappelijke relevantie van zijn instelling moet bewaken: een bewaarbibliotheek mag geen ivoren toren (meer) zijn, maar zou moeten openstaan voor een ruim publiek. Dit is een recente evolutie, althans in Vlaanderen en vertaalt zich o.a. in de huidige trend om papieren collecties te digitaliseren: dit betekent het maken van een elektronische of digitale kopie van een papieren document, door het in te scannen en te bewaren op een digitaal opslagmedium en te publiceren via internet. Digitaliseren is in dit opzicht een ideaal middel om de raadpleging (wereldwijd) te optimaliseren en dus te werken aan het verbreden van die maatschappelijke relevantie (*access for all*). Dat verklaart ook de populariteit van 'virtuele collecties' op het internet, niet enkel van bibliotheken maar ook van musea. Digitalisering is dan ook voor vele bibliothecarissen vooral belangrijk om bepaalde topstukken in beeld te brengen met het oog op het vergroten van het publieksbereik eerder dan als methode voor de langetermijnbewaring van ganse collecties, alhoewel hierover in het veld geen consensus lijkt te bestaan. Digitalisering als methode voor (massa)conservering en terbeschikkingstelling is voor individuele instellingen dan ook zeer duur. Er zijn wel proefprojecten uitgevoerd, meestal gebaseerd op de digitalisering van bestaande collecties op microfiches of microfilms, wat veel sneller gaat dan het digitaliseren van een origineel document. Microverfilming is een procédé waarbij op basis van fotografische methodes documenten worden gefilmd. Het wordt reeds gedurende decennia toegepast. Het microverfilmen wordt, net als digitalisering, vooral gebruikt voor zeer waardevolle of kwetsbare documenten zoals b.v. oude kranten en is tot op heden een goedkoper procédé dan digitalisering.

Centraal in het concept 'bewaren' staat het 'conserveren'⁴ zelf. Conserveren is het geheel van handelingen die nodig zijn om de collecties op lange termijn in optimale omstandigheden te bewaren. Soms wordt een onderscheid gemaakt tussen conserveren en conserveren, waarbij conservering enerzijds (*preservation*) slaat op de preventieve bewaring, nl. het

---

⁴ Zie o.a.:

- A. Renard, *Zorg voor boeken en documenten in Vlaanderen*, Antwerpen: VVBAD, 1990
- Soetaert (red.), P. / *Conserveringsbeleid papieren patrimonium*, Antwerpen: VVBAD, 1993, 102 p.
- Liénardy, A. , Van Damme, P. / *Inter folia: handboek voor de conservatie en de restauratie van papier*, Brussel: Koninklijk Instituut voor het kunstpatrimonium, 1989, 248 p.

voorkomen of vertragen van verval en beschadiging van de collecties (b.v. door de optimale luchtvochtigheid en temperatuur in magazijnen te handhaven), zonder in te grijpen op de collectie zelf. Conservering anderzijds slaat op het geheel van de handelingen waarbij wel op de collectie zelf wordt ingegrepen om het verval te stoppen of te stabiliseren (b.v. ontzuren, desinfecteren, enz.), zonder de toestand van het document te wijzigen. Restaureren heeft dan betrekking op het 'redden' van een document door de toestand ervan te wijzigen (b.v. een nieuwe band, opnieuw lijmen, enz.). Het gaat hier in essentie om diverse stappen in het conserveringsproces die meestal gelijktijdig of parallel worden uitgevoerd. De meeste instellingen hebben evenwel geen middelen voor conservering en restauratie, en beperken zich tot preservering, d.w.z. dat ze vooral preventieve maatregelen nemen.

2.3.2 Bewaarbibliotheken

2.3.2.1 MISSIE EN OMSCHRIJVING

Bewaarbibliotheken zijn bibliotheken met een zekere traditie die beschikken over oude collecties, die zij trachten in optimale omstandigheden te bewaren. In ideale omstandigheden hebben zij zich in hun 'missie' tot doel gesteld het geschreven collectieve geheugen (de schriftelijke cultuur) van de mensheid te bewaren voor de volgende generaties. Het is een cliché, maar het zijn 'geheugeninstellingen' (*memory institutions*). Daarom vinden ze wellicht ook hun plaats in het erfgoedbeleid: het zijn de behoeders van ons intellectuele patrimonium.

Deze functie of opdracht is evenwel niet steeds een bewuste keuze: de bewaarfunctie die door een bibliotheek op zich genomen wordt kan ook het resultaat zijn van historisch gegroeide omstandigheden: b.v. een kloosterbibliotheek, opgebouwd gedurende eeuwen, beschikt na al die tijd over een indrukwekkende bewaarbibliotheek. Alle types van bibliotheken kunnen een bewaarfunctie hebben (b.v. ook openbare bibliotheken, universitaire bibliotheken) en deze opdracht is niet uniek, want bibliotheken kunnen verschillende functies vervullen naast de bewaarfunctie. Heel wat bibliotheken kiezen er expliciet voor geen bewaarfunctie op zich te nemen, en stoten hun oude collecties zoveel mogelijk af, of bewaren ze niet in goede omstandigheden. Een aantal bibliotheken behoudt haar oude collecties, maar vervult ongewild deze bewaarfunctie en heeft niet de middelen om de functie te realiseren.

Archiefinstellingen delen in essentie dezelfde missie. De archiefinstellingen delen met de bibliotheken (en de musea) een gemeenschappelijke oorsprong en geschiedenis (in de moderne tijden), die teruggaat tot de 'rariteitenkabinetten' in de 16^e en de 17^e eeuw. Vanaf de 19^e en de 20^e eeuw gingen deze erfgoedinstellingen avant la lettre elk hun eigen weg en groeiden ze ook uit tot aparte disciplines, gescheiden werelden. Het bindende historische element tussen archiefinstellingen en bibliotheken mag dan duidelijk zijn, wat hen momenteel scheidt is het object (de collectie) en de daarmee samenhangende werkmethoden, de vakkennis en het paradigma van de 'eigen' discipline en beroepsgroep, aangevuld met corporatistische reflexen. Dat object is het 'documentair erfgoed', waar zowel archiefinstellingen als bibliotheken zich over ontfermen.

2.3.2.2 OPDRACHTEN

De **primaire** opdrachten van een bewaarbibliotheek zijn:

- het verwerven van collecties met het oog op bewaring en dit niet enkel om de (informatie)inhoud van het object, maar ook omwille van het object zelf (museale insteek);
- een optimale bewaring van de collecties verzekeren op lange termijn;
- tegemoetkomen aan de bredere culturele behoeften van de maatschappij (b.v. via tentoonstellingen). De publieke toegankelijkheid komt dus meer en meer in beeld.

Op de keper beschouwd zijn bewaarbibliotheken ook goed te omschrijven op basis van wat ze niet zijn of doen:

- bewaarbibliotheken zijn niet primair gericht op onderwijs en onderzoek (indirect wel), in tegenstelling tot de wetenschappelijke en de onderwijsbibliotheken;
- bewaarbibliotheken zijn niet primair gericht op informatievoorziening van de gemeenschap, in tegenstelling tot de openbare bibliotheken;
- bewaarbibliotheken zijn minder gericht op brede publieke toegankelijkheid, in tegenstelling tot b.v. musea;
- bewaarbibliotheken hebben geen administratieve bewaaropdracht zoals (publiekrechtelijke) archieven (maar er bestaan wel administratieve bibliotheken).

2.4 Concept documentair erfgoed

We beperken ons in deze studie tot een definitie van documentair erfgoed als diverse types van documenten in gedrukte of geschreven vorm op papier of in elektronische vorm op 'digitale dragers', waarbij afbeeldingen overwegend een secundaire rol spelen en waarbij de informatie-inhoud, 'het woord', centraal staat. (Deze omschrijving is geen waterdichte definitie. Een probleem stelt zich bijvoorbeeld met cartografisch materiaal.)

Documentair erfgoed (*patrimoine documentaire, documentary/written heritage,...*) heeft veel verschijningsvormen in allerlei types van gedrukte en geschreven 'documenten', op basis van papier (diverse technische productieprocédés). Daar komen sinds enige decennia ook de 'elektronische documenten' bij. Maar of de documenten nu op basis van schriftelijke, gedrukte, of elektronische dragers werden aangemaakt is fundamenteel enkel een technisch onderscheid. Het is ten gronde de informatie-inhoud die telt, niet het materiaaltipe of de drager. Het object (de drager) kan evenwel ook belangrijk zijn, in het kader van bijvoorbeeld een museologische benadering, een materiaal- of stijlanalyse, enz. In dit verband bevinden documenten waarin het beeld een belangrijke rol speelt zich op het snijpunt tussen kunstobject en geschreven bron (b.v. verluchte handschriften). Audiovisueel materiaal behoort strikt genomen niet tot het 'documentaire' in die zin dat het concept 'documentair erfgoed' veeleer aanleunt bij het idee van de 'schriftcultuur', terwijl audiovisueel materiaal (geluids- en beeldbanden, videobanden, enz.) tot de 'beeld- en klankcultuur' wordt gerekend. Men spreekt dan ook wel voor de traditionele documenten (op papier) van 'papieren erfgoed' om het onderscheid te maken.

Door de recente multimediale, technologische ontwikkelingen staat heel deze visie wat op de helling. Elektronische 'born digital' documenten (die van bij hun eerste productie in

elektronische vorm bestonden) kunnen immers een zeer hybride karakter vertonen, en een geïntegreerd geheel van tekst, beeld en geluid vormen. Bovendien ondermijnt de mogelijkheid van hypertext (het linken van en naar andere (sub)documenten) het op zichzelf staande, autonome karakter van het document (de uniciteit). En dan vermelden we nog de problematiek van de authenticiteit: wat is het origineel, hoeveel versies circuleren er van een elektronisch document? Dit is een zeer technische en complexe problematiek.

Zowel archiefinstellingen als bibliotheken 'verzamelen' documenten (documentair erfgoed), in de eerste plaats vanwege hun informatie-inhoud. Het fundamentele onderscheid dat kan worden gemaakt tussen de 'archiefverzameling' en de 'bibliotheekverzameling' berust (volgens de specialisten) in het feit dat bibliotheken in hoofdzaak documenten met culturele en wetenschappelijke bedoelingen (pro-)actief verzamelen en bewaren. Daartoe ontwikkelen bibliothecarissen selectiecriteria en een collectievormingbeleid, dat uitgaat van een aantal intenties of tradities, en gebaseerd is op de behoeften van de gebruikers van de bibliotheek. Ook 'boeken' (boekmaterialen) hebben een bepaalde finaliteit: zij beogen een verspreiding van ideeën en kennis. Bibliotheken gaan dus meer gericht tewerk, en concentreren zich in hoofdzaak op boekmaterialen. Bij archiefinstellingen is er minder sprake van intentionaliteit: hun collecties zijn meer organisch gegroeide gehelen van overwegend administratief materiaal, hun collectievorming is eerder passief. Archiefinstellingen verzamelen slechts in heel beperkte mate boekmaterialen: het verwerven van boeken is een soort 'neveneffect', in die zin dat boeken deel kunnen uitmaken van een persoonlijk, familiaal of instellingsarchief, aantekeningen kunnen bevatten of andere kenmerken die hun louter statuut van informatiebron als 'boek' overstijgen. Momenteel evenwel ontwikkelen bepaalde archiefinstellingen in Vlaanderen (de zgn. culturele 'thema-archieven') ook een gerichte collectievormingpolitiek door zich specifiek op bepaalde thema's (muziek, letteren, enz.) te richten en op zoek te gaan naar archieffondsen die in hun collectieprofiel passen.

Voor meer informatie verwijzen we naar de betreffende literatuur rond theorievorming inzake archiefinstellingen en bibliotheken. (Zie bibliografie.)

2.4.1 Welke collecties behoren tot de bewaarbibliotheken?

Sinds de uitvinding van de boekdrukkunst (1456, eerste 'Gutenbergbijbel'), waarbij eerst met blokboeken (uit hout) en daarna met losse (loden) letters werd gewerkt, is er een lange weg afgelegd, die door boekhistorici adequaat is beschreven. De historische boekenproductie resulteerde in een massa boekmaterialen van diverse aard. Maar er zijn ook schriftmaterialen die dateren van voor de uitvinding van de boekdrukkunst. We omschrijven de collecties (de collectiematerialen) van bewaarbibliotheken, als onderdeel van het documentair erfgoed, restrictief als volgt:

- oudste schriftmaterialen (oudheid, Middeleeuwen – beperkte productie):
  - bronnen uit de oudheid (papyrusrollen, kleitabletten, enz., ook niet-alfabetisch);
  - handschriften uit de Middeleeuwen (meestal op perkament. Naast religieuze geschriften en boekwerken ook 'wereldlijke literatuur' en documenten van de wereldlijke overheden zoals charters, ordonnanties, enz.);
- kostbare gedrukte werken en preciosa (moderne tijden – eerste gedrukte werken):
  - incunabelen/wiegedrukken (eerste drukken) en postincunabelen (15^e eeuw);

- oude drukken van boekwerken (1501 – 1900);
- 'efemera' (pamfletten, vlugschriften, ordonnanties, partituren, enz.);
- gedrukte collecties uit de 19^e en 20^e eeuw (nieuwste tijden – de massaproductie):
  - boekwerken (monografieën, meerdelige werken, naslagwerken, onderzoeksrapporten, overheidspublicaties, enz.);
  - reeksen van kranten of andere periodieke publicaties (tijdschriften, enz.);
  - 'efemera' en 'grijze literatuur' (pamfletten, brochures, vlugschriften, overdrukken, partituren, enz.) voor zover ze niet geïntegreerd deel uitmaken van een archieffonds;

De volgende collectie-onderdelen zijn niet specifiek voor bewaarbibliotheken, maar maken wel deel uit van een globaal collectievormingsproces van een bibliotheek, waarbij actuele collecties na verloop van tijd (steeds sneller) 'afgeschreven' worden, en afgestoten naar de bewaarfunctie, of afgevoerd worden:

- actuele gedrukte collecties (huidige productie): deze wordt b.v. systematisch via een wettelijk depot verzameld. Bij afwezigheid van een depot is selectie aangewezen. De geldende culturele canon is hierbij van doorslaggevend belang (zie lager);
- elektronische documenten (huidige productie van 'born digital' materiaal): het betreft hier het brede scala van elektronische bronnen (monografieën, elektronische periodieke publicaties, databanken, websites, enz.) Voor bewaarbibliotheken en wetenschappelijke bibliotheken ligt hier een enorme uitdaging. In sommige landen wordt reeds geëxperimenteerd met 'digitaal depot'. De uitdaging van de elektronische productie gaat grotendeels voorbij aan de Vlaamse bewaarbibliotheken. Het zijn vooral de wetenschappelijke (universitaire) bibliotheken die hiermee geconfronteerd worden.

Er zijn heel wat 'randgevallen', d.w.z. bronnen waarvan het niet duidelijk is of ze tot een bibliotheek, dan wel een museum of een archief behoren, zoals b.v.: oudheidkundige bronnen, verluchte handschriften (de miniaturen spelen een belangrijke rol), cartografisch materiaal, affiches, partituren, officiële aktes, enz. Wat een bibliotheek uiteindelijk gaat bewaren, wordt (in het beste geval) vastgelegd in een collectiebeleidsplan.

2.4.2 Het bezitsparadigma en de selectie- en afvoerproblematiek

De collecties van bewaarbibliotheken worden over het algemeen als (cultureel) waardevol omschreven. Ze zijn het waard om bewaard te worden. Maar in het kader van een selectie- en afvoerbeleid (wegens gebrek aan depotruimte) stelt zich de vraag wat bewaard moet worden en wat kan worden 'afgevoerd': wat is waarde-vol en wat is waarde-loos? Volgens de meeste bibliothecarissen en archivariissen zijn dit tijds- en contextgebonden appreciaties, afhankelijk van de geldende 'culturele canon', die wijzigt doorheen de tijd. (Zo b.v. kinderboeken: vroeger onbelangrijk geacht, momenteel collectors items.) Ook efemeer en 'klein' materiaal is belangrijk. Het bezitsparadigma (of collectieparadigma) verschuift doorheen de tijd: steeds opnieuw wordt bepaald wat waardevol is en wat niet. Daartoe ontwikkelen bewaarbibliotheken een beleid inzake afvoer en magazijnbeheer. Wegens gebrek aan depotruimte dringt selectie zich meer en meer op. Dubbels in de collectie worden verwijderd, het beste exemplaar wordt gehouden of een exemplaar met specifieke 'exemplaarmerken' (b.v. een ex libris). Momenteel stelt de toevloed van collecties die worden afgestoten (b.v. uit kloosterbibliotheken) sommige bewaarbibliotheken voor grote

problemen van selectie en opslag. Er zijn heel wat bedreigde collecties. (Zie lager, onderdeel prospectie.)

2.4.3 Topstukken van het documentair erfgoed

Dit jaar werd het “Decreet houdende de bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang” (15.01.2003) of het Topstukkendecreet gestemd. Het eerste dat men zal doen is een inventaris maken van ‘topstukken’ in de verschillende domeinen van het culturele en artistieke patrimonium. Ook in het domein van het documentair erfgoed bevinden zich uiteraard ‘topstukken’, zijnde collecties van uitzonderlijk belang of unieke stukken (een handschrift, een boek, enz.) Het opkopen van zulke collecties, bij verlies of vertrek naar het buitenland, zal veel financiële middelen vragen.

2.5 Het concept ‘Vlaamse erfgoedbibliotheek’

2.5.1 Begripsomschrijving

Een erfgoedbibliotheek (*bibliothèque patrimoniale, heritage library*) is een bibliotheek met als primaire opdracht (of missie) de langetermijnbewaring van documentair erfgoed. In de Vlaamse context wil een erfgoedbibliotheek het collectieve geheugen en het intellectuele patrimonium van Vlaanderen in al zijn diversiteit optimaal bewaren voor de volgende generaties.

2.5.2 Het begrip ‘erfgoedbibliotheek’ versus ‘nationale bibliotheek’

Er zijn momenteel verschillende bewaarbibliotheken in Vlaanderen die impliciet aan de bovenstaande definitie beantwoorden, maar voor de meerderheid onder hen is de primaire bewaarfunctie niet als dusdanig expliciet een onderdeel van hun geschreven opdrachtstelling of hun missie (als ze die al hebben). Dat neemt niet weg dat er een coördinerende, initiërende en ondersteunende functie kan worden toegewezen aan één bepaalde bibliotheek. In de meeste landen wordt deze functie opgenomen door de ‘nationale bibliotheek’. In België is dat de Koninklijke Bibliotheek Albert I. Elk land telt slechts één nationale bibliotheek, soms met regionale tegenhangers (zo b.v. de *National Library of Scotland* versus de *British Library*). Een van de belangrijkste functies van een nationale bibliotheek is het (al dan niet wettelijk) ‘depot’: de instelling tracht zoveel mogelijk gedrukte (en soms ook elektronische) publicaties die jaarlijks verschijnen in (of over) het land te bewaren, meestal in meerdere exemplaren. Dit depot van actuele publicaties wordt aangevuld met een omvangrijke oude collectie die retrospectief wordt aangevuld. Een nationale bibliotheek is dus ipso facto een erfgoedbibliotheek.

In de specifieke Belgische en Vlaamse context, waar geen regionale ‘nationale bibliotheek’ bestaat, maar één centrale, tweetalige nationale bibliotheek, kan de regionale, Vlaamse overheid, in het kader van haar culturele autonomie, aan een bepaalde instelling een aantal ondersteunende, initiërende en coördinerende functies toewijzen, met de bedoeling het documentair patrimonium van de regio beter te beschermen en te bewaren. Deze instelling functioneert dan als ‘de’ Vlaamse erfgoedbibliotheek, een soort primus inter pares in het landschap van de bewaarbibliotheken. Dit betekent niet noodzakelijk dat deze instelling de rol van nationale bibliotheek, met alle daarmee verbonden connotaties, op zich neemt. Dit hangt af van de invulling van de opdracht. Desondanks is het zeer waarschijnlijk dat in de

perceptie de Vlaamse erfgoedbibliotheek als synoniem voor de 'nationale bibliotheek van Vlaanderen' wordt beschouwd. Ook al door de term 'erfgoed', die in deze context toch sterk verbonden is met het idee van het intellectuele patrimonium of het geestelijke erfgoed van 'de natie', zal de gemandateerde 'Vlaamse erfgoedbibliotheek' beschouwd worden als de emanatie van de (zelfstandige) Vlaamse, intellectuele identiteit, behoeder van het 'Vlaamse erfgoed'. Dit is in hoofdzaak evenwel een kwestie van perceptie. Het inkleuren van een mandaat kan ook een kans zijn om de diverse begrippen te actualiseren en in een hedendaagse beleidsvisie te vertalen.

2.5.3 Mogelijke functies voor een Vlaamse erfgoedbibliotheek

Na studie van relevante literatuur en overleg met experts, werd een lijst van functies opgesteld, die een groot deel van de activiteiten van een bewaarbibliotheek afdekt, en die bijkomend een aantal functies omvat die in de meeste landen door een nationale bibliotheek worden ingevuld. De gegeven omschrijvingen van de functies pretenderen geen volledigheid. Deze functies werden in een schriftelijke bevraging voorgelegd aan een groep respondenten, ter validatie en evaluatie. (Zie verder onderdeel 4.)

- 1. Een vrijwillig bewaardepot voor oude collecties (passieve collectievorming) organiseren.** De erfgoedbibliotheek staat open voor iedereen die boekencollecties wenst te deponeren of te schenken. Dit kan ad hoc gebeuren of naar aanleiding van collectieafspraken met bepaalde instellingen. De erfgoedbibliotheek kan in dit opzicht ook een doorverwijfsfunctie op zich nemen en collecties doorverwijzen naar meer geschikte bewaarinstellingen. Zonder de verplichting om zelf alles op te nemen, draagt de erfgoedbibliotheek er wel zorg voor dat 'zwerfcollecties' een bestemming krijgen en houdt zij hierop toezicht.
- 2. Een aanvullend, decretaal, 'universeel' depot voor de actuele, Vlaamse productie van gedrukte publicaties organiseren.** De erfgoedbibliotheek krijgt de decretaal omschreven opdracht toegewezen om een wettelijk depot in Vlaanderen op te zetten en te beheren voor de Vlaamse productie van gedrukte publicaties (inclusief 'Flandrica' of publicaties over Vlaanderen in het buitenland verschenen). Deze depotfunctie heeft een regionaal (Vlaanderen) en aanvullend karakter op het nationaal wettelijk depot van de Koninklijke Bibliotheek van België. Daartoe worden de nodige, vanuit juridisch en wettelijk oogpunt noodzakelijke afspraken gemaakt tussen de Vlaamse Gemeenschap (en eventueel ook de Franstalige) en de Federale overheid. Er zal, eventueel in samenspraak met lokale actoren, bijzondere aandacht gaan naar de lokale productie. Deze opdracht is te combineren met de derde opdracht. Samenhangend hiermee zal de erfgoedbibliotheek in een nog nader te bepalen vorm een jaarlijkse bibliografie van de Vlaamse productie verzorgen, afgestemd op de bestaande 'nationale bibliografie', uitgegeven door de Koninklijke Bibliotheek.
- 3. Een proactief collectiebeleid m.b.t. 'Flandrica' en cultureel erfgoed ontwikkelen.** De erfgoedbibliotheek zal, ook retrospectief, een actief collectiebeleid voeren voor Flandrica (in het kader van haar opdracht de volledige, Vlaamse productie te bewaren) en voor verder te omschrijven actuele collectiedomeinen die als zwaartepuntcollecties worden omschreven in het toekomstige collectievormingsprofiel van de erfgoedbibliotheek. Het is hierbij de bedoeling vooral de klemtoon te leggen op collectiegebieden binnen de humane wetenschappen, zoals onder meer: geschiedenis (van Vlaanderen), literatuur en

Vlaamse letterkunde, kunst, cultureel erfgoed en volkscultuur. Daartoe worden collectieafspraken gemaakt met andere bibliotheken.

4. **Een expertisecentrum voor de conservering van het documentair erfgoed uitbouwen.** De erfgoedbibliotheek zal i.s.m. andere wetenschappelijke instellingen en universiteiten een expertisecentrum uitbouwen voor de conservering, restauratie en preservatie van bedreigd papier en documentair erfgoed in bewaarbibliotheken (maar ook in archiefinstellingen). De precieze opdrachten en de beheersstructuur van het centrum worden in overleg met de betrokken partijen en de overheid bepaald. Het centrum zal ook een coördinerende taak op zich nemen om te trachten de diverse projecten en initiatieven in Vlaanderen m.b.t. de problematiek van conservering op elkaar af te stemmen. Meer in het bijzonder zal het centrum de ontwikkelingen opvolgen inzake digitalisering, massaconservering, microfilmen, en dergelijke meer. Ook de volgende opdracht kan door dit centrum (mee) worden behartigd.
5. **De coördinatie op zich nemen van een Vlaamse (schade-)inventarisatie van bedreigde collecties.** De erfgoedbibliotheek ontwikkelt een 'masterplan' om bedreigde bibliotheekcollecties in kaart te brengen en ontwikkelt een actieplan om deze collecties op lange termijn te conserveren. Binnen dit masterplan worden een visie (concepten en definities) en een kader ontwikkeld voor een globale bewaarpolitiek voor Vlaanderen, i.s.m. alle betrokken partijen en binnen de krijtlijnen van het cultureel-erfgoedbeleid van de Vlaamse overheid. Als model kan o.a. de Nederlandse studie dienen van J. Mateboer, *Nederlandse cultuurhistorische collecties geteld en gewogen: Inventarisering, waardering, weging en kostenberekening voor de conservering van collecties op het gebied van de Nederlandse cultuurgeschiedenis uit de periode 1840-1950*. Den Haag, KBN, 1998.
6. **De topstukken van het Vlaams, documentair erfgoed 'bewaken'.** Naar aanleiding van het Topstukkendecreet stelt de Vlaamse regering de lijst vast van de topstukken van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap. Hiertoe behoort ook het waardevolle, gedrukte en geschreven cultureel patrimonium. De erfgoedbibliotheek kan deze lijst 'bewaken', d.w.z. deze stukken volgen en elke vorm van vervreemding (verkoop, schenking) registreren en signaleren. Als stukken naar het buitenland dreigen te verdwijnen, brengt de erfgoedbibliotheek de Vlaamse overheid hiervan op de hoogte via de daartoe voorziene mechanismen in het Topstukkendecreet.
7. **De coördinatie op zich nemen op het vlak van collectievorming.** De erfgoedbibliotheek neemt een coördinerende rol op zich om afspraken en overleg te stimuleren inzake collectievorming (zwaartepuntcollecties, zie hierboven), decentraal bewaardepot, ruilafspraken en dergelijke meer tussen de (bewaar)bibliotheken in Vlaanderen, in afstemming en overleg met de bestaande initiatieven in Vlaanderen, en met de Koninklijke Bibliotheek. Zij organiseert hiertoe een breed intersectoraal overleg.
8. **De coördinatie op zich nemen op het vlak van collectieontsluiting van oude collecties.** De erfgoedbibliotheek neemt een coördinerende rol op zich om i.s.m. de belangrijke wetenschappelijke (bewaar)bibliotheken in Vlaanderen de continuïteit en de eenvormigheid van de ontsluiting van oude collecties (15^e-18^e eeuw), waar ze zich ook bevinden, te ondersteunen. We verwijzen hierbij expliciet naar b.v. het lopende project Short Title Catalogus Vlaanderen. De erfgoedbibliotheek kan hier ook een rol op zich nemen inzake vorming en opleiding.

9. **Samenwerking en overleg bevorderen tussen bewaarbibliotheken in Vlaanderen.**
De erfgoedbibliotheek ontwikkelt initiatieven om in het algemeen de samenwerking en het intersectorale overleg te bevorderen tussen bewaarbibliotheken in Vlaanderen. Daartoe kan een structureel 'overleg bewaarbibliotheken' worden georganiseerd i.s.m. andere partners. De erfgoedbibliotheek ontwikkelt zich in deze context ook tot centraal aanspreekpunt en draaischijf (doorverwijsfunctie) voor de uitwisseling van professionele informatie.
10. **Projectwerking(en) stimuleren in specifieke domeinen.** De erfgoedbibliotheek initieert nieuwe ontwikkelingen m.b.t. het management en het beheer van bewaarbibliotheken en ontwikkelt en ondersteunt daartoe vernieuwende pilotprojecten i.s.m. andere partners. Een bijzonder aandachtspunt hierbij zijn projecten inzake digitalisering en het gebruik van informatietechnologie.
11. **Het creëren van werkinstrumenten.** De erfgoedbibliotheek maakt professionele werkinstrumenten aan, zoals bibliografieën, handleidingen en dergelijke meer, i.s.m. andere partners. Naar aanleiding van eventuele opleidingen en vormingsinitiatieven kan de erfgoedbibliotheek ook educatieve werkinstrumenten aanmaken.
12. **Het bevorderen van de zichtbaarheid van de bewaarbibliotheken.** Om het maatschappelijk draagvlak van de bewaarbibliotheken te vergroten kan nog meer gewerkt worden aan hun 'zichtbaarheid'. Daartoe zal de erfgoedbibliotheek initiatieven ontwikkelen m.b.t. publiekswerking en promotie, i.s.m. andere partners. De mogelijkheden zijn hier legio (tentoonstellingen, brochures, publieksparticipatieprojecten, ludieke 'acties', enz.). Hierbij zoekt de erfgoedbibliotheek ook aansluiting bij lopende initiatieven inzake publiekscommunicatie over cultureel erfgoed en bij landelijke erfgoedevenementen (b.v. de Erfgoeddag).
13. **Internationaal 'aanspreekpunt', bevorderen van de internationale uitstraling van de Vlaamse bewaarbibliotheken en hun collecties.** Als 'ambassadeur' zal de Vlaamse erfgoedbibliotheek het documentair patrimonium van Vlaanderen in het buitenland bekend maken door deel te nemen aan internationale manifestaties, congressen, enz. De erfgoedbibliotheek zal zich ook ontwikkelen tot het internationale 'aanspreekpunt' voor Vlaanderen, waarbij buitenlandse onderzoekers en instellingen adequaat opgevangen en doorverwezen worden.

3 Prospectie: het landschap van de bewaarbibliotheken

3.1 Bronnen voor de prospectie

3.1.1 Expertinterviews

Er werden in dit onderzoek een tiental interviews afgenomen van experts uit verschillende sectoren waarin bewaarbibliotheken bestaan. Hun bijdrage was essentieel voor het onderzoek.

3.1.1.1 LIJST GEÏNTERVIEWDE EXPERTS

De volgende experts werden geïnterviewd:

- 1) 14 juli en 12 augustus: VVBAD (Marc Storms, directeur en Bruno Vermeeren, beleidsmedewerker)
- 2) 4 augustus: Provinciale Bibliotheek Limburg, Provinciaal Documentatiecentrum Limburgensia (Raf Van Laere, hoofd afdeling informatie en documentatie)
- 3) 12 augustus: Archief en Museum van het Vlaams Cultuurleven (AMVC-Letterenhuis) (Leen Van Dijck, conservator)
- 4) 19 augustus: KUL Centrale Bibliotheek en Archief (Jan Roegiers (*), archivaris en Dirk Van Elderen, verantwoordelijke afdeling schenkingen/passieve collectievorming)
- 5) 22 augustus: Antwerpse museumbibliotheken (Steven Thielemans, algemeen directeur Stedelijke Musea en Nora De Poorter: adjunct-conservator Rubenianum)
- 6) 26 augustus: Koninklijke Bibliotheek van België (Willy Vanderpijpen, hoofd departement logistiek en externe betrekkingen, ook voorzitter 'Sectie wetenschappelijke bibliotheken', VVBAD)
- 7) 28 augustus: VCOB (Jan Braeckman, directeur en Geert Ruebens, directeur)
- 8) 29 augustus: Overleg Kunstbibliotheken Vlaanderen (OKBV) (Saskia Scheltjens, PMMK of Beatrice De Clippeleir, Sint-Lucas Gent)
- 9) 4 september: Hogeschool Antwerpen: (Chris Goetschalckx: bibliothecaris-coördinator, Anna Pensaert: bibliothecaris Departement Dramatische Kunst, Muziek en Dans en Karin Houthuys: bibliothecaris Departement Beeldende Kunst en Ontwerpwetenschappen.)
- 10) 8 september: UA-Ufsia Centrale Bibliotheek (Ludo Simons (*), Hoofdbibliothecaris en Pierre Delsaerd, archivaris)
- 11) 9 september: Universiteit Gent Centrale Bibliotheek (Sylvia Van Peteghem (*), hoofdbibliothecaris en Martine De Reu, bibliothecaris)

(*) Lid van de stuurgroep KPMG-studie.

Er werden ook gesprekken gevoerd met leden van de stuurgroep (vertegenwoordigers van de steunpunten, de administratie en het kabinet) en met An Renard van de SBA. Via e-mail werd ook met een aantal betrokkenen gecorrespondeerd.

3.1.2 Literatuurstudie

Via een aantal bibliografische werkinstrumenten en databanken (o.a. *Library and Information Science Abstracts*) en op basis van de feedback van de experts werd een bibliografie samengesteld, die opgenomen is in de bijlagen. Hierbij werd vooral gemikt op recente, Vlaamse publicaties m.b.t. thema's die van belang zijn voor bewaarbibliotheken. Er werd ook

een beperkte literatuurlijst opgesteld van buitenlandse bijdragen (sinds 2000). Het betreft in hoofdzaak publicaties (rapporten, monografieën, artikels) over:

- de conserveringsproblematiek;
- digitalisering (beperkt);
- (wettelijk) depot;
- 'beleid' (waaronder enkele Nederlandse, relevante documenten);
- inventarissen van boekenbezit oude collecties (beperkt).

(Bibliografie: zie bijlagen.)

3.2 Beschrijvend overzicht van het landschap van bewaarbibliotheken in Vlaanderen

In dit hoofdstuk wordt een niet-exhaustief, exemplarisch of 'symptomatisch' overzicht gegeven van de instellingen met bewaarcollecties in Vlaanderen en Brussel en van lopende projecten die relevant zijn voor bewaarbibliotheken. Er was in het bestek van deze studie geen ruimte voor casestudies of voor brede enquêtering. Er werd een beroep gedaan op een aantal bronnen (zie lager) en op de parate kennis van de geïnterviewde experts.

3.2.1 Domeinen en sectoren met bewaarbibliotheken in Vlaanderen

In de hierna volgende onderdelen trachten we een eerste overzicht te presenteren van de diverse onderdelen van het landschap van de 'bewaarbibliotheken'. We onderscheiden een aantal sectoren en deelsectoren. Er zijn immers verschillende 'domeinen' te onderscheiden die relevant zijn in het kader van een prospectie inzake 'bewaarbibliotheken' en documentair erfgoed. Die domeinen zijn op hun beurt weer in te delen in sectoren en zelfs deelsectoren.

De inschatting van het aantal relevante instellingen gebeurde op basis van gegevens die werden verzameld uit verschillende bronnen:

- de *VLABIDOC, Vlaamse Archief-, bibliotheek- en documentatiegids*: een door de Vlaamse Vereniging voor Archief-, bibliotheek- en documentatiewezenen (VVBAD) om de twee à drie jaar uitgegeven gids van alle instellingen en verenigingen die een archief, een bibliotheek of/en een documentatiecentrum beheren. De gids kan een zekere representativiteit claimen, maar naar verluidt stellen er zich wel wat problemen inzake de validiteit en de actualisering van de gegevens, waarbij de VVBAD afhankelijk is van de vrijwillige inbreng van de betrokken instellingen. Bovendien bevat de gids slechts beperkte aanwijzingen over de precieze aard van de collecties. Indien melding werd gemaakt van 'bijzondere collecties', kon daar in een aantal gevallen wel relevante informatie uit afgeleid worden;
- Het *Repertorium van het oude boekenbezit in België*, gepubliceerd in 1989 onder redactie van M.-T. Isaac: deze publicatie bevat veel relevante informatie (verzameld tussen 1986-1988), maar is reeds 15 jaar oud;
- de OKBV-website bevat een lijst van kunstbibliotheken in Vlaanderen: de lijst is gebaseerd op de eindverhandeling '*Kunstbibliotheken in Vlaanderen en Brussel: situering van de algemene kunstwetenschappelijke infrastructuur en een inventaris*' door Els Milh. Deze werd in 2001 ingediend als afstudeerwerk in het kader van de opleiding Graduaat Bibliotheekwezen en Documentaire Informatiekunde aan de

Bibliotheekschool van Gent. Co-promotor was Saskia Scheltjens, bibliothecaresse van het Museum voor Moderne Kunst Oostende (PMMK);

- het rapport *Zorgen voor later* (E. Vanhoutte, 2000) geeft een interessant en gedetailleerd overzicht van muziekarchieven en -bibliotheken (door J. Dewilde) en literaire bibliotheken en documentatiecentra in Vlaanderen. De gegevens werden verzameld via een enquête;
- de erfgoedcellen (Antwerpen, Brugge, Gent, Leuven, Mechelen, Tongeren): zij gaven een overzicht van relevante instellingen in hun werkingsgebied. Uit deze vraag bleek dat sommige erfgoedcellen op dit vlak veel meer informatie hebben dan andere, naargelang de thematiek van bewaarbibliotheken tot nu toe in hun werking aan bod gekomen is;
- diverse overzichten in publicaties zoals b.v. de studie van An Renard, *Zorg voor boeken en documenten in Vlaanderen*, 1990, die een lijst van relevante respondenten/instellingen bevat of de publicatie *Rijkdom bedreigd*, 1990, van het Gemeentekrediet met een lijst per provincie van relevante bibliotheken en archieven;
- ook de geïnterviewde experts signaleerden belangwekkende collecties.

Traditioneel wordt het bibliotheek-, archief- en documentatiewezen (BAD) in Vlaanderen onderverdeeld in een aantal sectoren⁵, wat zich b.v. ook weerspiegelt in de afdelingen of 'secties' van de VVBAD:

- archieven (sectie 'archief- en documentbeheer'):
  - Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën
  - provinciale archieven
  - gemeentearchieven
  - archieven van de overige lokale openbare besturen
  - private archieven
- wetenschappelijke bibliotheken (sectie 'wetenschappelijke bibliotheken'):
  - Koninklijke Bibliotheek van België (de KBR heeft als nationale bibliotheek van België een bredere opdracht en functie dan de andere wetenschappelijke bibliotheken)
  - universiteitsbibliotheken
  - andere wetenschappelijke bibliotheken
  - speciale bibliotheken en documentatiecentra
  - overheidsbibliotheken
  - bedrijfsbibliotheken
  - bibliotheken en documentatiecentra van andere organisaties
- openbare bibliotheken (sectie 'openbare bibliotheken')
- schoolbibliotheken (sectie 'schoolbibliotheken'):
  - basisscholen
  - secundaire scholen
  - hogescholen

Deze indeling door de VVBAD is voor onze prospectie enerzijds onvolledig, omdat een aantal domeinen ontbreekt, en anderzijds te gedetailleerd, omdat niet alle onderdelen van

---

⁵ Zie: www.vvbad.be (onderdeel 'instap')

het bibliotheekwerk relevant zijn. We kozen noodzakelijkerwijs voor een andere en bredere indeling, die pragmatisch een aantal domeinen en sectoren identificeert. De indeling geeft geen totaaloverzicht van het bibliotheek- archief-, en documentatielandschap, maar het betreft een indeling die vooral relevant is voor de problematiek van bewaarbibliotheken.

In onderstaande tabel worden in een algemeen overzicht de sectoren opgelijst, met daaraan gekoppeld een inschatting van het aantal bewaarbibliotheken per (deel)sector. In de bijlagen staat een lijst van instellingen per geïdentificeerd 'domein'. In het totaal werden 257 instellingen (of entiteiten binnen instellingen, zoals b.v. faculteiten binnen een universiteit) met een 'bewaarbibliotheek' gerepertorieerd voor Vlaanderen en Brussel. D.w.z. instellingen die 'historische collecties' in bezit hebben, in overeenstemming met de hoger opgegeven omschrijving, nl.:

- oudste schriftmaterialen (oudheid, Middeleeuwen – beperkte productie):
  - bronnen uit de oudheid;
  - handschriften uit de Middeleeuwen;
- kostbare gedrukte werken en preciosa (moderne tijden – eerste gedrukte werken):
  - incunabelen/wiegedrukken (eerste drukken) en postincunabelen (15^e eeuw);
  - oude drukken van boekwerken (1501 – 1900);
  - 'efemera' (pamfletten, vlugschriften, ordonnanties, partituren, enz.);
- gedrukte collecties uit de 19^e en 20^e eeuw (nieuwste tijden – de massaproductie):
  - boekwerken;
  - reeksen van kranten of andere periodieke publicaties (tijdschriften, enz.);
  - 'efemera' en 'grijze literatuur' voor zover ze niet geïntegreerd deel uitmaken van een archieffonds;

Er werd hierbij geen rekening gehouden met de aard van de instelling, de opdrachtstelling of missie. De historische collectie kan ook berusten op een toevallige acquisitie, een schenking en dergelijke meer. De lijst doet ook geen uitspraak over de kwaliteiten van de instellingen in kwestie.

De lijst van instellingen (en verenigingen) is opgenomen in bijlage. Deze lijst is zeker niet definitief of exhaustief en kan ook vergissingen bevatten, in die zin dat niet steeds met absolute zekerheid vast te stellen is op basis van het gebruikte bronnenmateriaal welke collectie de betrokken instelling in huis heeft, en hoe omvangrijk deze collectie is. Daartoe is meer onderzoek nodig. Toch werd de meeste info voldoende gevalideerd, door b.v. meer dan één bron, of door een bevestiging van de geconsulteerde experts.

Tabel 2: sectoren met instellingen met bewaarbibliotheken

DOMEIN	#	SECTOR	#	DEELSECTOR	#
Archiefinstellingen	38	Overheidsarchieven	30	Rijksarchieven	5
				Gemeente- en stadsarchieven	23
				OCMW-archieven	2
		Privaatrechtelijke archieven	8	-	8
Bibliotheken	163	Bedrijfsbibliotheken	10	-	10
		Onderwijsbibliotheken (alle onderwijstypes)	32	Secundair onderwijs	1
				Hoger onderwijs	14
				Universiteiten	17
		Overheidsbibliotheken	58	Gemeentelijke O.B.	42
				Provinciale bibliotheken	6
				Bibliotheken Ministerie v/d Vlaamse Gemeenschap	3
				Federale bibliotheken (FOD's, BPB, ...) (FWI's: zie lager)	7
		Religieuze instellingsbibliotheken	45	Kloosters, abdijen	41
				Seminariebibliotheken	4
Speciale bibliotheken	8	(o.a. stedelijke conservatoria, SBA, Bibliotheca Wittockiana)	8		
Wetenschappelijke instellingsbibliotheken	10	FWI's (federaal)	7		
		Vlaamse wet. instellingen	3		
Documentatiecentra	26	Erfgoed- en volkscultuur- Verenigingen	15	(Heemkunde, geschiedenis, familiekunde, volkskunde,...)	15
		Professionele documentatiecentra	11	(Zowel socio-culturele als andere privé-organisaties en vzw's,...)	11
Musea	30	(Alle types)	30	-	30
Privé-bezit	?	Collecties bij collectioneers, boek- en antiekhandelaars, enz.	?	-	?
TOTAAL					257

Het overzicht zegt natuurlijk niets over het volume van de aanwezige collecties. Daarover is dan ook weinig bekend. Er bestaan geen overzichten of inventarissen met volledige cijfers. Hierna geven we kort wat toelichting en achtergrondinformatie bij enkele belangrijke sectoren, geïllustreerd met een aantal voorbeelden. De informatie berust deels op de expertinterviews, deels op literatuurstudie. Het was in het bestek van dit onderzoek onbegonnen werk om een volledige stand van zaken te maken van de situatie van bewaarbibliotheken in alle vermelde sectoren.

3.2.1.1 TOELICHTING BIJ ENKELE (DEEL)SECTOREN

3.2.1.1.1 Archiefinstellingen

De situatie voor publiekrechtelijke archiefinstellingen of overheidsarchieven en privaatrechtelijke archiefinstellingen is verschillend. Zij hebben andere opdrachten en vallen

onder een verschillend wetgevend kader. De overheidsarchieven, waaronder de stads- en gemeentearchieven, vallen momenteel buiten elke decretale regeling. Een aantal verzuchtingen zouden door het toekomstige nieuwe 'gemeentedecreet' kunnen worden ingelost. Willen zij hun plaats in het Vlaamse cultureel erfgoedbeleid dan rest de stads- en gemeentearchieven momenteel geen andere keuze dan te gaan "schuilen in het erfgoedconvenant" van hun stad⁶.

De privaatrechtelijke archiefinstellingen (waaronder de politieke en culturele themaarchieven) kregen onder de voorbije legislatuur een eigen decreet, 'houdende de privaatrechtelijke culturele archiefwerking'⁷. Dit decreet is ook bedoeld om de werking van bewaarbibliotheken te erkennen en te ondersteunen. Het Archiefdecreet wordt door de experts vanuit de sector van de bewaarbibliotheken als een gemiste kans ervaren. (Zie lager.) Maar ook de archiefsector zelf is van mening dat het decreet hiaten vertoont (b.v. een Vlaamse regelgeving voor de culturele werking van publiekrechtelijke archiefinstellingen, enz.). Deze kritiek valt buiten het bestek van dit onderzoek.

De positie van de bewaarbibliotheken met historische boekencollecties binnen archiefinstellingen is marginaal, aangezien het niet tot de kerntaken van archiefinstellingen behoort om een bewaarbibliotheek uit te bouwen. Maar veel archiefinstellingen beschikken wel over (soms aanzienlijke) bewaarbibliotheken, omdat heel wat schenkingen naast typisch archiefmateriaal (brieven, rekeningen, enz.) ook boeken of ander bibliotheekmateriaal omvatten. Tot op zekere hoogte worden deze boeken als een geïntegreerd onderdeel van het archieffonds in kwestie opgevat en als zodanig ontsloten, zeker als er aantekeningen in staan.

3.2.1.1.2 Bibliotheken

*3.2.1.1.2.1 Openbare bibliotheken*⁸

De werking van het openbaar bibliotheekwezen wordt geregeld in het 'decreet lokaal cultuurbeleid' – sectie openbare bibliotheken⁹. In de eerste ontwerpversie van het nieuwe decreet betreffende de openbare bibliotheken (versie 1 december 2000), werd in Afdeling 2 (Streekgerichte bibliotheekplatforms), art. 8 voor de streekgerichte bibliotheekplatforms gesteld: "een coördinerend beleid ontwikkelen m.b.t. documentair erfgoed". Dit ontwerp van decreet sneuvelde bij de opmaak van het decreet lokaal cultuurbeleid (13 juli 2001). In dit decreet wordt in art. 13, paragraaf 8 aan de provincies (meer bepaald via het streekgericht bibliotheekbeleid, SBB) de opdracht toegewezen om het Vlaams cultureel erfgoedbeleid te ondersteunen. Een specifieke cel SBB wordt binnen elke provinciale administratie opgericht die zich hierover zou moeten ontfermen. De vroegere Centrale Openbare Bibliotheken (COB) verliezen dus hun opdracht als 'regionaal depot' en hun coördinerende rol in het kader van collectieafspraken en de afvoer van oude collecties uit de openbare bibliotheken in hun

---

⁶ Zie de interessante licentiaatverhandeling over deze problematiek van Bart De Keyser, De culturele erfgoedpolitiek van de Vlaamse overheid en de rol van de gemeente- en stadsarchieven daarin, Brussel: VUB, 2003 (Zie p. 31 e.v.)

⁷ Decreet houdende de privaatrechtelijke culturele archiefwerking (oktober 2002)

⁸ Interview VCOB: Jan Braeckman en Geert Ruebens, 28/8/03

⁹ Decreet houdende het stimuleren van een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid (2002)

werkingsgebied. Hun bewaarfunctie kan eventueel wel in het kader van de SBB terug worden 'geactiveerd'. Het initiatief ligt dus bij de provincies. Het Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken (VCOB), het steunpunt voor de openbare bibliotheeksector, vraagt dat er snel een globale, geïntegreerde en intersectorale bewaarpolitiek komt waarin openbare bibliotheken een plaats krijgen.

Zoals gesteld verliezen de vroegere Centrale Openbare Bibliotheken (COB's) in het decreet hun opdracht als 'regionaal depot' en hun coördinerende rol in het kader van collectieafspraken en de afvoer van oude collecties uit de openbare bibliotheken in hun werkingsgebied. Het initiatief ligt in de huidige regelgeving bij de provincies, meer bepaald de SBB's. (Zie hoger) Bedoeling was onder meer om oudere collecties te bewaren in functie van interbibliothecair leenverkeer (IBL), om toch niet volledig afhankelijk te zijn van de wetenschappelijke bibliotheken. Historisch gezien (oude regelgeving) hebben de openbare bibliotheken wel steeds een of andere rol gehad in het bewaren van historische bronnen relevant voor hun gemeente of stad. Daarom beschikken heel wat openbare bibliotheken over oud materiaal: 'Alostiana', 'Ostendiana', enz. Momenteel ontbreekt een beleid rond de afvoerproblematiek, terwijl de problematiek in heel wat gevallen acuut is. Sommige bibliotheken maken afspraken met bewaarinstellingen in hun regio (meestal een universiteitsbibliotheek of een archief), maar er zouden ook heel wat collecties in de containers verdwijnen. Alhoewel er een document bestaat dat instructies geeft bij de afvoer van collecties¹⁰, vermoedt men dat (cultureel) waardevolle boeken verloren gaan. Er zijn geen studies bekend die een globaal overzicht van de oude collecties in openbare bibliotheken bieden. De VLABIDOC blijft de beste informatiebron. In vele gevallen worden deze collecties ook niet opgenomen in de publiekscatalogus, maar apart geïnventariseerd en ontsloten in de instelling. Met VLACC II (de nieuwe centrale catalogus) zou een specifieke en gestandaardiseerde (MARC 21) ontsluiting van oude drukken mogelijk gemaakt worden, maar dan nog moet er een beleid worden opgezet (vorming, enz.) en moet er een mentaliteitsomslag bij de bibliothecarissen gebeuren, waarbij zij zich niet enkel richten op de hedendaagse informatievoorziening, maar ook aandacht (kunnen) geven aan hun oudere collecties.

Verder wijst het VCOB ook op de preciaire toestand van audiovisueel materiaal (AVM), in het bijzonder L.P.'s. Vele openbare bibliotheken weten geen blijf met hun verouderde AVM-collecties. Er is geen centrale instantie die zich hierover ontfermt.

3.2.1.1.3 Onderwijsbibliotheken

3.2.1.1.3.1 Hogeschoolbibliotheken

Een aantal hogeschoolbibliotheken hebben zeer rijke collecties, omdat zij de oude collecties van voormalige stedelijke 'kunstscholen' (academies, conservatoria) overgenomen hebben bij de integratie van deze instellingen in de hogescholen (b.v. hogescholen in Antwerpen, Gent en Brussel).

Het nieuwe decreet op de hogescholen heeft geen gunstige invloed gehad op de positie van de hogeschoolbibliotheken: de functie van de bibliothecaris werd geschrapt en is dus niet

---

¹⁰ *Bewaren, wieden, afvoeren door de openbare bibliotheek*, Antwerpen: VBC, 1990

meer verplicht. Dit resulteert soms in een rechtstreekse bedreiging van de collecties: er zou vaak lukraak omgesprongen worden met het bezit en de bibliotheken zijn afhankelijk van de goodwill en de mogelijkheden van het departement waartoe ze behoren. Als er geen geld is voor een bibliotheek, verdwijnt ze. De globale toestand van de collecties in de kunsthogescholen zou precair zijn (geen depotruimte, geen conserveringsmaatregelen). Door de huidige onderwijshervormingen gaan hogescholen associaties aan met universiteiten. Daardoor wordt samenwerking met de universiteitsbibliotheken mogelijk, maar dit lost niet noodzakelijk iets op.

3.2.1.1.3.2 Universiteitsbibliotheken

De bibliotheken (de centrale bibliotheken en sommige faculteitsbibliotheken) van de vermelde universiteiten behoren tot de rijkste bewaarbibliotheken van Vlaanderen, met zeer omvangrijke en historisch waardevolle collecties. Ze krijgen regelmatig belangrijke en omvangrijke collecties aangeboden (schenking of verkoop) en trachten ook bepaalde stukken aan te kopen voor hun collectie. Het zijn ook centra van expertise, o.a. wat conservering betreft. De vermelde universiteiten dragen samen met de SBA het STCV-project. (Zie lager.) Het zijn belangrijke spelers in het veld.

Verschillende experts stellen dat de druk vanuit de universitaire overheden op de centrale bibliotheken toeneemt om zich toe te leggen op de ondersteuning van de core business van de universiteiten (onderwijs en onderzoek). De grote universitaire 'centrale bibliotheken' (Universiteit Gent, Katholieke Universiteit Leuven en Universiteit Antwerpen, Ufsia) ondervinden dus problemen om hun rol als bewaarbibliotheken goed uit te voeren. Er bestaat ook interne concurrentie binnen de universiteiten tussen de faculteitsbibliotheken, die onderling onvoldoende afspraken maken. Het beheer van de middelen berust meestal ook bij de faculteiten. Een aantal centrale bibliotheken wordt geconfronteerd met de afbouw van het personeelskader (b.v. personeel wordt na pensionering niet vervangen). Een positieve noot is te horen bij de universiteit Antwerpen die een nieuwe bibliotheek inplant voor de humane wetenschappen in het centrum van de stad, waar collecties samengebracht worden. Het is evenwel verre van zeker of deze bibliotheek een rol als bewaarbibliotheek actief zal kunnen opnemen.

3.2.1.1.4 Documentatiecentra

3.2.1.1.4.1 Sector erfgoed- en volkscultuurverenigingen¹¹

In het 'decreet volkscultuur'¹² is niets voorzien voor de bibliotheken en documentatiecentra van de erfgoedverenigingen. Dankzij een door het Vlaams Centrum voor Volkscultuur recent uitgevoerd onderzoek¹³, beschikken we over een overzicht van de toestand bij de erfgoedverenigingen in de sector volkscultuur (heemkunde en lokale geschiedenis,

---

¹¹ Zie ook voor meer info inzake deze problematiek: J. Walterus, Naar een lokaal/regionaal documentair erfgoedbeleid: rol en functie van het Vlaams Centrum voor Volkscultuur, BAG, 77 (2001) 4, p. 17-22

¹² Decreet houdende de erkenning en subsidiëring van organisaties voor volkscultuur en de oprichting van het Vlaams Centrum voor Volkscultuur (december 1998)

¹³ Grotendeels overname uit: J. Walterus, *Erfgoedverenigingen en volkscultuur ontcijferd*, Brussel, VCV, 2003, hoofdstuk 4: de sector volkscultuur als documentair erfgoedbeheerder

familiekunde, volkskunde, industriële archeologie en themawerkingen). Zij beheren een interessant en rijk patrimonium aan lokale documentaire collecties, veelal van gemengde aard (boeken, naslagwerken, seriële publicaties, losbladige informatie, grijze literatuur, antiquarische boeken, affiches, foto's, prenten, kaarten en plannen, archivalia, curiosa, en dergelijke meer). Deze collecties bevinden zich enerzijds in de documentatiecentra en/of bibliotheken van de landelijke koepelorganisaties, en anderzijds bij de lokale verenigingen (vzw's, feitelijke verenigingen) in hun lokalen of bij privé-personen (bij gebrek aan een eigen lokaal). Er zijn naar schatting een driehonderd van deze lokale documentatiecentra. De meeste documentatiecentra van de verenigingen kampen met beheersproblemen, deels te wijten aan een gebrek aan geldelijke en personele middelen, deels te wijten aan een gebrek aan interne professionele expertise of/en externe begeleiding.

De landelijke (en regionale/provinciale) koepelorganisaties met een bibliotheek werden bevraagd over hun collectiebezit. Het handelt over een tiental organisaties. Hieruit bleek dat drie vierde beschikt over oude gedrukte collecties (1800 – 1950) en ongeveer de helft beschikt over kostbare oude drukken (voor 1500-1800) en incunabelen (15^e eeuw). Een derde beschikt over (een zeer beperkt aantal) handschriften, oorkonden, aktes, enz. Precieze aantallen zijn niet gekend, maar we gaan ervan uit dat het globaal toch eerder beperkt blijft. Aangezien de meeste landelijke centra beschikken over ouder materiaal, en het te verwachten is dat de bewaarcondities niet steeds ideaal zijn, o.a. wegens een gebrek aan middelen en professionele omkadering, stelt zich het probleem van conservering en preservatie. Toch stelt een meerderheid van de centra dat de materialen zich in tamelijk goede staat bevinden en dat de omstandigheden waarin de materialen worden bewaard voldoen en de middelen om de collecties te bewaren toereikend lijken te zijn. Dit lijkt ons een eerder verrassend resultaat, in die zin dat de meeste centra het toch eerder met weinig middelen moeten rooien, en dus geen gebruik kunnen maken van dure opslagtechnieken of accommodatie en weinig geld aan restauratie kunnen besteden (op twee na beschikt geen enkel centrum over een restauratieatelier). Er stelt zich hier wellicht ook een probleem van behoeftedefiniëring: de behoeften worden eerder bescheiden ingeschat, men zet de tering naar de nering. Daartegenover staat dat de centra stellen slechts in beperkte mate met conserveringsproblemen geconfronteerd te worden. Toch experimenteerde de helft van hen al met scantechieken om documenten of foto's digitaal te bewaren.

Wat de lokale erfgoedverenigingen betreft is het onbegonnen werk om een inventaris te maken van de documentaire collecties. Om toch een globaal zicht te verkrijgen op de omvang en een ruwe kwantitatieve inschatting te maken van de collecties, hebben we via een verenigingsenquête, die door het VCV i.s.m. het marktonderzoeksbureau Significant werd afgenomen bij een zeventhonderdtal lokale verenigingen in de loop van 2001, basisgegevens opgevraagd over de collecties en de faciliteiten van de documentatiecentra in deze verenigingen. Hieruit blijkt dat 47% van de documentatiecentra van de erfgoedverenigingen over een 'antiquarische collectie' beschikt. Een beperkt aantal onder hen beschikt over kostbare werken (oude drukken, handschriften, aktes of andere archivalia of preciosa). Gemiddeld bezit elke vereniging zo'n vijftigtal antiquarische boeken, of naar schatting in het totaal een vijftienduizendtal in de sector. Dat is objectief gezien niet zoveel.

Toch kunnen we stellen dat het verspreid 'documentair erfgoed' bij de documentatiecentra van de erfgoedverenigingen van een grote omvang en diversiteit is, en wellicht zeer veel uniek (lokaal) ouder (bronnen)materiaal omvat, en bijgevolg van een zeer grote culturele en historische waarde is. Deze documentatiecentra zijn 'kennis- en bewaarcentra', die voor het lokaal verweven cultureel erfgoed en de lokale geschiedenis van zeer groot belang zijn. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat heel wat collecties van lokale verenigingen geïntegreerd werden in het plaatselijke archief van stad of gemeente, in de openbare bibliotheek of een lokaal (stads)museum en dat de verenigingen binnen deze plaatselijke instellingen een belangrijke beheersrol op zich nemen. (Het archief van de gemeente wordt b.v. door de plaatselijke heemkundige kring beheerd.)

3.2.1.1.5 Museumbibliotheken en kunstbibliotheken¹⁴

In het huidige museumdecreet¹⁵ wordt op enkele plaatsen melding gemaakt van de studie- en documentatierol van de erkende musea, wat impliceert dat ze documentatiecentra en bibliotheken moeten organiseren. De omschrijving van de precieze status en van de opdrachten van de museumbibliotheek ontbreekt naar verluidt, en wordt als een gemis ervaren vanuit het standpunt van de museumbibliothecaris, die zich door het decreet onvoldoende (h)erkend voelt. In het ontwerp van Erfgoeddecreet (nieuwe geïntegreerde museumdecreet) zou de situatie niet noemenswaardig veranderen. Andere experts hebben, ook in officiële reacties, laten weten dat de specifieke situatie van musea met belangrijke cultuurhistorische archieven onvoldoende aan bod komt in het ontwerp van decreet. Hierbij kan de kanttekening worden gemaakt dat decreten niet de bedoeling hebben de werking van door hen erkende instellingen tot in het detail in een dwingend kader te regelen. Het beleid laat hier ook enige bewegingsvrijheid aan het veld om functies en opdrachten concreet in te vullen. Dit leidt hier dus tot een zeker spanningsveld tussen de belangen van bepaalde beroepsgroepen (in casu de bibliothecarissen/archivarissen) binnen de museumwerking en het brede beleidskader van het museumdecreet. De situatie voor de hogeschoolbibliothecarissen is enigszins analoog te noemen.

Het Overleg Kunstbibliotheken Vlaanderen (OKBV)¹⁶ tracht de problematiek van de kunstbibliotheken, waarin de museumbibliotheken het belangrijkste aandeel hebben (naast de hogeschoolbibliotheken van de artistieke opleidingen), onder de aandacht te brengen. Vanuit hun oogpunt zijn kunstbibliotheken bijna steeds bewaarbibliotheken. Typisch aan kunstbibliotheken is dat hun collecties immers veel unica en veel efemera omvatten, zoals catalogi, veilinggidsen, brochures, uitnodigingen. Materialen zoals uitnodigingen kunnen collectors items worden. Typisch zijn ook de 'kunstenaarsboeken'(livres d'artistes, artist books): publicaties die door kunstenaars (ook in eigen beheer) en in kleine oplage worden uitgegeven en die als een kunstwerk in boekvorm kunnen gelden en soms veel waard zijn. De culturele en ook geldelijke waarde van kunstbibliotheken/museumbibliotheken is dus wellicht aanzienlijk, maar er bestaat geen systematische inventarisering van de collecties.

---

¹⁴ Zie voor meer info:

- D. Lampens, De museumbibliotheek in Vlaanderen en Brussel, Bibliotheek- en Archiefgids, 66 (1990) 1 : 24-28

- publicaties op de site van OKBV: <http://users.pandora.be/okbv>

¹⁵ Voorontwerp van decreet houdende de organisatie en subsidiëring van een cultureel erfgoedbeleid

¹⁶ Info: Interview met Beatrice De Clippeleir en Saskia Scheltjens (29/8/03)

Het opzetten van samenwerkingsverbanden verloopt moeizaam: collectieafspraken worden nog als een taboe ervaren. Het recent opgerichte samenwerkingsverband (koepel) van het Groeninghe Museum, MSK Gent en KMSKA met het oog op het oprichten van een centrum voor kunsthistorische documentatie kan een voorbeeldwerking hebben. Het OKBV tracht via een forum collectieafspraken (en het ruilen van dubbels) te stimuleren. Vanuit de Vlaamse Museumvereniging (VMV) lopen er momenteel geen initiatieven. Er bestond vroeger een 'Commissie museumbibliotheken' die ondertussen is opgeheven. Het draagvlak bij de VMV is momenteel ook vrij klein om bijkomende initiatieven te nemen.

Er kan ook opgemerkt worden dat het onderscheid tussen de kunstbibliotheken en de kunstarchieven soms moeilijk te maken is. De specifieke problematiek van kunstarchieven, zoals die o.a. door het Vlaams Theaterinstituut (VTi) in kaart werd gebracht voor de theatersector¹⁷, valt buiten deze opdracht. Het project Archievenbank kan echter wel een rol spelen voor deze kunstarchieven.

3.2.1.1.5.1 Case: overleg Antwerpse museumbibliotheken¹⁸

Dit overleg op stedelijk niveau vloeit eigenlijk voort uit de semi-verplichte samenwerking binnen de Bedrijfseenheid Sport en Cultuur, Afdeling Antwerpse Musea¹⁹, tussen de 13 Antwerpse stedelijke musea (Plantin-Moretus museum, Rubenianum, Volkskundemuseum, AMVC-letterenhuis, enz.). De SBA wordt bij dit overleg betrokken, maar vormt een andere afdeling onder dezelfde bedrijfseenheid. Via een enquête, uitgevoerd door Henk Vanstappen (Rubenianum), tracht men de behoeften van de betrokken bibliotheken en documentatiecentra in kaart te brengen en de velen gelijk te stemmen inzake o.a. de gemeenschappelijke en gestandaardiseerde ontsluiting van de documentaire collecties. (Zie ook lager: projecten.) Momenteel zijn er evenwel nog geen concrete resultaten.

De dienst 'Behoud en beheer' van de Afdeling Antwerpse stedelijke musea speelt een belangrijke rol als expertisecentrum restauratie, ook inzake de conservering en restauratie van papieren patrimonium, incl. documentair erfgoed. De SBA doet voor advies een beroep op deze dienst.

Er bestaat geen samenwerking met de andere niet-stedelijke musea in Antwerpen (o.a. KMSKA, de provinciale musea) inzake de bibliotheken of het documentair erfgoed. Men heeft wel ad hoc-contacten en men gaat wel eens op werkbezoek bij elkaar. Maar er bestaat geen enkele vorm van systematische afstemming inzake beheer of collectievorming, ook niet met de SBA. De bibliotheek van het KMSKA staat bekend als de grootste museumbibliotheek van de stad. Er wordt erkend dat er overlapping bestaat in de documentaire collectievorming van de diverse instellingen. De rol van het toekomstgerichte project van het MAS ('Museum Aan de Stroom') in de beheersproblematiek van de bibliotheken en het documentair erfgoed van de betrokken instellingen is nog onduidelijk. Er waren plannen om de bibliotheekdiensten van de musea daar eventueel te concentreren.

---

¹⁷ Stafkaart theatraal erfgoed, VTi, zie ook: Verslag discussieforum theatraal erfgoed VTi, *Courant*, 61 (2003) januari-februari, p.12-15

¹⁸ Info: interview met S. Thielemans en N. De Poorter (22/8/03), interview met A. Renard

¹⁹ Zie: <http://museum.antwerpen.be>

3.2.1.1.6 Federale Wetenschappelijke Instellingen

De situatie van de federale wetenschappelijke instellingen (FWI) is genoegzaam bekend en werd onlangs nog uitgebreid gerapporteerd, ook in de media²⁰. De verkokering van de instellingen en de schijnbare onaantastbaarheid van het bezitsparadigma maken een efficiënt beheer moeilijk tot onmogelijk. Ondertussen kijken de beleidsverantwoordelijken de andere kant op. Ook in het huidige federale regeringsakkoord is overigens weer weinig aandacht voor de problematiek van de 'nationale erfgoedinstellingen' en hun collecties. Het is de vraag welke initiatieven de minister zal nemen (F. Moerman, Minister van Economie, Energie, Buitenlandse Handel en Wetenschapsbeleid). Toch zou er stilaan meer spontane samenwerking op gang komen, meer bepaald wat de bibliotheekwerking betreft. De Koninklijke Bibliotheek zou hierin een rol op zich nemen. Het is o.a. de bedoeling de bibliotheken gestandaardiseerd en via één bibliotheeksysteem te gaan ontsluiten.

3.2.1.1.6.1 *De Koninklijke Bibliotheek*

In het bestek van deze studie kan het niet de bedoeling zijn om een diepgaande analyse te maken van de toestand van de Koninklijke Bibliotheek (KBR), de nationale bibliotheek van België. Momenteel is het overigens wachten op de aanstelling van een nieuwe conservator (directeur-generaal). We verwijzen naar enkele recente rapporten.²¹ Hierbij mag nogmaals gesteld zijn dat de KBR onbetwistbaar de belangrijkste bewaarbibliotheek van het land is, en ook heel wat relevant materiaal bevat m.b.t. de Vlaamse (cultuur)geschiedenis. Sinds 1965 beheert de KBR het nationaal wettelijk depot. De KBR zal vanuit haar positie een belangrijke gesprekspartner zijn voor een Vlaamse erfgoedbibliotheek.

Vanaf maart 1999 liep in de Koninklijke Bibliotheek van België, afdeling Kostbare Werken, een project 'Brusselse drukken in de Koninklijke Bibliotheek Albert I in Brussel', in het kader van de Actie tot stimulering van het onderzoek in de federale wetenschappelijke instellingen gefinancierd door de Federale diensten voor Wetenschappelijke, Technische en Culturele Aangelegenheden (DWTC). De leden van dit project catalogiseren alle 17de- en 18de-eeuwse Brusselse drukken bewaard in de Koninklijke Bibliotheek. Deze bibliotheek bezit ongetwijfeld de rijkste collectie Brusselse drukken in de wereld. Terwijl er voor andere Belgische steden verouderde, maar nog steeds door de wetenschappelijke wereld druk geconsulteerde bibliografieën bestaan, is men er nooit in geslaagd een "Brusselse bibliografie" op te stellen. Chronologisch vult de catalogus, hoewel beperkt tot Brussel, de leemte tussen Belgica typographica (periode 1541-1600) en de bibliografie van J. Devolder, *Algemene Bibliografie van publikaties uitgegeven in de Zuidelijke Nederlanden... 1800-1829*.

---

²⁰ We verwijzen naar de rapporten van de Koning Boudewijnstichting in de serie 'De kunstberg' (2000) en naar de in 2002 in de krant De Morgen verschenen artikelenreeks *Het verhaal van een nationale schande* (Ward Daenen).

Zie: www.fondspascaldecroos.org/archief/werkbeurzen/ward_daenen/index.html

²¹ J.P. Devroey, e.a., *De Koninklijke Bibliotheek Albert I*, september 2000 (reeks 'De kunstberg', KBS) J. Walterus, *Kwantitatieve en kwalitatieve evaluatie van de gedrukte collecties van de Koninklijke Bibliotheek Albert I met het oog op samenwerking met andere wetenschappelijke bibliotheken*, Antwerpen: UIA, 1999 (proefschrift)

Het is een eerste aanzet tot de catalogisering van de volledige Belgische boekenproductie uit deze periode. Het project is ondertussen afgesloten.

De KBR zou een studie door Bureau Van Dijck hebben laten uitvoeren naar de mogelijkheden van digitalisering en het opzetten van een digitaal depot (van elektronische publicaties). Men inspireert zich op het 'American Memory Programme' en 'Het geheugen van Nederland', dat zelf teruggrijpt op het Amerikaanse programma. Maar een aanpassing van de federale wet op het W.D. met een uitbreiding naar digitaal depot is gestrand tijdens de vorige legislatuur.

3.2.1.1.7 Collecties in privé-bezit

Er is weinig tot niets bekend over de collecties in privé-bezit in Vlaanderen. Collectioneers staan niet bekend om hun loslippigheid. Er zijn natuurlijk uitzonderingen, zoals wijlen Boudewijn Büch, die van zijn verzamelwoede (alles van en over Goethe) geen geheim maakte, wel integendeel. Er zijn heel wat collectioneers in Vlaanderen, met soms rijke collecties. Na overlijden van de verzamelaar hangt het lot van de collectie af van de erfgenamen, zeker als in het testament de bestemming niet wordt geregeld. De overheid heeft naar onze kennis geen voorkooprecht op collecties die vrijkomen na overlijden.

3.2.2 De ontsluiting van bibliotheekcollecties

3.2.2.1 DE BELANGRIJKE BIBLIOTHEEKCATALOGI

In de bestaande on line bibliotheekcatalogi wordt het bezit van de bibliotheken ontsloten. Voorbeelden van grote catalogi en netwerken zijn: Libis-Net, A-net, Aleph, VLACC (I). Daarnaast zijn er ook regionale en provinciale netwerken en lokale 'stand alone' catalogi van individuele instellingen. Een goed overzicht is te vinden op <http://lib.ua.ac.be/belcat.html>. Maar het 'oude bezit' wordt in een aantal van deze catalogi niet goed beschreven. We sommen de belangrijkste catalogi even op:

- Antilope, de Belgische Centrale Catalogus van Periodieken, ontsluit het tijdschriftenbezit van Belgische universitaire, wetenschappelijke en speciale bibliotheken. URL: <http://lib.ua.ac.be/opac/antilope.htm>;
- de Collectieve Catalogus van België (CCB), of de 'Union Catalogue of Belgian Research Libraries' is de 'virtuele' collectieve catalogus die het bezit van de meeste Belgische universitaire, wetenschappelijke en speciale bibliotheken samenbrengt; URL: <http://www.libis.kuleuven.ac.be/ccb/>;
- Libis-Net (K.U.Leuven) is het grootste bibliotheeknetwerk van het land. Zie voor meer info: <http://www.libis.kuleuven.ac.be>;
- A-net is het netwerk van de Antwerpse universiteit en hogescholen, de SBA en de openbare bibliotheken. Zie voor meer info: <http://lib.ua.ac.be>;
- Aleph is de bibliotheekcatalogus van de Gentse universiteit: <http://www.lib.ugent.be/>;
- VLACC I, de huidige Vlaamse Centrale Catalogus van de openbare bibliotheken, omvat het bezit van de zes toenmalige centrale openbare bibliotheken, en is on line vrij raadpleegbaar via Bibnet (de website van de Vlaamse openbare bibliotheken). URL: <http://www.bib.vlaanderen.be>. In 2005 wordt een nieuwe centrale catalogus gelanceerd (VLACC II);
- Cageweb (Catalogus Gentse Wetenschappelijke Bibliotheken) is een gezamenlijk initiatief van twaalf Gentse niet-universitaire instellingen i.s.m. de Universiteit Gent.

De records van de catalogus komen uit gescande steekkaartencatalogi van de diverse bibliotheken. Het gaat hier bij uitstek over bewaarcollecties. URL: <http://www.cageweb.be>;

- De Short Title Catalogus Vlaanderen, via <http://www.stcv.be>;
- Interessant is ook de catalogus van de muziekbibliotheken van het Lemmensinstituut en de conservatoria: <http://www.muzebib.be>.

3.2.2.2 INVENTARISATIE OF/EN ONTSLUITING VAN OUDE COLLECTIES

Dit onderzoek omvat geen inventaris van belangwekkende of waardevolle boekcollecties. Daartoe zou een uitgebreide prospectie moeten gebeuren in het veld. Er bestaan trouwens reeds heel wat gedrukte bronnen voor de inventarisatie van het oude, waardevolle boekenbezit in Vlaanderen (en België) waarop men een beroep kan doen: fondslijsten, bibliotheekcatalogi, inventarissen, boekhistorische studies, tentoonstellingscatalogi, enz. De 'Belgica typographica'²² was een van de belangrijkste repertoria, maar is stopgezet in 1994. Specifiek voor oude drukken is er de 'Short Title Catalogus Vlaanderen' (STCV), een databank van oude drukken.

3.2.2.2.1 STCV: Vlaamse drukpersproductie in kaart gebracht²³

De Short Title Catalogus Vlaanderen (STCV) is een on line bibliografie van in Vlaanderen gedrukte boeken uit de zeventiende eeuw. In de eerste fase van dit project, dat met de steun van het Max Wildiersfonds (FWO-Vlaanderen) en de Nederlandse Taalunie tot stand kwam, komen in de eerste plaats Nederlandstalige drukken aan bod die tussen 1601 en 1700 het licht zagen binnen de grenzen van het huidige Vlaanderen (inclusief Brussel). In een latere fase zullen de niet-Nederlandstalige werken (Latijn, Spaans, Frans,...) in de databank worden opgenomen. Alhoewel oorspronkelijk voorzien, verkoos de Koninklijke Bibliotheek buiten dit project te blijven. Zij startte met hulp van het NFWO een project rond oude 'Brusselse' drukken. (Zie hoger.)

3.2.2.2.1.1 *Het Nederlandse voorbeeld: STCN*

De afbakening en de werkwijze zijn in hoge mate geïnspireerd door de ervaringen die binnen de Short Title Catalogue Netherlands (STCN) in de afgelopen twintig jaar werden opgedaan. Deze retrospectieve bibliografie, die eveneens op autopsie van overgeleverde exemplaren is gebaseerd, bevat immers zowel in Nederland gedrukte boeken als buiten Nederland gedrukte werken in de Nederlandse taal tot 1800. Deze on line raadpleegbare databank bevat evenwel géén Belgische drukken, zodat de STCV deze lacune voor wat Vlaanderen betreft stilaan begint in te vullen.

3.2.2.2.1.2 *Ontsluiting*

Het Nederlandse beschrijvingsmodel werd met het oog op de complementariteit en de gebruiksvriendelijkheid van beide databanken vrijwel ongewijzigd overgenomen, zij het dat de STCV -anders dan de STCN- van in het begin uitsluitend als elektronische databank werd gedacht en ontwikkeld in Brocade, het bibliotheekstelsel van de Universiteit Antwerpen.

---

²² *Belgica typographica 1541-1600: catalogus librorum impressorum ab anno MDXLI ad annum MDC in regionibus quae nunc Regni Belgarum partes sunt*, Brussel: Nationaal centrum voor de archeologie en de geschiedenis van het boek (KBR), 1968-1994.

²³ Overname homepage van www.stcv.be

Sinds 5 november 2002 is de STCV als onderdeel van Brocade gratis via het Internet voor het brede publiek raadpleegbaar (toegang via website STCV: <http://www.stcv.be>).

3.2.2.2.1.3 Partners en collecties

Tijdens de eerste twee jaar werden collecties van de Centrale Bibliotheek UFSIA, het Ruusbroecgenootschap (UFSIA) en de Stadsbibliotheek Antwerpen bewerkt. Van oktober 2002 tot eind december 2002 werden zowel de collectie van het Tabularium (in de Centrale Bibliotheek) als de collectie van de Bibliotheek Theologie van de K.U.Leuven behandeld. Sinds 6 januari 2003 is de STCV naar de Universiteitsbibliotheek Gent verhuisd.

3.2.2.2.1.4 Toekomst

Dit project loopt eind 2003 af. Men zoekt nog steeds verse middelen om het project voort te kunnen zetten. Het is hierbij de vraag in welke mate er bij het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO) ruimte wordt gemaakt voor dit type projecten, die tot nu toe als 'pre-wetenschappelijk' werden beschouwd²⁴. Het is voorzien dat dit beleid van het FWO in de nieuwe beheersovereenkomst (vanaf 2004) bijgesteld wordt om 'de financiering van projecten m.b.t. bronnenonderzoek (en databanken) in de maatschappijwetenschappen' toch in aanmerking te laten komen voor ondersteuning, b.v. na het wegvallen van de steun vanuit het Max Wildiersfonds²⁵. Recent werd een parlementaire vraag gesteld aan Vlaams Minister van Onderwijs en Vorming Marleen Vanderpoorten²⁶, om bijkomende middelen te voorzien voor de STCV. De minister verklaarde zich evenwel onbevoegd, en verwees door naar haar collega minister Van Mechelen, bevoegd voor de allocatie van de middelen voor wetenschappelijk onderzoek. Minister Van Mechelen gaf op datum van dit rapport (28/11/03) nog geen antwoord. Het is de vraag in welke mate de Minister van Cultuur in het kader van het erfgoedbeleid een bijdrage kan leveren aan de voortzetting van dit project.

3.2.3 Proeve van waardering van de bewaarcollecties: A-, B- en C-collecties

We deden een eerste poging om de collecties van de bewaarcollecties in te delen op basis van hun belang. Het belang wordt bepaald door de gecombineerde criteria:

- de omvang van de collectie;
- het cultureel en wetenschappelijk belang;
- de (internationale) erkenning.

We baseren ons voor deze methode op een Nederlands onderzoek: *Nederlandse cultuurhistorische collecties geteld en gewogen*²⁷, dat in 1998 werd uitgevoerd in opdracht van de Koninklijke Bibliotheek van Nederland. Dit belangwekkende onderzoek kan model

---

²⁴ Zie hiervoor ook: E. Vanhoutte, *Zorgen voor later?* (Executive summary, p. 3, punt 2)

²⁵ Info : Kabinet Minister Van Mechelen, Cel Innovatie en Wetenschappen (M. Oleo, adviseur)

²⁶ Vlaams Parlement, *Handelingen Commissievergadering, Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid*, C41, OND5, 23/10/03, vraag van Chris Vandenbroeke aan Minister M. Vanderpoorten

²⁷ J. Mateboer, *Nederlandse cultuurhistorische collecties geteld en gewogen: Inventarisering, waardering, weging en kostenberekening voor de conservering van collecties op het gebied van de Nederlandse cultuurgeschiedenis uit de periode 1840-1950*, Den Haag: KBN, 1998 (Te downloaden als pdf-document op de site van de KBN: www.konbib.nl)

staan voor een gelijkaardige opdracht voor de Vlaamse collecties, waarbij een nationale schade-inventaris wordt opgemaakt van de collecties en een kostenplaatje wordt geschetst voor de noodzakelijke conserveringsmaatregelen die moeten worden getroffen om de collecties te vrijwaren. Voor meer informatie en details verwijzen we naar de studie in kwestie.

De hiernavolgende oefening is dus een 'oefening', in die zin dat het enkel de bedoeling is op basis van de bestaande gegevens een uitspraak bij benadering te doen over de 'waarde' van de collecties in de bewaarbibliotheken in Vlaanderen. De informatie werd overgenomen uit de vermelde inventarissen (zie hoger), meer bepaald de VLABIDOC van de VVBAD en het *Repertorium van het oude boekenbezit in België*, en aangevuld met de parate kennis van de geconsulteerde experts. Deze oefening wil vooral een stimulans of een aanzet zijn tot meer onderzoek.

3.2.3.1 DEFINITIES (VOLGENS MATEBOER)

J. Mateboer²⁸ hanteert de volgende niveaubeschrijvingen voor de collecties:

- **A-collecties:** de absolute topcollecties, van groot en internationaal belang voor de cultuurgeschiedenis. De collectie moet zonder meer behouden blijven;
- **B-collecties:** heel belangrijke collecties, net iets minder 'beeldbepalend' dan een A-collectie. Een dergelijke collectie moet ook zonder meer behouden blijven;
- **C-collecties:** een collectie die van belang is, maar eerder een lokale dan een nationale uitstraling heeft. Deze collecties moeten op termijn zeker behouden blijven, maar hebben vanuit landelijk oogpunt niet de hoogste prioriteit;
- **D-collecties:** vanuit nationaal gezichtspunt niet van belang, wat niet wegneemt dat deze collecties op instellingsniveau wél van belang kunnen zijn.

3.2.3.2 LIJST VAN A-COLLECTIES

Tabel 3: lijst van A-collecties

INSTELLING
Katholieke Universiteit Leuven. Centrale Bibliotheek
Koninklijke Bibliotheek Albert I
Museum Plantin-Moretus
Stadsbibliotheek Antwerpen
Universiteit Antwerpen. Centrale Bibliotheek.
Universiteit Gent. Centrale Bibliotheek.

Het gaat hier over een 'minimumlijst'. Er kunnen eventueel nog collecties zijn die het A-label verdienen, maar het blijft in elk geval een restrictieve lijst. De Koninklijke Bibliotheek is een federale instelling, en omvat volgens de experts de belangrijkste bewaarcollectie van het land. Het belang van de drie vermelde universiteitsbibliotheken en de SBA-collectie is ook

²⁸ J. Mateboer (1998), p. 16-17

algemeen erkend. Ook de collecties van Museum Plantin-Moretus zijn uniek, en hebben een grote internationale uitstraling.

3.2.3.3 LIJST VAN B-COLLECTIES

Tabel 4: lijst van B-collecties

INSTELLING
AMVC-letterenhuis
Dexia Bank (vroeger Gemeentekrediet)
Erasmushogeschool Brussel. Departement Koninklijk Conservatorium Brussel
Hogeschool Antwerpen. Departement Dramatische Kunst, Muziek en Dans - Conservatorium
Hogeschool Antwerpen. Departement Beeldende Kunst en Ontwerpwetenschappen - Academie
Hogeschool Gent. Departement Muziek en Dramatische Kunst - Campus Conservatorium
Instituut voor Franciscaanse Geschiedenis
Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum (KADOC)
Katholieke Universiteit Leuven. Faculteit Godgeleerdheid.
Katholieke Universiteit Leuven. Faculteit Exacte Wetenschappen.
Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
Koninklijke Sterrenwacht van België - Koninklijk Meteorologisch Instituut van België
Ministerie van Economische Zaken. Queteletfonds
Nationale Plantentuin van België
Openbare Bibliotheek Brugge
Openbare Bibliotheek Kortrijk
Stadsarchief Brussel
Universiteit Antwerpen (UFSIA). Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Vakgroep Religieuze Wetenschappen - bibliotheek Ruusbroecgenootschap
Universiteit Gent. Bibliotheca Dominicana
Universiteit Gent. Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen

Deze twintig collecties zijn dus ook van grote waarde en hebben een nationaal belang. Er kunnen evenwel nog grote onderlinge verschillen bestaan tussen deze collecties. Door gebrek aan informatie ontbreekt hier wellicht nuance. Er zijn drie federale instellingen en één federaal ministerie bij. Wat de Universiteit Gent betreft zou verdere info moeten uitmaken of alle collecties niet beter samengebracht worden op A-niveau bij de centrale bibliotheek. De vermelde faculteitsbibliotheken van de KULeuven vormen zelfstandige bibliotheken.

3.2.3.4 LIJST VAN C-COLLECTIES

In het totaal kregen 156 instellingen of collecties het C-label. D.w.z. dat ze zeker een lokaal/regionaal belang hebben en waardevol zijn, maar verder is het onduidelijk wat de onderlinge verschillen en nuances zijn en of er geen hogere of lagere quoteringen moeten gegeven worden. Meer informatie is hier onontbeerlijk. Alle kloosterbibliotheken (behalve IFG) kregen een C-label of werden als onbekend beschouwd, ook alle gemeente- en

stadsarchieven (behalve Brussel) en alle openbare bibliotheken (behalve Brugge en Kortrijk) kregen een C-label. We namen geen tabel op. (Voor de volledige lijst van instellingen: zie bijlagen.)

3.2.3.5 LIJST VAN D-COLLECTIES OF ONBEKENDE WAARDERING

We kenden geen D-label toe. De collecties in deze groep zijn de collecties met onbekende waardering, waarover dus geen enkele of te weinig informatie bestaat (ook niet in VLABIDOC). Op een totaal van 257 gerepertorieerde collecties zijn dat er 75. We namen geen tabel op. (Voor de volledige lijst van instellingen: zie bijlagen.)

3.2.4 De staat of de toestand van de oude collecties

Er bestaat geen Vlaamse schade-inventaris. Ze bestaan hier en daar op instellingsniveau. Er is dus geen informatie over de globale staat van de oude boekcollecties in Vlaamse bibliotheken. Het moge duidelijk zijn dat hiervan werk kan worden gemaakt als onderdeel van een globaal actieplan voor bewaarbibliotheken in Vlaanderen.

3.2.5 Bedreigde collecties op zoek naar een bestemming

Het kan interessant zijn om bij prioriteit een lijst van 'bedreigde' collecties samen te stellen. D.w.z. collecties waarvan niet noodzakelijk de fysieke toestand, maar de bestemming onduidelijk is, en waarbij verspreiding (verkoop) mogelijk is, of die dreigen definitief verloren te gaan:

- privé-collecties: alle privé-collecties moeten als 'bedreigd' beschouwd worden, in die zin dat ze steeds verkocht of verloren kunnen gaan (erfenissen) zonder overheidscontrole;
- alle collecties in de sector van de erfgoedverenigingen zijn potentieel bedreigd, de situatie is te vergelijken met privé-collecties. Er bestaat weinig controle op;
- ook het bestaan van bepaalde bewaarcollecties in hogescholen kan bedreigd worden, gezien het ontbreken van een regulerend kader m.b.t. de bibliotheken;
- alle 'verouderde' collecties bij openbare bibliotheken kunnen bedreigd zijn, indien er niet snel initiatieven en instructies komen voor de lokale bibliothecarissen;
- de collecties in kloosters en abdijen. De KUL en het KADOC spelen hier evenwel geen onbelangrijke rol als opvangnet en vrijwillig depot;
- specifieke instellingscollecties, zoals o.a.:
  - de bibliotheek van het KC Peeters-instituut en van het Volkskundemuseum in Antwerpen. De bestemming van de collectie is onduidelijk. Het is nochtans van belang de collectie niet te laten verspreiden;
  - de collectie van Dexiabank, vroeger Gemeentekrediet. De bestemming van de collectie is onduidelijk sinds het Gemeentekrediet werd verkocht en geprivatiseerd. De collectievorming is stopgezet, maar wordt nog steeds bewaard.

3.2.6 Overzicht van lopende en (recent) afgesloten projecten en studies

Uit de gegevensverzameling, o.a. via de interviews, resulteert volgende (niet-exhaustieve) lijst van projecten met een bovenlokaal belang. Er werd specifiek gevraagd naar recente projecten en studies i.v.m. de brede problematiek van conservering (incl. digitalisering) en ontsluiting of andere projecten i.v.m. het 'oude boek', de afvoerproblematiek en dergelijke

meer. De lijst werd aangevuld met projecten die werden toegekend op basis van de reglementen voor ontsluiting cultureel erfgoed 2001, 2002 en 2003. Er kon ook een beroep gedaan worden op de projectendatabank (in wording) van de VVBAD. Ook de erfgoedcellen werden aangezocht om een lijst van relevante projecten (en actoren) te bezorgen. Het overzicht is wellicht nog verre van volledig, maar het aantal relevante bovenlokale projecten lijkt ook niet echt groot. De lijst van projecten:

- Ufsia, KULeuven, Ugent, SBA: Short Title Catalogus Vlaanderen (STCV) (zie hoger);
- Koninklijke Bibliotheek van België, afdeling Kostbare Werken: 'Brusselse drukken in de Koninklijke Bibliotheek Albert I in Brussel' (zie hoger) (afgesloten);
- SBA, KBR e.a.: nationaal microfilmproject voor Belgische kranten. Dit project heeft de bedoeling een (schade-)inventaris te maken door het krantenbezit in Belgische bibliotheken en archieven in een databank te registreren. Het project beoogt vervolgens ook de conservering (via microverfilming en digitalisering) van de meest kwetsbare krantenfondsen. Na een lange opstart- en overlegfase staat dit project in de startblokken. Er werd een stuurgroep opgericht met vertegenwoordigers van de bibliotheek- en archiefsector (o.a. KBR, SBA, KULeuven, AMSAB, SOMA/CEGES, en partners uit het Franstalige landsgedeelte). Vanaf volgend jaar gaat men op zoek naar middelen om het conserveringsluik van het project te financieren. De SBA fungeert als voortrekker van dit project, en manifesteert zich hier als speler van nationaal belang. Het project is grotendeels geïnspireerd op het Nederlandse Metamorfoze-project, dat al sinds 1997 loopt;
- KULeuven – Studiecentrum Vlaamse Miniaturisten: verluchte handschriften 'collectie Vlaanderen'. Inventarisatie, screening en ontsluiting van openbare en semi-openbare handschriftencollecties in steden en gemeenten in Vlaanderen. (In het kader van de subsidiereglementen ontsluiting cultureel erfgoed, 2001-2003);
- VCOB: VLACC II (2003-2005), de nieuwe centrale catalogus van de openbare bibliotheken, operationeel vanaf 2005, zou specifieke en gestandaardiseerde (MARC 21) ontsluiting van oude drukken mogelijk maken, mede op basis van de bevindingen in het STCV-project (zie hoger);
- OKBV: Project standaardisering gegevensverwerking kunst(historische) bibliotheken Nederland en Vlaanderen: in de lente van 2002 zocht de OKBV-Werkgroep Automatisering toenadering tot de OKBN-Werkgroep Standaardisering. Na overleg werd besloten tot een gezamenlijk standaardiseringsproject over te gaan, waarbij gestreefd wordt naar een basisrichtlijn voor een gestandaardiseerde gegevensverwerking voor de kunst(historische) bibliotheken in Nederland en Vlaanderen;
- OKBV: een enquête m.b.t. museumbibliotheken om gegevens te updaten die eerder (ca. 10 jaar geleden) werden verzameld door D. Lampens (KMSKA) in het kader van een studie over museumbibliotheken²⁹;
- AMVC-Letterenhuis: DBNL, een full-text databank van de Nederlandse letteren;

---

²⁹ De museumbibliotheek in Vlaanderen en Brussel : een sample-survey-onderzoek / Dieter Lampens. In : Bibliotheek- en archiefgids. - Jrg. 66 (1990) nr. 1, p. 24-28

- Antwerpse museumbibliotheken en firma Reekx (op te leveren in 2003): standaardisatie van ontsluiting van de museumbibliotheken, keuze van bibliotheekautomatiseringssysteem;
- Erfgoedcel Brugge en partners (2001): “Oude drukken, dode letter? De vele gezichten van het oude boek.” Tentoonstelling en publicatie;
- Provinciale bibliotheek Limburg: microfilmproject Limburgse kranten en digitalisering van prentbiefkaarten.

3.3 Belangengroepen en overlegfora in de boek- en bibliotheeksector

3.3.1 Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen (VVBAD)³⁰

VVBAD vzw (Opgericht in 1921) is een ledenvereniging van personen en instellingen, en fungeert als de belangenorganisatie voor het bibliotheek-, archief- en documentatiewezenen (BAD). Er bestaat ook een Belgische tegenhanger, maar die speelt geen rol van betekenis op Vlaams niveau. *“De VVBAD wil bibliotheken, archieven en documentatiecentra en de personen die er werken ondersteunen zodat zij op de hoogst mogelijke professionele wijze hun diensten ter beschikking kunnen stellen van de samenleving, van hun opdrachtgevers en van hun gebruikers. De VVBAD streeft dit na door te functioneren als ontmoetingsplaats en overlegcentrum van en voor informatieprofessionals.”* (Citaat uit het beleidsplan 2002-2006 van de VVBAD.) De VVBAD bestaat uit de secties 'Archief en Hedendaags Documentbeheer', 'Openbare Bibliotheken', 'Schoolbibliotheken' en 'Wetenschappelijke en Documentaire Informatie'. Bovendien zijn er vakgroepen, commissies en werkgroepen zoals het Overleg Kunstbibliotheken Vlaanderen (OKBV) en de Vakgroep Jeugdbibliothecarissen. De mate van representativiteit van de VVBAD is moeilijk in te schatten, maar op Vlaams niveau is er geen vergelijkbare organisatie actief in de sector BAD.

“De VVBAD behartigt de belangen van de hele sector én de inhoudelijke belangen van de beroepsmensen:

- *bevordert de deskundigheid van het personeel in de hele sector ;*
- *promoot de archieven, bibliotheken en documentatiecentra ;*
- *ziet kritisch toe en reageert op het beleid dat de overheden voeren inzake het archief-bibliotheek- en documentatiewezenen en aanverwante materies als literatuur, informatievoorziening en bibliotheekopleiding;*
- *informeert deze overheden en de beleidsverantwoordelijken voortdurend over de behoeften van de sector en verstrekt beleidsadviezen;*
- *neemt actief deel aan regionaal, nationaal en internationaal overleg, volgt de ontwikkelingen en tendensen op deze niveaus en informeert de sector over al deze ontwikkelingen en tendensen;*
- *organiseert acties die de belangen van de archieven, bibliotheken en documentatiecentra, hun gebruikers en hun beroepskrachten beschermen ;*
- *(...)”*

---

³⁰ Zie: www.vvbad.be (grotendeels overname van de site.)

Via het 'decreet houdende het stimuleren van een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid' belast de Vlaamse regering de VVBAD met de opdracht een structureel overleg te organiseren tussen de volgende sectoren: openbare bibliotheken, wetenschappelijke bibliotheken, documentatiediensten en archieven. De VVBAD ontvangt hiervoor een bescheiden subsidie. Momenteel werkt de VVBAD aan een rapport³¹ over de samenwerkingsproblematiek en ontwikkelt ze expertisedatabanken. Het is nog onduidelijk welke specifieke acties de VVBAD zal ondernemen om de haar toegewezen opdracht op het terrein te realiseren, en in welke mate 'bewaarbibliotheken' hiervan zullen profiteren.

Begin de jaren negentig was er in de schoot van de VVBAD een werkgroep actief rond de problematiek van de bewaarbibliotheken, die o.a. de redactie op zich nam van de bij de tentoonstelling horende publicatie *Rijkdom bedreigd* van het Gemeentekrediet. (Met als leden van de werkgroep o.a. Coppens (KUL), De Herdt (MIAT), Renard (SBA), enz.) Rond die tijd verscheen ook in de VVBAD-publicatiereeks *Bibliotheekkunde* een boekje van An Renard, nl. *Zorg voor boeken en documenten in Vlaanderen*. (Zie bibliografie in bijlage.) In beide publicaties werden diverse adviezen en ideeën gelanceerd inzake conserveringsbeleid. Deze werkgroep werd na enige tijd ontbonden, en de specifieke aandacht voor de bewaarproblematiek werd naar de achtergrond verdrongen ten voordele van de thematiek van de hedendaagse (elektronische) informatievoorziening. In die tijd was de agenda van het beleid (zowel federaal als Vlaams) inzake conservering overigens zeer zwak.

Voor de BAD-sector ontbreekt volgens de VVBAD een meer globale visie en aanpak van de problemen die in veel gevallen gemeenschappelijk zijn tussen bibliotheken, archieven en documentatiecentra in alle sectoren en domeinen. Er wordt een sterk pleidooi gehouden voor een echte integrale aanpak en voor een visie op 'macroniveau'. Ook het OKBV (Overleg Kunstbibliotheken Vlaanderen, zie lager) wijst op een 'paradox' in het integraal erfgoedbeleid: ondanks de premisse van de integratie vinden intersectorale verenigingen of instellingen (zoals OKBV) geen erkenning. Enkel intersectoraal overleg heeft een plaats. Volgens de VVBAD is de aanpak van de problematiek nog te particularistisch en is er geen globaal beleid naar 'documentatie- en informatiedienstverlening'. Conservering is slechts één van de 'hot issues' waarmee de BAD-sector wordt geconfronteerd, en cultureel erfgoed is slechts één van de mogelijke insteken. De noden zouden meer globaal in kaart moeten worden gebracht, aldus de VVBAD.

De VVBAD³² stelt verder dat de oplossing niet enkel ligt in het decretaal '(h)erkennen' van bewaarbibliotheken binnen het erfgoedbeleid, maar dat, naar analogie met de archiefwerking, ook andere beleidsdomeinen met deze problematiek kampen. Er is dus ook iets te zeggen voor een strategie waarbij in bestaande decreten klemtonen worden gelegd m.b.t. het bewaren en beschermen van (documentair) erfgoed (archieven, bewaarcollecties, enz.). Dit kan zeer ver gaan. Zo wordt het voorbeeld gegeven van de faillissementswetgeving, waarin niets wordt bepaald inzake de archieven van bedrijven, die

---

³¹ We inspireren ons hierbij ook op het werk van Bruno Vermeeren, VVBAD, intern tussentijds rapport: *Overleg en samenwerking binnen het bibliotheek-, archief- en documentatiewezen* (2002).

³² Interview M. Storms, 12/08/03

cultureel zeer waardevol kunnen zijn (b.v. Sabena, de Boelwerf,...), en die verspreid of verloren kunnen geraken na een faillissement. Er zou dus een meer pro-actief beleid over alle sectoren heen (transversaal) kunnen worden gevoerd inzake de bescherming van cultureel waardevol erfgoed. De formule kan worden 'uitgetest' met aanpassingen aan de cultuurdecreten (socio-cultureel werk, kunsten, volkscultuur, lokaal cultuurbeleid, enz.). De VVBAD werkt momenteel aan een memorandum voor de Vlaamse verkiezingen, waarin zij een aantal ideeën in dit verband zou ontwikkelen.

3.3.2 Vlaams Overlegorgaan inzake Wetenschappelijk Bibliotheekwerk (VOWB)³³

Het VOWB zorgt voor coördinatie in het wetenschappelijk bibliotheekwerk in Vlaanderen via studiewerk en projecten, die informatie en inzichten moeten opleveren voor samenwerking in en tussen de verschillende bibliotheektypes. Het VOWB doet ook aan de belangenbehartiging van het wetenschappelijk bibliotheekwerk door informatieverstrekking en directe participatie in allerlei vormen van overleg. Voorzitter is momenteel Patrick Vanouplines (hoofdbibliothecaris VUB). Enkele voorname criteria voor studie- en projectwerk zijn:

- samenwerking, uniformisering of schaalvergroting;
- technologische vernieuwing;
- ondersteuning van wetenschapsbeoefening;
- internationalisering van de wetenschappelijke informatievoorziening in Vlaanderen: bevordering van de samenwerking met Nederland.

Elke Vlaamse of federale bibliotheek, elk Vlaams of federaal documentatiecentrum en elke organisatie die met het bibliotheekwerk in Vlaanderen te maken heeft, kan lid worden van het VOWB. De band met het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap wordt verzekerd door een vertegenwoordiger van de Afdeling Wetenschappen van de Administratie Wetenschap en Innovatie (AWI) en van de Afdeling Volksontwikkeling en Bibliotheken van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. Ook de VVBAD heeft een permanente vertegenwoordiger bij het VOWB.

3.3.2.1 PROJECTEN

Omdat vele wetenschappelijke bibliotheken geconfronteerd worden met een nijpend plaatsgebrek, werd vanaf 1992 de mogelijkheid onderzocht om een gemeenschappelijk depot³⁴ op te richten waar minder frequent gebruikte literatuur zou worden opgeslagen. *“Na eigen studie en na overleg met de Nederlandse collega's van UKB werd geconcludeerd dat een gemeenschappelijk te exploiteren depot van minder frequent gebruikte literatuur niet haalbaar zou zijn. Bouw en werking zouden de financiële draagkracht van de deelnemende instellingen ver te boven gaan. Wel haalbaar lijkt een decentraal, virtueel depot waarbij de*

---

³³ Zie: www.libis.be/vowb: grotendeels overname van de site

³⁴ Meer info:

M. Vanormelingen, Verslag van het literatuuronderzoek betreffende een gemeenschappelijk depot voor Vlaanderen, VOWB, 1993.

W. Bosmans, Hebben we een gemeenschappelijk depot nodig? De mening van de hoofdbibliothecarissen van negen Vlaamse wetenschappelijke bibliotheken, VOWB, 1993

depottaak over de deelnemende partners wordt verdeeld.” Vertrekkend van de resultaten van voorgaande studie en van projecten uit de vorige jaren werd vanaf 1997 een aanzet gegeven tot een wiedereoperatie en de realisatie van het virtuele depot: “*Voor elk tijdschrift wordt de bibliotheek die er de grootste verzameling van heeft aangeduid als bewaarbibliotheek. Dit betekent dat deze bibliotheek de verplichting aangaat om de collectie in kwestie te bewaren en via het IBL vlot toegankelijk te houden voor de andere partners. Voor een aantal tijdschriften zal een transfer nodig zijn van enkele aanvullingen uit andere bibliotheken. De resterende collecties in de andere bibliotheken kunnen naar eigen goeddunken eventueel verwijderd worden. Tevens kan overwogen worden om bewaarbibliotheken aan te duiden voor de archivering van elektronische bronnen.*” De facto zou er van deze plannen op het terrein naar verluidt niet zoveel gerealiseerd worden.

Het VOWB heeft ook vanaf de aanvang het STCV-project (zie hoger) aanvaard als één van zijn actiepunten voor de komende jaren, wat onder meer inhoudt dat het de werkzaamheden mee zal opvolgen. “*Het project zal immers met zich meebrengen dat oude collecties van verschillende wetenschappelijke bibliotheken in Vlaanderen (gedeeltelijk) in kaart worden gebracht.*”

3.3.3 Vlaamse Werkgroep Boekgeschiedenis (VWB)³⁵

De Vlaamse Werkgroep Boekgeschiedenis (VWB) (Pierre Delsaerdt³⁶, voorzitter) is een samenwerkingsverband van Vlaamse onderzoekers die actief zijn op het brede terrein van de boekgeschiedenis. De voornaamste doelstellingen zijn de uitwisseling van informatie en de realisatie van enkele welomlijnde boekhistorische projecten. De VWB werd als een feitelijke vereniging opgericht in 1996 en telt momenteel een veertigtal leden. Iedereen die in Vlaanderen boekhistorisch onderzoek verricht, kan lid worden van de VWB. De VWB ontwikkelt activiteiten. Van bij het begin werd de VWB opgezet als een actieve werkgroep. In principe kan elk lid voorstellen om andere leden samen te brengen rond een welbepaald project. Momenteel zijn er drie dergelijke werkgroepen actief (overname website):

- de Werkgroep Polain bereidt een tweede aanvulling voor op M.L. Polain, *Catalogue des livres imprimés au quinzième siècle des bibliothèques de Belgique* (Brussel, 1932 [met een eerste aanvulling in 1978]);
- de Werkgroep Rouzet bereidt een nieuwe, grondig aangevulde editie voor van A. Rouzet, *Dictionnaire des imprimeurs, libraires et éditeurs des xve et xvie siècles dans les limites géographiques de la Belgique actuelle*, Nieuwkoop, 1975 ;
- de Werkgroep Kroniek bestaat uit de redactieleden die jaarlijks de ‘Kroniek van het Gedrukte Boek in de Nederlanden’ verzorgen in het tijdschrift *Archief- en Bibliotheekwezen in België*. De kroniek van het gedrukte boek in de Nederlanden tot 1940 verschijnt sinds 1971 in *Archives et bibliothèques de Belgique - Archief- en bibliotheekwezen in België* (ABB). De laatste jaargang van de Kroniek (1999) werd afgesloten op 29 februari 2000. Latere nummers van de ABB zijn nog niet verschenen.

---

³⁵ Zie: www.boekgeschiedenis.be

³⁶ Interview op 8/9/03 (samen met L. Simons)

Deze vereniging omvat 'het kruim' van de Vlaamse boekhistorici, en betekent op zich een goudmijn aan informatie en kennis betreffende de staat van het oude boek in Vlaanderen. Ze is als dusdanig een interessant platform om rekening mee te houden als beleidsmaker. Het VWB profileert zich evenwel niet als beroepsgroep of als belangengroep.

3.3.4 Overleg Kunstbibliotheken Vlaanderen (OKBV)³⁷

Het Overleg Kunstbibliotheken Vlaanderen (OKBV) is een overlegorgaan voor personen werkzaam op het gebied van documentaire informatieverzorging met betrekking tot beeldende kunst en architectuur. Vanwege deze thematische benadering is de werking van het OKBV intrinsiek intersectoraal. Het OKBV biedt een interessant platform voor bewaarbibliotheken, vanuit het perspectief van de kunstbibliotheken en museumbibliotheken.

Het OKBV werd in 2000 opgericht als intersectorale commissie van de VVBAD (zie hoger). Alle leden van de VVBAD die geïnteresseerd zijn in de doelstellingen en de missie van het OKBV kunnen vrij deelnemen aan de OKBV-bijeenkomsten. Het overleg kent inmiddels meer dan 86 deelnemers aan de discussielijst en een wisselend aantal deelnemers aan de bijeenkomsten. De deelnemende kunstbibliothecarissen zijn werkzaam in universitaire departements- en hogeschoolbibliotheken (van de faculteiten letteren en/of bouwkunst en de academies van beeldende kunst en/of bouwkunst), museumbibliotheken, kunst-(historische) documentatiecentra, culturele instellingen en archieven.

De doelstellingen van het OKBV zijn (overname website):

- het bevorderen van de professionele contacten tussen kunstbibliotheken in Vlaanderen en België ;
- het aanbieden van een forum voor de ontwikkeling van nieuwe ideeën en projecten;
- de professionalisering van de bibliothecaire informatievoorziening op het terrein van architectuur, beeldende kunsten en kunstgeschiedenis;
- opkomen voor de professionalisering van het beroep van kunstbibliothecaris;
- het bevorderen van internationale contacten.

Het OKBV voorziet in de behoefte tot uitwisseling van vakinhoudelijke informatie door middel van het organiseren van bijeenkomsten en/of themadagen, het onderhouden van een website, de opzet en het beheer van een discussielijst voor vakgenoten (OKBV-L). Door de coördinatie van projecten en de organisatie van werkgroepen hoopt het OKBV de onderlinge samenwerking tussen de deelnemers verder te stimuleren. De vereniging fungeert tevens als aanspreekpunt binnen het vakgebied voor andere nationale en internationale organisaties, zoals het Overleg Kunst(historische) Bibliotheken Nederland (OKBN * ARLIS/NL), ARLIS / UK and Ireland, ARLIS / North America en de IFLA Section of Art Libraries.

Ondanks de verdienste van de VVBAD stelt het OKBV dat het koppelen van een intersectorale en internationale missie aan een instelling zoals een erfgoedbibliotheek voor de kunst- en museumbibliotheken wellicht meer uitstraling en effect zou hebben en tot meer concrete realisaties zou kunnen leiden.

---

³⁷ Zie: users.pandora.be/okbv. (Interview met Saskia Scheltjens en Beatrice De Clippeleir, 28/8/03)

3.3.5 Belanghebbenden buiten het domein van bibliotheek-, archief en documentatiewezen

Er zijn nog een aantal andere stakeholders te vermelden, buiten het domein van bibliotheek-, archief- en documentatiewezen, die belang hebben bij het ontwikkelen van een politiek rond bewaarbibliotheken, documentair erfgoed en conservering. We beperken ons tot een voorlopige opsomming:

- Resonant, Centrum voor Vlaams Muzikaal Erfgoed;
- het Studiecentrum Vlaamse Miniaturisten (KULeuven);
- de Vlaamse Museumvereniging;
- het Centrum voor Teksteditie en Bronnenstudie;
- het Forum Kerkelijke Archieven Vlaanderen;
- de sector van erfgoed- en volkscultuurverenigingen, o.a. de volgende decretaal erkende koepelorganisaties:
  - Federatie voor Volkskunde;
  - Heemkunde Vlaanderen;
  - Stichting Industrieel en Wetenschappelijk Erfgoed;
  - Vlaamse Vereniging voor Familiekunde.

4 Consultatie van de sector: de e-mailbevraging en de expertinterviews

---

4.1 Motivatie

Om een beleid m.b.t. bewaarbibliotheken in Vlaanderen vorm te geven en hierin een rol voor een Vlaamse erfgoedbibliotheek te reserveren, moet dit beleid gedragen worden door 'de sector', d.w.z. de betrokken instellingen met bewaarcollecties in de verschillende domeinen. Daarom werd geopteerd om in de context van dit onderzoek een brede bevraging te houden bij betrokken professionals in bibliotheken, archiefinstellingen, musea en andere erfgoedinstellingen en bij diverse vertegenwoordigers van belanghebbende organisaties en verenigingen (zie hoger). In deze bevraging worden een aantal mogelijke beleidspistes inzake bewaarbibliotheken, bewaarpolitiek en de functies of opdrachten van een 'erfgoedbibliotheek' voorgelegd, waarbij de respondenten op basis van een objectieve bevraging via scores het belang en de haalbaarheid kunnen waarderen. Op deze manier kan een grote representativiteit worden bereikt. Deze bevraging past in het idee van het 'in kaart brengen van het landschap', in die zin dat meningen worden in kaart gebracht van een brede groep betrokkenen.

Een aantal experts werden voorafgaand aan de e-mailbevraging geïnterviewd (zie hoger). Hun visie en mening hebben de vragenlijst indirect mee vormgegeven, en worden tevens in deze rapportage verwerkt.

4.2 Methodiek

Via e-mail kreeg een geselecteerde groep van 110 experts een vragenlijst (lijst: zie [bijlage](#)). Ze kregen aanvankelijk drie weken de tijd om deze vragenlijst in te vullen. Deze periode werd met twee weken verlengd.

De vragenlijst bestaat grotendeels uit gesloten meerkeuzevragen, met aan het einde de mogelijkheid vrije opmerkingen te maken. (Formulier van de bevraging: zie [bijlage](#).) In de bevraging worden in essentie drie elementen onderzocht:

- de mate waarin een aantal opdrachten en functies in hun algemeenheid belangrijk en haalbaar zijn, en in welk tijds kader (vraag 1.1). Dit is dus in feite een (indirecte) behoefteanalyse: welke noden leven er in het veld? Welke opdrachten en functies die aan deze noden tegemoet komen zijn belangrijk? De respondenten konden ook zelf twee bijkomende functies suggereren;
- de mate waarin de rol van 'een erfgoedbibliotheek' (niet noodzakelijk de SBA) per opdracht en functie wenselijk is (vraag 1.1). Welk belang wordt er gehecht aan een rol voor zulk een instelling in relatie tot een bepaalde behoefte?
- de mate waarin de rol van de SBA als erfgoedbibliotheek wenselijk is, en dit per functie (vraag 2.1) en globaal (vraag 2.2). Dit is de vraag naar de opportuniteit van een mandaat voor de SBA als erfgoedbibliotheek.

Vanuit een technisch perspectief is het de bedoeling van de bevraging om de respondenten elk vraagelement te laten beoordelen op een vijfpuntenschaal. De respondenten konden goed overweg met deze methode. De kwaliteit en volledigheid van de antwoorden is hoog.

4.3 Responsanalyse

Er waren 110 experts geselecteerd. (Zie lijst in bijlage). De respons was als volgt:

- gemotiveerde non-respons: 12 respondenten (dit zijn respondenten die om diverse redenen de vragenlijst niet wisten of konden invullen);
- antwoorden: van de resterende 98 experts hebben er 54 geantwoord of 55%;
- geen antwoord: 44 respondenten of 45%.

Er is zeer breed geselecteerd, wat het risico inhield van een lage respons, omdat niet iedereen zich bij de problematiek betrokken voelt. Er was een rappel nodig om de respons boven de 50% te tillen. Een aantal (acht) experts die reeds geïnterviewd werden hebben niet geantwoord, wellicht omdat ze vonden dat ze reeds hun bijdrage tot het debat hadden geleverd. Als hun respons wordt meegenomen in de responsgraad, bedraagt deze 65%. We stellen dus dat de bevraging representatief is voor de geselecteerde groep. De responscijfers per deelsector staan aangegeven bij de lijst van de respondenten in bijlage. Er wordt niet aangegeven wie heeft geantwoord en wie niet, gezien de anonimiteitsvereiste. Uit de cijfers blijkt dat vooral de archiefsector lagere responscijfers heeft, evenals de federale wetenschappelijke instellingen en bibliotheken. Ook de respons van museumbibliotheken ligt onder het gemiddelde.

4.4 Resultaten

Hierna worden de resultaten van de bevraging gerapporteerd, voorafgegaan door de mening van de geconsulteerde experts (per onderdeel).

4.4.1 Opdrachten en functies

4.4.1.1 DE MENING VAN DE GEÏNTERVIEWDE EXPERTS

Hierna worden een reeks van opdrachten en functies opgesomd die door de experts werden vermeld tijdens de interviews. De aangehaalde functies werden achteraf gegroepeerd onder de dertien geïdentificeerde 'functies', zoals deze beschreven staan in onderdeel 2.5. Deze oplijsting is nuttig om, zonder vooraf een attenderend kader aan te bieden, na te gaan welke opdrachten en functies spontaan vermeld worden. Hieruit kan men ook de belangrijkste noden afleiden die in het veld bestaan. De informatie van de experts diende ook om de functies te 'valideren' en te expliciteren. In een volgende stap worden ze dan afgetoetst bij het brede veld.

1. Een vrijwillig bewaardepot voor oude collecties (passieve collectievorming) organiseren:

- *het opzetten van een depotfunctie. Tweeledig: een volledig (universeel), actueel en wettelijk depot en een bewaardepot (retrocollectie);*
- *het coördineren van een decentraal depot van bewaarcollecties;*
- *decentraal bewaardepot met gegarandeerde dienstverlening;*
- *een decentraal bewaardepot uitbouwen in combinatie met afspraken rond zwaartepuntcollecties.*

2. Een aanvullend, decretaal, 'universeel' depot voor de actuele, Vlaamse productie van gedrukte publicaties organiseren:

- *het opzetten van een aanvullend gemeenschapsdepot (Vlaanderen, Franstalige Gemeenschap);*
- *het opzetten van een depotfunctie. Tweeledig: een volledig (universeel), actueel en wettelijk depot en een bewaardepot (retrocollectie);*
- *de Vlaamse erfgoedbibliotheek moet het geheugen van Vlaanderen worden. Daarom is een depotfunctie nodig, maar aangevuld met regionale en lokale depotfuncties voor provincies en gemeenten en aanvullend op het federale wettelijke depot;*
- *vrijwillig wettelijk depot (naar Nederlands voorbeeld), mits haalbaarheidsstudie en in overleg met gemeenten en provincies;*
- *aanvullend wettelijk depot met IBL-functies (interbibliothecair leenverkeer);*
- *niet-centralistisch, decretaal, aanvullend depot (met rol voor regionale depots).*

3. Een pro-actief collectiebeleid m.b.t. 'Flandrica' en cultureel erfgoed ontwikkelen:

- *het voeren van een actief collectiebeleid m.b.t. Flandrica;*
- *een pro-actief collectiebeleid voeren voor Flandrica.*

4. Een expertisecentrum voor de conservering van het documentair erfgoed uitbouwen:

- *als expertisecentrum optreden inzake conservering;*
- *het ontwikkelen van een expertisecentrum inzake conservering;*
- *expertise m.b.t. conservering ontwikkelen en werkinstrumenten daartoe aanmaken;*
- *een expertisecentrum voor conservering worden;*
- *een expertisecentrum voor conservering uitbouwen, met restauratie faciliteiten en aandacht voor opleiding en afspraken over microverfilming;*
- *inzake conservering afspraken maken over microverfilming, digitalisering voor consultatie, restauratie en opleiding.*

5. De topstukken van het Vlaams, documentair erfgoed 'bewaken':

Er wordt als 'functie' geen expliciete vermelding van gemaakt, maar voor de meeste experts is deze functie als het ware een evidentie, los van het decretaal kader (Topstukkendecreet) in opbouw.

6. De coördinatie op zich nemen op het vlak van collectievorming:

- *consortiumonderhandelingen voeren of mee leiden, b.v. in het kader van samenaankoop van belangrijke naslagwerken voor Nederlandse en Vlaamse kunstbibliotheken;*
- *complementair werken, b.v. op het vlak van de collectievorming en ontsluiting en voor andere niet-museale werkingen.*

7. De coördinatie op zich nemen op het vlak van collectieontsluiting van oude collecties.

8. De coördinatie op zich nemen van een Vlaamse (schade-)inventarisatie van bedreigde collecties (deze twee functies worden door de meeste experts als eenheid gepercipieerd):

- *de collecties van kunstbibliotheken in kaart brengen;*
- *het inventariseren van de bewaarcollecties. (Ook het oplijsten van collecties op microfilm of andere opslagmedia);*
- *het inventariseren van waardevolle fondsen, collecties in Vlaanderen: erkenning van het belang van projecten zoals STCV en Belgica Typographica (Belgisch niveau);*
- *het realiseren van een digitale bibliotheek voor Vlaanderen, of een 'virtuele erfgoedbibliotheek';*

- *standaardisering en controle (b.v. op het vlak van ontsluiting);*
- *ontsluiting van specifiek ‘Vlaamse collecties’ (b.v. in het kader van het Vlaams-Nederlands Comité voor Nederlandse taal en cultuur (VNC) of het FWO);*
- *collectieve ontsluiting van oude drukken.*

9. Samenwerking en overleg bevorderen tussen bewaarbibliotheken in Vlaanderen:

- *een coördinerende rol spelen voor kunstbibliotheken: een initiatief zoals de OKBV zou door een instelling moeten gedragen of ondersteund worden;*
- *een coördinerende en adviserende rol spelen;*
- *een dwingende, coördinerende opdracht krijgen met als doel netwerken van bewaarbibliotheken te creëren, i.s.m. met ook de Koninklijke Bibliotheek.*

10. Projectwerking(en) stimuleren in specifieke domeinen:

- *het inventariseren en opvolgen van projecten inzake conservering (b.v. microfilm, digitalisering).*

11. Het creëren van werkinstrumenten:

(Geen expliciete vermelding, maar wordt wel hier en daar additioneel vermeld. Deze functie is eigenlijk een afgeleide van andere functies. Er wordt b.v. ook verwezen naar het belang van advies en opleiding, waartoe ook werkinstrumenten nodig zijn.)

12. Het bevorderen van de zichtbaarheid van de bewaarbibliotheken:

- *sensibiliseren rond belangrijke, waardevolle collecties.*

13. Internationaal ‘aanspreekpunt’, bevorderen van de internationale uitstraling van de Vlaamse bewaarbibliotheken en hun collecties:

- *als internationaal aanspreekpunt fungeren voor de sector van de kunstbibliotheken, naar het voorbeeld van de National Arts Library (de vroegere bibliotheek van het Victoria & Albert Museum) of het RKD in Nederland;*
- *aanspreekpunt op internationale fora.*

Ten slotte werden er ook een aantal functies van eerder algemene aard geformuleerd:

- *een geïntegreerde, intersectorale en globale aanpak van een bewaarpolitiek in Vlaanderen voor alle bibliotheektypes organiseren, incl. de openbare bibliotheken;*
- *coördineren en initiëren;*
- *doorverwijsfunctie (platformfunctie, draaischijf,...);*
- *het coördineren en het stimuleren van afspraken op diverse terreinen;*
- *coördinerend, niet regulerend werken: platformfunctie, decentrale aanpak in overleg;*
- *het groeperen van opdrachten (samenwerking, coördinatie);*
- *stimuleren en initiëren;*
- *“aanvullen op wat de Koninklijke Bibliotheek niet doet” (complementair werken).*

Er bestaat grote overlap tussen de meeste door de experts aangehaalde functies. De interpretaties verschillen wel eens, vooral wat betreft de invulling van een eventueel decretaal depot.

4.4.1.2 DE MENING VAN HET BREDE VELD (BEVRAGING)

Na studie en overleg, en na input door de geconsulteerde experts, werd een lijst van dertien mogelijke opdrachten en functies opgesteld (zie hoger, onderdeel 2.5), die in deze bevraging ter evaluatie werd voorgelegd aan de respondenten. Elke opdracht of functie werd kort toegelicht. Deze toelichtingen zijn niet noodzakelijk sluitend of exhaustief, maar verschaffen

voldoende inzicht, zeker indien men ervan uitgaat dat de bevraging werd uitgevoerd bij professionelen in 'het vak'.

In de onderstaande tabellen worden deze mogelijke opdrachten en functies voor een 'Vlaamse erfgoedbibliotheek' opgesomd. De respondenten konden deze opdrachten en functies evalueren vanuit drie invalshoeken of 'dimensies':

- [A] ten eerste, in welke mate deze opdrachten en functies in het algemeen **belangrijk** zijn voor de problematiek van de bewaarbibliotheken in Vlaanderen, en ze dus tegemoetkomen aan een reële nood of behoefte in het veld;
- [B] ten tweede, in welke mate deze opdrachten en functies **haalbaar**, dus realiseerbaar zijn;
- [C] ten derde, in welke mate de opdrachten en functies op korte of op langere **termijn** moeten worden gerealiseerd. Anders gesteld: hier wordt dus nagegaan in welke mate de realisatie van de opdrachten en functies acuut is voor het veld.

DIMENSIES:

A – belang van de functie

B – haalbaarheid van de functie

C – termijn realisatie van de functie

PUNTENSCHAAL BELANG / HAALBAARHEID:

5 – heel groot (++)

4 – groot (+)

3 – gemiddeld (+/-)

2 – klein (-)

1 – heel klein (- -)

0 – geen mening of wenst zich niet uit te spreken (GM)

PUNTENSCHAAL TERMIJN:

5 – korte termijn (++)

3 – middellange termijn (+/-)

1 – lange termijn (- -)

0 – geen mening of wenst zich niet uit te spreken (GM)

(Zie volgende pagina.)

Tabel 5: opdrachten en functies - [A] belang

Opdracht of functie ⁽¹⁾	Puntenschaal ⁽²⁾ (nominaal aantal respondenten)					
	++	+	+/-	-	--	GM
1. Vrijwillig bewaardepot voor oude collecties	22	10	15	5	2	0
2. Aanvullend, decretaal, 'universeel' depot	13	19	10	5	6	1
3. Pro-actief collectiebeleid m.b.t. Flandrica en cultureel erfgoed	12	18	11	7	3	3
4. Expertisecentrum conservering documentair erfgoed	24	15	10	3	2	0
5. Coördinatie (schade-)inventaris bedreigde collecties	21	19	8	3	3	0
6. Topstukken documentair erfgoed: inventarisatie, 'bewaken'	16	20	14	1	2	1
7. Coördinatie op het vlak van collectievorming	9	21	19	2	3	0
8. Coördinatie op het vlak van collectieontsluiting oude collecties	6	9	15	12	4	8
9. Samenwerking bevorderen tussen bewaarbibliotheken	28	18	8	0	0	0
10. Projectwerking(en) stimuleren in specifieke domeinen	5	22	19	4	2	2
11. Creëren van (educatieve) werkinstrumenten	5	15	21	8	2	3
12. Bevorderen zichtbaarheid van de bewaarbibliotheken	18	19	14	3	0	0
13. Internationaal 'aanspreekpunt', bevorderen uitstraling	15	18	13	8	0	0
GEMIDDELDEN:	14,92	17,15	13,62	4,69	2,23	1,38

(1) Voor de volledige beschrijving van de functies: zie onderdeel 2.5

(2) De scores van de functies die cumulatief hoger liggen voor [++] en [+] zijn in vetjes afgedrukt.

Tabel 6: opdrachten en functies - [B] haalbaarheid

Opdracht of functie	Puntenschaal (nominaal aantal respondenten)					
	++	+	+/-	-	--	GM
1. Vrijwillig bewaardepot voor oude collecties	11	8	17	7	5	6
2. Aanvullend, decretaal, 'universeel' depot	5	15	15	9	4	6
3. Pro-actief collectiebeleid m.b.t. Flandrica en cultureel erfgoed	6	14	14	6	5	9
4. Expertisecentrum conservering documentair erfgoed	9	12	20	5	2	6
5. Coördinatie (schade-)inventarisatie bedreigde collecties	5	11	23	4	4	7
6. Topstukken documentair erfgoed: inventarisatie, 'bewaken'	16	20	14	1	2	1
7. Coördinatie op het vlak van collectievorming	6	9	15	12	4	8
8. Coördinatie op het vlak van collectieontsluiting oude collecties	8	18	16	5	2	5
9. Samenwerking bevorderen tussen bewaarbibliotheken	10	25	10	3	1	5
10. Projectwerking(en) stimuleren in specifieke domeinen	2	15	21	7	1	8
11. Creëren van (educatieve) werkinstrumenten	3	15	18	8	1	9
12. Bevorderen zichtbaarheid van de bewaarbibliotheken	11	17	16	4	1	5
13. Internationaal 'aanspreekpunt', bevorderen uitstraling	4	16	23	5	5	6
GEMIDDELDEN:	7,38	15,00	17,08	5,85	2,85	6,23

Tabel 7: opdrachten en functies - [C] termijn

Opdracht of functie	Puntenschaal ⁽¹⁾					
	(nominaal aantal respondenten)					
	++	+	+/-	-	--	GM
1. Vrijwillig bewaardepot voor oude collecties	19		16		13	6
2. Aanvullend, decretaal, 'universeel' depot	11		18		15	10
3. Pro-actief collectiebeleid m.b.t. Flandrica en cultureel erfgoed	9		17		15	13
4. Expertisecentrum conservering documentair erfgoed	15		19		13	7
5. Coördinatie (schade-)inventarisatie bedreigde collecties	9		20		19	6
6. Topstukken documentair erfgoed: inventarisatie, 'bewaken'	15		19		12	8
7. Coördinatie op het vlak van collectievorming	8		21		16	9
8. Coördinatie op het vlak van collectieontsluiting oude collecties	17		19		13	5
9. Samenwerking bevorderen tussen bewaarbibliotheken	18		22		10	4
10. Projectwerking(en) stimuleren in specifieke domeinen	7		24		13	10
11. Creëren van (educatieve) werkinstrumenten	7		16		17	14
12. Bevorderen zichtbaarheid van de bewaarbibliotheken	17		19		11	7
13. Internationaal 'aanspreekpunt', bevorderen uitstraling	11		21		16	6
GEMIDDELDEN:	12,54		19,31		14,08	8,08

(1) De scores van de functies die hoger liggen voor [++] zijn in vetjes afgedrukt.

Een globale analyse volgt later.

De respondenten konden bijkomende functies suggereren, maar slechts een minderheid deed dit ook. Een aantal suggesties gaan over ICT-gerelateerde functies en een tweetal respondenten vraagt expliciet een restauratieatelier. De meeste suggesties passen evenwel onder een van de opgesomde functies. Dit is een bevestiging van de volledigheid van bovenstaande lijst. Een aantal suggestie lezen meer als commentaar, bedenkingen of opmerkingen.

4.4.2 De mogelijke rol van een 'centrale erfgoedbibliotheek'

In de bevraging werd vervolgens nagegaan in welke mate het opportuun of **wenselijk** is dat deze opdrachten en functies door een daartoe door de Vlaamse overheid gemandateerde Vlaamse erfgoedbibliotheek worden vervuld of aangestuurd. In de beoordeling mocht geen rekening gehouden worden met het feit dat de Stadsbibliotheek van Antwerpen (SBA) kandidaat is voor het mandaat. (Deze kandidatuur komt in de volgende vraag expliciet aan bod.)

(Zie volgende pagina.)

DIMENSIE:

D – wenselijkheid rol erfgoedbibliotheek per functie

PUNTENSCHAAL:

5 – zeer positief (++)

4 – eerder positief (+)

3 – misschien (twijfel) (+/-)

2 – eerder negatief (-)

1 – zeer negatief (- -)

0 – geen mening of wenst zich niet uit te spreken (GM)

Tabel 8: opdrachten en functies - [D] wenselijkheid rol erfgoedbibliotheek

Opdracht of functie	Puntenschaal (nominaal aantal respondenten)					
	++	+	+/-	-	--	GM
1. Vrijwillig bewaardepot voor oude collecties	19	14	12	3	3	3
2. Aanvullend, decretaal, 'universeel' depot	18	11	10	6	5	4
3. Pro-actief collectiebeleid m.b.t. Flandrica en cultureel erfgoed	12	14	14	5	3	6
4. Expertisecentrum conservering documentair erfgoed	21	14	11	3	1	4
5. Coördinatie (schade-)inventarisatie bedreigde collecties	21	16	9	5	0	3
6. Topstukken documentair erfgoed: inventarisatie, 'bewaken'	15	15	11	3	3	4
7. Coördinatie op het vlak van collectievorming	10	18	13	4	5	4
8. Coördinatie op het vlak van collectieontsluiting oude collecties	22	15	10	4	0	3
9. Samenwerking bevorderen tussen bewaarbibliotheken	21	24	5	1	0	3
10. Projectwerking(en) stimuleren in specifieke domeinen	10	15	15	5	3	6
11. Creëren van (educatieve) werkinstrumenten	8	9	22	8	1	6
12. Bevorderen zichtbaarheid van de bewaarbibliotheken	21	12	13	4	0	4
13. Internationaal 'aanspreekpunt', bevorderen uitstraling	11	22	13	4	0	4
GEMIDDELDEN:	16,08	15,31	12,15	4,23	1,85	4,15

(1) Voor de volledige beschrijving van de functies: zie onderdeel 2.5.

(2) De scores van de functies die cumulatief hoger liggen voor [++] en [+] zijn in vetjes afgedrukt.

4.4.3 De mogelijke rol van de Stadsbibliotheek van Antwerpen (SBA)**4.4.3.1 DE MENING VAN DE EXPERTS: DE STERKE EN DE ZWAKKE PUNTEN VAN DE SBA**

Tijdens de elf interviewsessies werd aan de experts gevraagd om de in hun ogen twee belangrijkste sterke en zwakke punten van de Stadsbibliotheek van Antwerpen (SBA) te geven. We lijsten deze punten hieronder op, gegroepeerd per invalshoek. In één interview wenste de expert geen sterkte/zwakte-analyse te maken. Sommigen gaven slechts één sterk of zwak punt op (i.p.v. twee). Deze gegevens kunnen als aanvulling gezien worden op de KPMG-studie, waarin ook een sterkte/zwakte-analyse wordt gemaakt. In essentie bevestigt de mening van de experts op een aantal vlakken de bevindingen van de KPMG-studie³⁸.

³⁸ Van Stadsbibliotheek Antwerpen naar Vlaamse erfgoedbibliotheek... Eindrapport. Stad Antwerpen, september 2002.

4.4.3.1.1 De sterke punten van de SBA

4.4.3.1.1.1 De collectie

Er bestaat een consensus over het belang en de waarde van de collectie van de SBA, want in negen op de tien expertinterviews wordt dit sterktepunt vermeld:

- *de belangrijke kunstcollectie;*
- *de collectie op zich;*
- *de collectie (en service): “de SBA is een prachtige bibliotheek, als je iets nodig hebt”;*
- *de collecties tout court;*
- *de collecties en de omkadering ervan;*
- *de rijke collectie op het gebied van de letteren;*
- *de traditie en de continuïteit in de opbouw van de collecties (verwerving, bewaring, ontsluiting);*
- *de zeer specifieke zwaartepunten in de collectie;*
- *de collectie kunstboeken en partituren.*

4.4.3.1.1.2 De ligging, de infrastructuur en de dienstverlening

We beschouwen deze sterktepunten als een samenhangend geheel, dat mee determinerend is voor de ‘service’ van de SBA. Voor zes op de tien experts is de service dus een sterk punt.

- *de ligging en infrastructuur;*
- *(de collectie) en service;*
- *de locatie (= de ligging);*
- *de infrastructuur;*
- *de dienstverlening (en de beschikbaarheid van de presentiecollectie);*
- *de openingsuren.*

4.4.3.1.1.3 Beleid

Een drietal experts had lof voor het momenteel gevoerde beleid in de SBA:

- *een nieuwe visie, competent beleid (nieuwe leiding);*
- *tendens tot zelfreflectie aanwezig, men durft dingen in vraag te stellen;*
- *nieuwe dynamiek, ook ‘naar buiten toe’ (publieksgericht, b.v. lezingenreeksen).*

De sterktepunten sluiten voor een groot deel aan bij de punten die ook in de KPMG-studie als troeven van de SBA werden aangehaald.

4.4.3.1.2 De zwakke punten van de SBA

De zwakke punten van de SBA kunnen in vier thema’s ingedeeld worden.

4.4.3.1.2.1 Beheersstructuur, personeel en statuut

- *de beheersstructuur (binnen de stadsadministratie) geeft weinig handelingsvrijheid;*
- *ongunstige personeelsomkadering (scholing, attitude, risico op politieke inmenging);*
- *net als de stedelijke musea heeft de SBA een zwak statuut;*
- *de positie van de SBA in het versnipperde Antwerpse (bibliotheek)landschap zal haar eventuele ambities en centrale rol bemoeilijken;*
- *haar positie in het Antwerpse ‘weefsel’ zal haar ambities niet ten goede komen;*
- *er is een tekort aan kwalitatief personeel om iets te betekenen voor de sector.*

4.4.3.1.2.2 *Herkenbaarheid en identiteit, uitstraling, bekendheid*

- *onvoldoende herkenbaarheid en legitimiteit: daartoe is een duidelijk statuut nodig;*
- *de SBA heeft een identiteitsprobleem en een probleem van herkenbaarheid (b.v. t.o.v. de openbare bibliotheken);*
- *onvoldoende bekend bij studenten;*
- *de SBA heeft teveel een regionaal karakter, weinig internationale uitstraling.*

4.4.3.1.2.3 *Expertise*

- *op het vlak van samenwerking is nog veel te bewijzen: is het potentieel aanwezig?*
- *de inhoudelijke expertise van de SBA m.b.t. conservering is afwezig;*
- *nog geen uitstraling in het eigen expertisegebied (conservering).*

4.4.3.1.2.4 *Collectie (en locatie)*

- *de collectie van de SBA is niet zo uniek als wordt voorgesteld. Er zou veel collectieoverlap zijn met de stedelijke museumbibliotheken;*
- *beperkte expansiemogelijkheden voor de collectie op de huidige locatie (qua magazijnruimte). Wellicht onvoldoende voor centraal Vlaams depot.*

Laat het duidelijk zijn dat het hier gaat om de mening van een beperkte groep geïnterviewde experts. Opvallend is dat het grootste aantal zwaktepunten aangerekend wordt voor de institutioneel-administratieve positie van de SBA als stedelijke instelling. De SBA heeft hier natuurlijk ook 'het klimaat' niet mee. De problemen van de Antwerpse administratie stralen wellicht af op de SBA. Het probleem van de herkenbaarheid van de SBA wordt onderkend, er wordt ook al enige tijd aan gewerkt.

Belangrijk is ook het gepercipieerde gebrek aan expertise, meer bepaald qua conservering. Dit staat natuurlijk in schril contrast met de nood aan expertise op dit vlak, en de mogelijkheid de erfgoedbibliotheek als expertisecentrum voor conservering uit te bouwen. Alhoewel men zou kunnen stellen dat in de SBA als het ware 'van nul' moet worden begonnen om de rol als expertisecentrum voor conservering waar te maken, is er in het kader van de SBA, met name in hoofde van de directie, toch wel een zekere expertise en ervaring aanwezig om deze opdracht uit te bouwen.

4.4.3.2 DE MENING VAN HET BREDE VELD (BEVRAGING)

In de e-mail bevraging werd nagegaan in welke mate het opportuun of **wenselijk** is dat de SBA als daartoe door de Vlaamse overheid gemandateerde Vlaamse erfgoedbibliotheek de functies vervult of aanstuurt. Dit is dus de vraag naar de opportuniteit van een mandaat voor de SBA als erfgoedbibliotheek.

(Zie volgende pagina.)

DIMENSIE:

E – wenselijkheid SBA als erfgoedbibliotheek per functie

PUNTENSCHAAL:

5 – zeer positief (++)

4 – eerder positief (+)

3 – misschien (twijfel) (+/-)

2 – eerder negatief (-)

1 – zeer negatief (- -)

0 – geen mening of wenst zich niet uit te spreken (GM)

Tabel 9: opdrachten en functies - [E] wenselijkheid rol SBA als erfgoedbibliotheek

Opdracht of functie	Puntenschaal (nominaal aantal respondenten)					
	++	+	+/-	-	--	GM
1. Vrijwillig bewaardepot voor oude collecties	17	10	11	2	7	7
2. Aanvullend, decretaal, 'universeel' depot	14	13	12	3	7	5
3. Pro-actief collectiebeleid m.b.t. Flandrica en cultureel erfgoed	15	13	8	3	9	6
4. Expertisecentrum conservering documentair erfgoed	15	12	9	8	4	6
5. Coördinatie (schade-)inventarisatie bedreigde collecties	18	8	12	3	5	8
6. Topstukken documentair erfgoed: inventarisatie, 'bewaken'	14	12	10	5	4	9
7. Coördinatie op het vlak van collectievorming	13	7	11	7	8	8
8. Coördinatie op het vlak van collectieontsluiting oude collecties	16	10	8	4	8	8
9. Samenwerking bevorderen tussen bewaarbibliotheken	19	17	5	4	1	8
10. Projectwerking(en) stimuleren in specifieke domeinen	10	15	13	6	2	8
11. Creëren van (educatieve) werkinstrumenten	7	17	13	5	3	9
12. Bevorderen zichtbaarheid van de bewaarbibliotheken	17	10	15	3	1	8
13. Internationaal 'aanspreekpunt', bevorderen uitstraling	16	10	15	2	3	8
GEMIDDELDEN:	14,69	11,85	10,92	4,23	4,77	7,54

(1) Voor de volledige beschrijving van de functies: zie onderdeel 2.5.

(2) De scores van de functies die cumulatief hoger liggen voor [++] en [+] zijn in vetjes afgedrukt.

4.4.4 Samenvatting: evaluatie alle functies

Alle functies worden hierna met hun gemiddelde totaalscores voor alle 'dimensies' opgelijst. Deze globale oplijsting geeft een snel inzicht in de cijfers. De gemiddelde totaalscore (de sommatie van de score van alle respondenten gedeeld door het aantal respondenten) ligt dus ergens tussen 1 (lage score) en 5 (hoge score).

(Zie volgende pagina.)

DIMENSIES:

- A – belang van de functie
- B – haalbaarheid van de functie
- C – termijn realisatie van de functie
- D – wenselijkheid rol erfgoedbibliotheek per functie
- E – wenselijkheid SBA als erfgoedbibliotheek per functie

PUNTENSCHAAL:

- 5 – heel hoog
- 4 – hoog
- 3 – gemiddeld (neutraal)
- 2 – laag
- 1 – heel laag
- 0 – geen mening of wenst zich niet uit te spreken

Tabel 10: totaalscores per functie – alle dimensies [A-E]

Opdracht of functie ⁽¹⁾	Score per dimensie ⁽²⁾				
	A	B	C	D	E
1. <i>Vrijwillig bewaardepot voor oude collecties</i>	3,83	2,91	2,88	3,63	3,13
2. <i>Aanvullend, decretaal, 'universeel' depot actuele, Vlaamse productie</i>	3,46	2,81	2,30	3,35	3,16
3. <i>Pro-actief collectiebeleid m.b.t. Flandrica en cultureel erfgoed</i>	3,37	2,68	2,07	3,17	3,07
4. <i>Expertisecentrum conservering documentair erfgoed</i>	4,03	3,05	2,70	3,72	3,15
5. <i>Coördinatie Vlaamse (schade-)inventarisatie bedreigde collecties</i>	3,96	2,77	2,30	3,81	3,13
6. <i>Topstukken documentair erfgoed: inventarisatie, 'bewaken'</i>	3,81	2,92	2,66	3,50	3,00
7. <i>Coördinatie op het vlak van collectievorming</i>	3,57	2,57	2,20	3,22	2,74
8. <i>Coördinatie op het vlak van collectieontsluiting van oudere collecties</i>	4,02	3,18	2,87	3,85	2,96
9. <i>Samenwerking bevorderen tussen bewaarbibliotheken in Vlaanderen</i>	4,37	3,46	3,09	4,03	3,46
10. <i>Projectwerking(en) stimuleren in specifieke domeinen</i>	3,33	2,74	2,22	3,11	3,01
11. <i>Creëren van (educatieve) werkinstrumenten</i>	3,07	2,70	1,85	2,94	2,87
12. <i>Bevorderen zichtbaarheid van de bewaarbibliotheken en hun collecties</i>	3,96	3,33	2,85	3,70	3,27
13. <i>Internationaal 'aanspreekpunt', bevorderen van internationale uitstraling</i>	3,74	3,02	2,48	3,52	3,18
GEMIDDELDE TALEN:	3,70	2,90	2,50	3,50	3,10

(1) Voor de volledige beschrijving van de functies: zie onderdeel 2.5.

(2) De functies die globaal hoger dan gemiddeld scoren staan cursief. De functies die meer dan 0,25 punt hoger liggen dan hun gemiddelde voor de betrokken dimensie zijn in vetjes afgedrukt.

Enkele vaststellingen:

- over het algemeen liggen de resultaten vrij dicht bij elkaar. Globaal zijn de gemiddelden eerder 'laag' of gematigd, en schommelen rond 3 (neutraal) of tussen 3 en 4 (eerder positief) maar neigen eerder naar het neutrale dan naar het uitgesproken positieve;

- het belang [A] van de meeste functies wordt eerder groot geacht. (De meeste functies scoren rond de 4.) Belang [A] scoort algemeen hoger dan haalbaarheid [B], wat te verwachten viel;
- de haalbaarheid [B] van de functies wordt duidelijk lager ingeschat, bijna met een vol punt;
- men mikt ook eerder op de middellange tot lange termijn [C] voor de uitvoering, nl. tussen lange termijn (score = 1) en middellange termijn (score = 3), maar ver van korte termijn (score = 5). Met de hoogdringendheid lijkt het nogal mee te vallen. Enkel de nood aan samenwerking wordt als meer acuut ervaren;
- de mogelijke rol van een erfgoedbibliotheek [D] in het opnemen van de functies en opdrachten wordt gematigd positief gewaardeerd. Er is wel duidelijk een niveauverschil vast te stellen tussen het belang dat gehecht wordt aan de rol van een erfgoedbibliotheek, en de wenselijkheid van de rol van de SBA in dit opzicht. (Een verschil van globaal 0,40 punt);
- de rol van de SBA als erfgoedbibliotheek [E] in het opnemen van de specifieke functies en opdrachten wordt niet afgewezen, maar de appreciatie ligt gemiddeld wel lager dan voor het idee van een erfgoedbibliotheek in het algemeen [D], en situeert zich globaal op het niveau van de twijfel (score 3,10).

4.4.4.1 BESPREKING VAN DE PRIORITAIRE FUNCTIES

Geen enkele functie of opdracht wordt echt afgewezen. Maar een aantal functies scoort over het algemeen hoger: vooral functie 9 en 8, maar ook functies 1,4,12 en 13. De functies kunnen in drie clusters samengevoegd worden.

4.4.4.1.1 Samenwerking, zichtbaarheid en (internationale) uitstraling

De cluster van de drie onderstaande functies 9-11-13 wordt door de meeste respondenten hoog gewaardeerd, waarbij vooral samenwerking (functie 9) hoog scoort. Het betreft hier dan ook bij uitstek 'collectieve' thema's en doelstellingen, die niet 'inbreken' in het beleid van de individuele instellingen. Het zijn eerder 'vage', algemene behoeften die door de beschrijving van deze functies worden gedekt. Het was dan ook te verwachten dat zij hoog scoren.

Functie 9: samenwerking en overleg bevorderen tussen bewaarbibliotheken in Vlaanderen. *De erfgoedbibliotheek ontwikkelt initiatieven om in het algemeen de samenwerking en het intersectorale overleg te bevorderen tussen bewaarbibliotheken in Vlaanderen. Daartoe kan een structureel 'overleg bewaarbibliotheken' worden georganiseerd i.s.m. andere partners. De erfgoedbibliotheek ontwikkelt zich in deze context ook tot centraal aanspreekpunt en draaischijf (doorverwijfsfunctie) voor de uitwisseling van professionele informatie.*

Functie 12: het bevorderen van de zichtbaarheid van de bewaarbibliotheken. *Om het maatschappelijke draagvlak van de bewaarbibliotheken te vergroten kan nog meer gewerkt worden aan hun 'zichtbaarheid'. Daartoe zal de erfgoedbibliotheek initiatieven ontwikkelen m.b.t. publiekswerking en promotie, i.s.m. andere partners. De mogelijkheden zijn hier legio (tentoonstellingen, brochures, publieksparticipatieprojecten, ludieke 'acties', enz.). Hierbij zoekt de erfgoedbibliotheek ook aansluiting bij lopende initiatieven inzake publiekcommunicatie over cultureel erfgoed en bij landelijke erfgoedevenementen (b.v. de Erfgoeddag).*

Functie 13: internationaal 'aanspreekpunt', bevorderen van de internationale uitstraling van de Vlaamse bewaarbibliotheken en hun collecties. Als 'ambassadeur' zal de Vlaamse erfgoedbibliotheek het documentair patrimonium van Vlaanderen in het buitenland bekendmaken door deel te nemen aan internationale manifestaties, congressen, enz. De erfgoedbibliotheek zal zich ook ontwikkelen tot het internationaal 'aanspreekpunt' voor Vlaanderen, waarbij buitenlandse onderzoekers en instellingen adequaat opgevangen en doorverwezen worden.

Commentaar

Functie 9 (hoogste score) weerspiegelt de nood aan overleg en samenwerking in een sector die niet als zodanig als 'sector' georganiseerd is. Binnen de verschillende sectoren is wel een beroepsgroep (de bibliothecarissen) actief die een aantal gelijklopende belangen heeft. De behoeften van de bibliothecarissen worden wellicht onvoldoende ondersteund door de onderlinge 'solidariteit' van de beroepsgroep, en worden wellicht ook niet voldoende door de bestaande platforms (VVBAD, VOWB, ...) 'erkend'. De nood aan een intersectoraal en structureel overleg is dus groot en reëel.

De functies 12 en 13 sluiten hier onrechtstreeks bij aan: samenwerking is immers een voorwaarde om de zichtbaarheid en de internationale uitstraling te bevorderen. Het belang van de internationale functie ligt evenwel lager dan voor de andere twee vermelde functies. Globaal evenwel reflecteert de waardering voor deze functies de nood van de bewaarbibliotheken aan een gezamenlijke identiteit en een positie in het globale erfgoedlandschap.

4.4.4.1.2 Ontsluiting en conservering

De cluster van de functies 4-5-6-8-10-11 heeft betrekking op diverse aspecten m.b.t. de 'core business' van bewaarbibliotheken: het bewaren en onsluiten van oude collecties. Functie 4 en 8 zijn hierin de zwaartepunten, terwijl de andere functies eerder een aanvullend belang hebben, waarbij vooral functie 5 (schade-inventaris) hoog wordt gewaardeerd, maar als eerder weinig haalbaar wordt beschouwd. De respondenten hebben vooral ingezet op de functies 4 en 8 (dat het hoogst scoort).

Functie 4: een expertisecentrum voor de conservering van het documentair erfgoed uitbouwen. De erfgoedbibliotheek zal i.s.m. andere wetenschappelijke instellingen en universiteiten een expertisecentrum uitbouwen voor de conservering, restauratie en preservatie van bedreigd papier en documentair erfgoed in bewaarbibliotheken (maar ook in archiefinstellingen). De precieze opdrachten en de beheersstructuur van het centrum worden in overleg met de betrokken partijen en de overheid bepaald. Het centrum zal ook een coördinerende taak op zich nemen om te trachten de diverse projecten en initiatieven in Vlaanderen m.b.t. de problematiek van conservering op elkaar af te stemmen. Meer in het bijzonder zal het centrum de ontwikkelingen opvolgen inzake digitalisering, massaconservering, microfilmen, en dergelijke meer. Ook de volgende opdracht kan door dit centrum (mee) worden behartigd. **De coördinatie op zich nemen van een Vlaamse (schade)inventarisatie van bedreigde collecties (functie 5):** de erfgoedbibliotheek ontwikkelt een 'masterplan' om bedreigde bibliotheekcollecties in kaart te brengen en ontwikkelt een actieplan om deze collecties op lange termijn te conserveren. Binnen dit masterplan worden een visie (concepten en definities) en een kader ontwikkeld

voor een globale bewaarpolitiek voor Vlaanderen, i.s.m. alle betrokken partijen en binnen de krijtlijnen van het cultureel-erfgoedbeleid van de Vlaamse overheid.

Functie 8: de coördinatie op zich nemen op het vlak van collectieontsluiting van oude collecties. De erfgoedbibliotheek neemt een coördinerende rol op zich om i.s.m. de belangrijke wetenschappelijke (bewaar)bibliotheken in Vlaanderen de continuïteit en de eenvormigheid van de ontsluiting van oude collecties (15^e-18^e eeuw), waar ze zich ook bevinden, te ondersteunen. We verwijzen hierbij expliciet naar b.v. het lopende project *Short Title Catalogus Vlaanderen*. De erfgoedbibliotheek kan hier ook een rol op zich nemen inzake vorming en opleiding.

Commentaar

De problematiek van de conservering ligt de beroepsgroep nauw aan het hart, en dat is maar goed ook. De vraag naar een expertisecentrum voor conservering is al vele jaren oud: het idee werd reeds in 1988 gelanceerd, en werd toen reeds breed gesteund³⁹. De haalbaarheid wordt evenwel niet zo hoog ingeschat, en over de vraag waar dit centrum zou moeten worden geïnstalleerd heerst wellicht nu, net als tien jaar geleden, verdeeldheid. De vraag is natuurlijk in welke mate dit 'centrum' geïnstitutionaliseerd moet worden: de mogelijkheden van een netwerk van overleg en samenwerking, waarin expertise beter gevaloriseerd wordt, kunnen worden geëxploreerd. Ook virtuele oplossingen (een kennisdatabank) kunnen nuttig zijn. Maar uiteindelijk zal voor de feitelijke conserverings- en restauratienoden toch naar minder virtuele instrumenten moeten worden gezocht. Een eerste nood ligt ons inziens toch in de inventarisering van de problematiek en de ontwikkeling van een globale strategie, naar het voorbeeld van het Nederlandse Metamorfozeproject⁴⁰. Ook de ontwikkeling van *best practices* en werkinstrumenten via projectwerking spelen hierbij een belangrijke ondersteunende rol: het zijn de bouwstenen van een globaal beleid voor de bewaarbibliotheken en hun conserveringsproblematiek. Projecten zoals het momenteel geplande project voor de microverfilming van kranten (zie hoger), dat o.a. door de SBA wordt gecoördineerd, hebben een belangrijke voorbeeldfunctie.

De ontsluiting van de collecties vormt eveneens een essentieel onderdeel van het globale proces dat door de bewaarbibliotheken wordt behartigd. Het is ook als dusdanig een onderdeel van het conserveringsproces: ontsluiting en schade-inventarisering kunnen hand in hand gaan, zoals b.v. in het project van het Studiecentrum Vlaamse Miniaturisten: verluchte handschriften 'collectie Vlaanderen' (zie hoger). De *Short Title Catalogus Vlaanderen* mag in dit verband als *best practice* gelden. De respondenten hebben deze functie (8) zeer hoog gewaardeerd, en zien hierin ook duidelijk een coördinerende rol voor een erfgoedbibliotheek.

Hoe de functie (6) van het Topstukkendecreet in dit verhaal past is de meeste respondenten en geïnterviewde experts nog onduidelijk. Het was wellicht prematuur dit decreet in dit verband ter sprake te brengen.

---

³⁹ A. Renard, *Zorg voor boeken en documenten in Vlaanderen*, p.59-62

⁴⁰ Zie voor info: <http://www.kb.nl/coop/metamorfoze/>

4.4.4.1.3 Gecoördineerd collectiebeleid en de depotfunctie(s)

De cluster van de functies 1-2-3-7 handelt vooral over de problematiek van de 'opslag' van bibliotheekcollecties in depots en magazijnen, waarbij binnen een globaal gecoördineerd collectiebeleid afspraken gemaakt kunnen worden m.b.t. zwaartepuntcollecties en decentrale opslag. Enkel functie 1 (vrijwillig bewaardepot) scoort hoger dan gemiddeld. De andere functies scoren onder het gemiddelde en zijn dus niet prioritair.

Functie 1: een vrijwillig bewaardepot voor oude collecties (passieve collectievorming) organiseren. De erfgoedbibliotheek staat open voor iedereen die boekencollecties wenst te deponeren of te schenken. Dit kan ad hoc gebeuren of naar aanleiding van collectieafspraken met bepaalde instellingen. De erfgoedbibliotheek kan in dit opzicht ook een doorverwijfsfunctie op zich nemen en collecties doorverwijzen naar meer geschikte bewaarinstellingen. Zonder de verplichting om zelf alles op te nemen, draagt de erfgoedbibliotheek er wel zorg voor dat 'zwerfcollecties' een bestemming krijgen en houdt zij hierop toezicht.

Commentaar

Functie 1 beantwoordt aan een belangrijke behoefte in het veld. De grote bewaarbibliotheken in Vlaanderen worden in het algemeen regelmatig aangesproken om collecties op te nemen (via schenking, verkoop) van instellingen die deze collecties afstoten. Er zijn zo heel wat bedreigde collecties, o.a. van kloosters. Maar in veel gevallen heeft men onvoldoende of geen ruimte om collecties adequaat te bewaren, of heeft men geen personeel om de selectie uit te voeren, of om de boekverzorging en de ontsluiting te garanderen. Er is in Vlaanderen geen erkend en daartoe ondersteund netwerk van bewaardepots voor documentair erfgoed. Een erfgoedbibliotheek kan daarin een rol spelen, maar kan onmogelijk de vraag alleen opvangen. Afspraken omtrent decentrale bewaardepots en zwaartepuntcollecties kwamen tot nu toe niet van de grond.

Wat functie 7 betreft kan gesteld worden dat de prioriteit van de respondenten duidelijk niet ligt bij collectievormingsafspraken. Dit is gedeeltelijk in tegenspraak met de behoefte aan samenwerking, maar valt wel te begrijpen vanuit het sterke 'bezitsparadigma' dat de meeste van de bewaarbibliotheken (en bibliothecarissen) huldigen: het eigen bezit (de collecties) is onaantastbaar, en een deel van het bezit afstoten omdat de titels reeds elders worden bewaard is nog steeds 'not done'. Enkel een goed gecommuniceerd beleid dat voldoende garanties biedt (m.b.t. ontsluiting, toegang, enz.) aan alle betrokken partijen kan tot een 'verdeling' van de inspanningen inzake de bewaarfunctie leiden.

4.4.4.1.3.1 De problematiek van het decretaal depot: een geval apart

In de functies 2 en 3 wordt een beschrijving gegeven van de diverse opdrachten die verbonden zijn aan de instelling van een wettelijk (decretaal) depot van de actuele Vlaamse productie.

Functie 2: een aanvullend, decretaal, 'universeel' depot voor de actuele, Vlaamse productie van gedrukte publicaties organiseren. De erfgoedbibliotheek krijgt de decretaal omschreven opdracht toegewezen om een wettelijk depot in Vlaanderen op te zetten en te beheren voor de Vlaamse productie gedrukte publicaties (inclusief 'Flandrica' of publicaties over Vlaanderen in het buitenland verschenen). Deze depotfunctie heeft een regionaal (Vlaanderen) en aanvullend

karakter op het nationaal wettelijk depot van de Koninklijke Bibliotheek van België. Daartoe worden de nodige, vanuit juridisch en wettelijk oogpunt noodzakelijke afspraken gemaakt tussen de Vlaamse Gemeenschap (en eventueel ook de Franstalige) en de Federale overheid. Er zal, eventueel in samenspraak met lokale actoren, bijzondere aandacht gaan naar de lokale productie. Deze opdracht is te combineren met de derde opdracht. Samenhangend hiermee zal de erfgoedbibliotheek in een nog nader te bepalen vorm een jaarlijkse bibliografie van de Vlaamse productie verzorgen, afgestemd op de bestaande 'nationale bibliografie', uitgegeven door de Koninklijke Bibliotheek.

Functie 3: een pro-actief collectiebeleid m.b.t. 'Flandrica' en cultureel erfgoed ontwikkelen. *De erfgoedbibliotheek zal, ook retrospectief, een actief collectiebeleid voeren voor Flandrica (in het kader van haar opdracht de volledige, Vlaamse productie te bewaren) en voor verder te omschrijven actuele collectiedomeinen die als zwaartepuntcollecties worden omschreven in het toekomstige collectievormingsprofiel van de erfgoedbibliotheek. Het is hierbij de bedoeling vooral de klemtoon te leggen op collectiegebieden binnen de humane wetenschappen, zoals onder meer: geschiedenis (van Vlaanderen), literatuur en Vlaamse letterkunde, kunst, cultureel erfgoed en volkscultuur. Daartoe worden collectieafspraken gemaakt met andere bibliotheken.*

De respondenten zien weinig heil in een decretaal depot, dit in tegenstelling tot de meeste geïnterviewde experts. De functie wordt niet als zodanig afgewezen, evenmin als de rol van een erfgoedbibliotheek in dit verband, maar wordt door de brede sector niet als prioritair aanzien. Dit heeft wellicht ook te maken met het 'blikveld' van de geïnterviewde experts, die vanuit een ruimer 'cultuurpolitiek' kader denken en een belangrijke rol weggelegd zien voor een erfgoedbibliotheek die ook taken die traditioneel tot een nationale bibliotheek behoren, opneemt. De rol van een decretaal depot overstijgt ook deels de problematiek van bewaarbibliotheken, en heeft een hoger politiek (en communautair) gehalte: het is een 'symbooldossier'. Het decretaal depot fungeert in dit verband ook als een hefboom voor de erfgoedbibliotheek, waarbij deze instelling een instrument in handen heeft dat als legitimatie van haar rol kan dienen en er naar streeft steeds meer functies naar de instelling over te hevelen. Er schuilen dus in de perceptie van de sector ook mogelijke gevaren in het scenario, waarbij het spookbeeld van de disfuncties van de Koninklijke Bibliotheek, vertaald naar het Vlaamse niveau, opduikt. Een aantal respondenten heeft dus wellicht vanuit een impulsieve reflex tegen centralisering deze functie laag ingeschat.

4.4.4.2 VERBANDEN TUSSEN ANTWOORDPATRONEN

Op de antwoordpatronen werd een correlatie-analyse uitgevoerd. Er konden voor de dimensies 'belang' en 'haalbaarheid' in de analyse van de antwoordpatronen weinig tot geen opvallende correlaties (verbanden) vastgesteld worden tussen de functies onderling, zowel binnen één bepaalde dimensie (b.v. functie 1 en 3 voor het 'belang') als tussen twee dimensies (b.v. functie 1 voor de 'haalbaarheid' en functie 3 voor het 'belang'). Anders gesteld: de respondenten 'clusterden' niet spontaan functies. Desondanks was er wel een verband binnen dezelfde functies vast te stellen, in die zin dat een negatieve of een positieve evaluatie per functie voor beide dimensies in vele gevallen gelijkloopt (b.v. functie 1 voor het 'belang' en de 'haalbaarheid'). Dit kan evident lijken, maar wil zeggen dat men belang en

haalbaarheid wat teveel als een 'eenheid' heeft beoordeeld, wat niet de bedoeling was. Het is immers niet omdat een functie belangrijk geacht wordt dat ze ook haalbaar is, of omgekeerd.

Voor de dimensies die betrekking hadden op de wenselijkheid van de rol van een erfgoedbibliotheek of een rol van de SBA was een zeer hoge correlatie vast te stellen binnen de dimensies. De voorstanders en de tegenstanders van een rol voor een erfgoedbibliotheek hadden een zeer gelijkaardig antwoordpatroon over alle functies heen. Anders gesteld: veel respondenten evalueerden de rol van een erfgoedbibliotheek of van de SBA voor alle functies in blok positief of negatief, en maakten weinig onderscheid tussen de functies. Men stemde dus 'principeel'. D.w.z. dat er eigenlijk twee kampen te onderscheiden zijn, nl. zij die principeel voorstander zijn van de formule erfgoedbibliotheek, en zij die er principeel tegen zijn. Met dien verstande dat er meer voorstanders zijn. Bovendien, als men voorstander is van de rol van een erfgoedbibliotheek is er meer kans dat men ook voorstander is van een rol voor de SBA dan dat men er tegen is, maar dit verband is zwakker. Er is dus een groep van respondenten die principeel voorstander is van de formule erfgoedbibliotheek, maar niet van de formule 'SBA'.

4.4.5 Een mandaat voor de SBA?

Op de vraag (2.2) of de SBA in het algemeen in aanmerking kan komen om de rol van Vlaamse erfgoedbibliotheek op zich te nemen antwoorden de respondenten als volgt:

Tabel 11: de rol van de SBA als erfgoedbibliotheek in het algemeen (mandaat)

Zeker wel	21	39%
Eerder wel	8	15%
Misschien (u twijfelt)	12	22%
Eerder niet	5	9%
Zeker niet	2	4%
U heeft geen mening of u wenst zich niet uit te spreken	6	11%

Alhoewel genuanceerd te interpreteren, geeft de meerderheid (54%) van de respondenten een positief tot zeer positief antwoord op de vraag, en gaat dus akkoord met een bijzondere rol voor de SBA als erfgoedbibliotheek in het landschap van de bewaarbibliotheken in Vlaanderen. Een vijfde twijfelt, terwijl slechts een minderheid echt tegen is. Dit sluit enigszins aan bij de lagere gemiddelde totaalscore voor alle functies voor de SBA (kolom E, tabel 11: score = 3,10). Van een uitgesproken, massief ondersteund mandaat voor de SBA is evenwel niet echt sprake. Zoals hoger gesteld zijn er ook voorstanders van de formule erfgoedbibliotheek die de SBA liever niet in deze rol zien. Gezien ook de non-responsgraad van 45%, zijn de cijfers met omzichtigheid te hanteren. Globaal gesteld is er zeker een basis voor een coördinerende rol van de SBA, maar zou deze basis nog moeten worden verbreed.

Ook bij de geïnterviewde experts bestond er verdeelheid over de rol van de SBA, gezien de zwakke punten van de SBA (zie hoger), en de minder goede ervaringen met de rol van de Koninklijke Bibliotheek. Toch stond een meerderheid eerder positief tegenover het idee van een coördinerende rol van de SBA, mits de nadruk ligt op samenwerking en overleg en de nodige inspraakmogelijkheden vanwege de sector voorzien worden.

4.4.6 Opmerkingen van de respondenten

De respondenten konden ten slotte vrij opmerkingen geven bij de problematiek⁴¹. Er is zeker geen rode lijn in de totaliteit van de opmerkingen en geen echt dominant thema. De meeste opmerkingen handelen vanuit verschillende invalshoeken in het algemeen over de opportuniteit van een erfgoedbibliotheek en een mogelijk mandaat voor de SBA. Er zijn enkele uitgesproken negatieve opinies, vooral gericht tegen het concept van een erfgoedbibliotheek, in mindere mate direct gericht tegen de kandidatuur van de SBA. De opmerkingen kaderen soms in een aversie tegen elke vermoede centralistische aanpak, soms tegen 'Antwerpen' en de Antwerpse mentaliteit. Opvallend is ook dat een aantal respondenten hun (slechte) ervaringen met de Koninklijke Bibliotheek (KBR) projecteren op de voorstellen rond een erfgoedbibliotheek of op de SBA zelf. Maar er zijn ook respondenten die een Vlaamse erfgoedbibliotheek dan weer als een concurrent of bedreiging zien voor de centrale rol van de KBR, zelfs al wordt die rol door de KBR niet adequaat ingevuld. Een aantal respondenten pleit in meer neutrale termen voor een globale netwerkgerichte aanpak, waarbij begrippen als coördineren, stimuleren, samenwerken worden gebezigd. Er wordt hierbij vooral verwezen naar expertise bij universitaire bibliotheken. Zij drukken hun bezorgdheid uit voor het creëren van een 'superstructuur' die boven en los van het veld vorm zou krijgen en vooral zichzelf zou in stand houden. Al deze opmerkingen wijzen op een aantal gevoeligheden waarmee rekening moet worden gehouden. Uit de opmerkingen kan ook afgeleid worden dat de brede problematiek van de conservering en de aanverwante problemen van (het gebrek aan) depotruimte, ontsluiting, afvoer en selectie nooit ver weg zijn en dat er grote behoeften bestaan in het veld.

---

⁴¹ Omwille van de anonimiteitsvoorwaarde worden de opmerkingen niet gepubliceerd.

5 Aanbevelingen

De studie besluit met een aantal aanbevelingen. De aanbevelingen, die naargelang de thematiek een al dan niet meer concreet karakter aannemen, worden in prioritaire aandachtspunten opgedeeld.

5.1 Aanbeveling 1: een globaal beleid voor bewaarbibliotheken ontwikkelen

5.1.1 Prioriteit 1: een beleidsvisie ontwikkelen voor bewaarbibliotheken

De overheid ontwikkelt na consultatie met de betrokken sectorale doelgroep(en) een transparante beleidsvisie en verankert deze visie in een decretaal kader.

Het decretaal kader zou moeten vertrekken vanuit een door de doelgroepen aanvaarde conceptuele en functionele terreinafbakening en bevat concrete ondersteuningsmaatregelen. De beleidsvisie zou best vertrekken vanuit de idee van een centraal aangestuurd beleid, maar zou voldoende garanties moeten bevatten om advies door de sector mogelijk te maken in een geest van objectiviteit en pluralisme. Het bestaande decreet 'houdende de privaatrechtelijke culturele archiefwerking' (Archiefdecreet) of/en het op stapel staande Erfgoeddecreet kunnen – mits aanpassingen en aanvullingen – een geschikte vertrekbasis vormen voor een aanvullend beleid voor bewaarbibliotheken, waarbij in de optiek van een geïntegreerd erfgoedbeleid een integraal beleid wordt ontwikkeld voor 'documentair erfgoed'.

Desondanks lijkt de in het Archiefdecreet gevolgde strategie voor de culturele archiefwerking voor bewaarbibliotheken minder aangewezen. De huidige insteek van het Archiefdecreet is immers vooral gebaseerd op thematische erkenningen (letteren, muziek, enz.) en op de eenmalige ondersteuning van kleine projecten (met uitzondering van de Archiefbank). Deze aanpak staat ons inziens haaks op de onmiddellijke noden van de bewaarbibliotheken. Bewaarbibliotheken zijn niet toegespitst op culturele thema's (hun collecties zijn veel te breed) en kunnen dus niet onder de aanpak van de culturele thema-archieven vallen. De sector van de bewaarbibliotheken is een bij uitstek diverse en hybride sector, die evenwel een aantal zeer duidelijke gemeenschappelijke behoeften (er)kent. Deze sector heeft behoefte aan schaalvergroting om belangrijke problemen effectief aan te pakken, d.w.z. aan transversale programma's die het gemeenschappelijk belang dienen van alle betrokken bewaarbibliotheken in de diverse sectoren. In essentie lijkt het ons van essentieel belang hierbij een beleidskader te creëren waarbij de middelen niet worden versnipperd, maar worden toegewezen aan langetermijnprogramma's van collectief belang, waarbij eventueel ook de rol van een coördinerende instelling kan worden erkend. (Zie ook lager.)

Specifieke aandacht kan gaan naar een transversale, beleidsvormende strategie, waarbij in diverse decretale regelingen aandacht wordt gevraagd voor de problematiek van het documentair erfgoed, als onderdeel van het culturele erfgoed.

5.1.2 Prioriteit 2: structureel overleg organiseren

Er is op korte termijn een structureel en intersectoraal overleg nodig tussen de diverse instellingen met bewaarbibliotheken om samenwerking concreet gestalte te geven.

Er kan overwogen worden om van overheidswege een onafhankelijk 'intersectoraal' overlegplatform op te richten en te ondersteunen. Dit 'overleg bewaarbibliotheken Vlaanderen' (bij wijze van voorbeeld) zou logistiek (secretariaat) toegevoegd kunnen worden aan een coördinerende instelling of organisatie.

Het is eventueel te overwegen dat binnen de schoot van de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen (VVBAD) een werkgroep wordt opgericht die de conclusies van dit onderzoek verder opvolgt en brede consultatierondes met de sector voorziet. Dit zou passen binnen de aan de VVBAD door de overheid toegewezen opdracht het intersectorale overleg te stimuleren. Ook het Overleg Kunstbibliotheken Vlaanderen (OKBV) kan hierin een rol spelen, als interessant voorbeeld van intersectoraal overleg. Een andere piste is dat het steunpunt Culturele Biografie Vlaanderen (CBV) consultatie met de sectoren en instellingen opzet in het kader van haar opdracht.

5.1.3 Prioriteit 3: een communicatiebeleid voor bewaarbibliotheken

De bewaarbibliotheken moeten een meer zichtbare plaats krijgen in het erfgoedbeleid en in de erfgoedcommunicatie: zij moeten hun belang en functies beter communiceren naar het ruime publiek. Verder sluiten de bewaarbibliotheken zich maximaal aan bij andere (erfgoed)communicatie- en publieksinitiatieven.

Aangezien de bewaarbibliotheken in Vlaanderen onvoldoende zichtbaar en bekend zijn voor het publiek, kan met steun van de Vlaamse overheid via een eenmalige, gerichte communicatiecampagne gewerkt worden aan hun 'imago' (b.v. via het uitgeven van een gemeenschappelijke brochure). Voor het uitwerken van een communicatiebeleid kunnen de bewaarbibliotheken samenwerken met het steunpunt CBV.

5.2 Aanbeveling 2: een conserveringsbeleid voor documentair erfgoed uitbouwen

5.2.1 Prioriteit 1: de ontsluiting van oude collecties

Het is van groot belang om het oude collectiebezit van bewaarbibliotheken in Vlaanderen verder te ontsluiten. Daarbij is ook het element van de toestand van de collecties belangrijk: een Vlaamse schade-inventarisatie vormt de basis voor een toekomstig conserveringsbeleid.

De overheid zou de belangrijke wetenschappelijke (bewaar)bibliotheken in Vlaanderen kunnen ondersteunen om de continuïteit en de eenvormigheid van de ontsluiting van oude boekencollecties (15^e-18^e eeuw), waar ze zich ook bevinden, te garanderen. We verwijzen hierbij expliciet naar b.v. het lopende project Short Title Catalogus Vlaanderen (STCV), dat als *best practice* kan gelden. Het is van belang dit project verder te kunnen zetten en hiervoor op korte termijn (2004) middelen te voorzien. De nood is acuut, want dit project

loopt eind 2003 af. Alhoewel de financiering van dit project onder de bevoegdheid van de minister van wetenschapsbeleid valt, kan ook de minister van cultuur zijn collega attent maken op het cultureel belang van dit project.

Er zou een haalbaarheidsstudie kunnen worden uitgevoerd naar de opportuniteit van een Vlaamse schade-inventaris van documentaire collecties, gekoppeld aan een actieplan voor de conservering van bedreigde papieren collecties, in overleg met de archiefsector en met het steunpunt CBV.

5.2.2 Prioriteit 2: een conserveringsprogramma documentair erfgoed

De overheid zou – op basis van een actieplan, zie prioriteit 1 – middelen kunnen vrijmaken om een Vlaams gecoördineerd conserveringsprogramma voor documentair of papieren erfgoed te ondersteunen. Daarbij moet vooral de nadruk liggen op microverfilming en digitalisering, maar ook op daadwerkelijke restauratie. Een op te richten Vlaams expertisecentrum voor conservering kan dit programma coördineren.

De sector ondersteunt het idee van een expertisecentrum conservering, dat i.s.m. wetenschappelijke instellingen en universiteiten kan worden uitgebouwd en dat zich toelegt op de preservatie (preventie), conservering en restauratie van bedreigd papieren of documentair erfgoed in bewaarbibliotheken, maar ook in archiefinstellingen. De precieze opdrachten en de beheersstructuur van het centrum worden in overleg met de betrokken partijen en de overheid bepaald. Er moet ook worden nagegaan in welke mate er afstemming mogelijk is met het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK), dat ook expertise heeft opgebouwd m.b.t. conservering en restauratie van papieren erfgoed.

Het centrum kan ook een coördinerende taak op zich nemen om te trachten de diverse lopende projecten en initiatieven in Vlaanderen m.b.t. de problematiek van conservering op elkaar af te stemmen.

Het geplande nationale project inzake de microverfilming van oude kranten (zie hoger), dat door een stuurgroep met de Stadsbibliotheek van Antwerpen, de Koninklijke Bibliotheek en de belangrijkste universiteiten en archiefinstellingen wordt gecoördineerd, verdient bijzondere aandacht. Kranten behoren immers tot de meest kwetsbare bronnen.

5.2.3 Prioriteit 3: een regeling voor decentrale bewaardepots

Er moet voldoende geschikte magazijnruimte zijn voor het in goede omstandigheden bewaren van documentair erfgoed. Daartoe zouden tussen de belangrijkste bewaarbibliotheken afspraken moeten worden gemaakt om de bestaande ruimte optimaal te gebruiken. Daarnaast (in ruil) zou de overheid via het ter beschikking stellen van een beperkt investeringsbudget tegemoet kunnen komen aan een aantal acute noden.

In het kader van een (schade-)inventarisatie kan ook een studie van de beschikbare magazijnruimtes worden gemaakt. Er zou een werkgroep kunnen opgericht worden die via overleg en op basis van reeds uitgevoerd onderzoek (zie o.a. wat terzake door het VOWB is uitgevoerd) tot een plan kan komen voor het instellen van decentrale bewaardepots, met

afspraken inzake het thematisch afgrenzen van zwaartepuntcollecties (welke instelling bewaart welke collecties). Ook de openbare bibliotheken zouden hierbij betrokken moeten worden, in overleg met de Provincies, verantwoordelijk voor het streekgericht bibliotheekbeleid. Deze werkgroep zou toegevoegd kunnen worden aan een op te richten expertisecentrum conservering (zie hoger).

Er zou ook bijzondere aandacht moeten zijn voor audiovisuele collecties, waarvoor momenteel in Vlaanderen geen enkele vorm van depotregeling bestaat. Meer specifiek is het vooral schrijnend dat geen enkele instelling zich in het bijzonder toelegt op de conservering van geluidsbronnen, terwijl in de ons omringende landen daartoe 'geluidsarchieven' (sound archives) zijn opgericht.

Er zou ook bij prioriteit een lijst van bedreigde collecties moeten worden opgesteld. De bewaarbibliotheken zouden ook op ondersteuning moeten kunnen rekenen om bedreigde, cultureel waardevolle documentaire 'zwerfcollecties' te verwerven, eventueel in het kader van het Topstukkendecreet.

5.3 Aanbeveling 3: de functie van een Vlaams, aanvullend, decretaal depot onderzoeken

De Vlaamse regering zou een initiatief kunnen nemen naar de bevoegde instanties en minister(s) op federaal niveau (en op het niveau van de Franstalige Gemeenschap) om de mogelijkheid van het instellen van een aanvullend, regionaal, wettelijk depot af te toetsen. Indien er een politieke basis bestaat voor dit opzet, kan een werkgroep opgericht worden om dit proces te begeleiden en de nodige wetteksten voor te bereiden. Het instellen van een decretaal depot impliceert de toewijzing ervan aan één Vlaamse instelling.

Het instellen van een decretaal 'Vlaams' depot zou een belangrijke stap zijn in de richting van een pro-actief erfgoedbeleid voor documentair erfgoed. Al jaren bestaat er ontevredenheid over het gebrekkig functioneren van het nationaal, wettelijk depot. Er kan een haalbaarheidsstudie uitgevoerd worden om de gevolgen en de draagwijdte van het instellen van het aanvullend wettelijk depot in kaart te brengen, en het legale en juridische kader te schetsen. Er kan een beroep gedaan worden op eerdere studies. Aangezien deze depotfunctie een regionaal (Vlaanderen) en aanvullend karakter heeft op het bestaande nationaal, wettelijk depot van de Koninklijke Bibliotheek Albert I (KBR), zal met de Koninklijke Bibliotheek een samenwerkingsstructuur opgezet moeten worden.

Het is van belang er op te wijzen dat een nieuw, decretaal depot ook een functie zou moeten opnemen als depot van audiovisuele materialen, in samenspraak met andere instellingen actief op dit terrein. Ten slotte is er de belangrijke problematiek van het bewaren van documenten op elektronische dragers, het zgn. digitaal depot. In de ons omringende landen staat men al verder met digitaal depot (b.v. e-depot van de Koninklijke Bibliotheek van Nederland). Het lijkt ons van groot belang dat de gemeenschappen, i.s.m. het federale niveau, de functies van het huidige nationaal depot actualiseren en uitbreiden in de richting van een e-depot.

5.4 Aanbeveling 4: de rol van een Vlaamse erfgoedbibliotheek (verder) onderzoeken

Het instellen van een mandaat van 'Vlaamse erfgoedbibliotheek' betekent een erkenning door de overheid van het belang van de bewaarbibliotheeken en kan nuttig zijn om de sector van de bewaarbibliotheeken als zodanig een 'gezicht' en een aanspreekpunt te geven, maar ook om een aantal gemeenschappelijke opdrachten te coördineren en om de continuïteit van programma's te garanderen. Er is evenwel op korte termijn nog overleg en afstemming nodig om een voldoende groot draagvlak te verwerven voor dit mandaat bij de 'sector'.

Op korte termijn kan binnen het hoger vermeldde op te richten overlegplatform "overleg bewaarbibliotheeken Vlaanderen" de nodige consultatie en discussie plaatsvinden. Zoals gesteld kan dit overleg logistiek (secretariaat) toegevoegd worden aan een coördinerende instelling. Er kan overwogen worden om in een volgende fase een wettelijk-juridische (een vzw) basis te geven aan dit platform, en er een aantal opdrachten aan toe te wijzen. Dit platform kan gestationeerd worden bij een geschikte instelling, b.v. de SBA, maar functioneert als een onafhankelijke entiteit, met specifieke taken. Zo kan stilaan in overleg met de sector 'van onderop' de kern van een netwerk groeien van wat later dan eventueel als 'Vlaamse erfgoedbibliotheek' kan worden benoemd. Het netwerkidee staat in deze optiek dus centraal, maar het netwerk moet voldoende verankerd en ondersteund worden opdat het zou functioneren. Het kan dus best centraal aangestuurd worden, op basis van een duidelijk mandaat.

5.4.1 Concretisering: de rol van de SBA

De SBA is op zoek naar een toekomstvisie en een nieuwe rol in het landschap van de bewaarbibliotheeken in Vlaanderen. Deze zoektocht kan los gezien worden van een formeel 'mandaat', en er kan ook deels aan tegemoetgekomen worden zonder onmiddellijk een zware 'mandatdiscussie' te moeten voeren. De SBA heeft de potentialiteit om een katalyserende en coördinerende rol te spelen in het veld in overleg met andere actoren. Zij kan daarin erkend worden. Via een aantal testcases of pilots kan de formule uitgetest worden om via een aantal trajecten de SBA reeds in deze rol te plaatsen.

Concreet kan de Vlaamse overheid in de volgende jaren middelen vrijmaken om aan de SBA twee voortrajecten in projectvorm toe te kennen:

- **Het voortraject 'platform bewaarbibliotheeken'**: het uitbouwen van overleg- en communicatiestructuren in de sector:
  - het organiseren van het genoemde intersectorale overlegplatform en het logistiek ondersteunen, i.s.m. de vertegenwoordigende organisaties en verenigingen in de sectoren. Binnen dit platform kunnen diverse werkgroepen functioneren;
  - het uitwerken van een communicatieplan om de 'zichtbaarheid' en de internationale uitstraling van de Vlaamse bewaarbibliotheeken te bevorderen, i.s.m. het steunpunt CBV;
- **het voortraject 'expertisecentrum conservering'**: het uitvoeren van voorbereidende onderzoekstrajecten:

- een haalbaarheidsstudie uitvoeren naar de opportuniteit en de modaliteiten van uitvoering (projectplan) van een Vlaamse schade-inventaris, gekoppeld aan een actieplan voor de conservering van bedreigde papieren collecties. Een lijst opstellen van bedreigde collecties;
- het opstellen van een meerjarig strategisch managementplan voor een expertisecentrum of een expertisenetwerk rond conservering, waarin de werking en de doelstellingen worden uitgewerkt, en een inschatting van de benodigde resources wordt gemaakt;
- in samenspraak met de huidige stuurgroep en coördinatie van de STCV dit project verder uitbouwen, coördineren en logistiek ondersteunen, en het een bredere draagwijdte geven voor het gehele landschap van de bewaarbibliotheken. Daartoe een plan ontwikkelen;
- het mee initiëren, voeden en opvolgen van de discussie en de beleidsvorming (in een werkgroep) omtrent het opzetten van decentrale bewaardepots en een aanvullend regionaal, decretaal depot, i.s.m. andere betrokken partijen.

Voor de realisatie van deze voortrajecten zou een beroep kunnen gedaan worden op projectmiddelen (o.a. voorzien in het Archiefdecreet) om aan de SBA een budget toe te kennen voor twee voltijdse equivalenten gedurende drie jaar met expertise op de betrokken terreinen, en een werkingsbudget voor overheadkosten. Na drie jaar, in 2007, worden de trajecten geëvalueerd en kunnen de conclusies eventueel meegenomen worden in de tegen dat jaar voorziene bijsturing van het Archiefdecreet.

De slaagkans van deze voortrajecten is niet enkel afhankelijk van de SBA, maar ook van de goodwill en de medewerking van de andere bewaarbibliotheken, die hun zaak naar aanleiding van deze voortrajecten ook hard moeten maken. Er wordt hier wel ingezet op de SBA, maar ten voordele van de brede sector. Ook het steunpunt CBV kan in dit opzet nauw betrokken worden.

Het zou in deze optiek goed zijn, aansluitend op de suggestie in de KPMG-studie, dat er een gemengde raad wordt geïnstalleerd die de voortrajecten als stuurgroep begeleidt, samengesteld uit vertegenwoordigers van de Vlaamse overheid, de erfgoedsteunpunten CBV en VCV, de SBA, de stad Antwerpen aangevuld met vertegenwoordigers uit de betrokken sectoren. Ook een formule zoals momenteel voor het project 'Archiefbank Vlaanderen' gehanteerd wordt, met een brede adviesraad en een stuurgroep, is te overwegen.

6 Bijlagen

6.1 Lijst van de instellingen met bewaarcollecties

De lijst staat gerangschikt op type instelling en daarbinnen op instellingsnaam. Per instelling wordt een korte beschrijving gegeven van de collectie.

6.1.1 Bedrijfsbibliotheken en -documentatiecentra

Boerenbond / LEUVEN
?

Brusselse Intercommunale Watermaatschappij (BIWM) / BRUSSEL
Historiek van waterdistributie, collectie BIWM auteurs

Concentra Uitgeverij. / HASSELT
Collectie Het Belang van Limburg en voorlopers

Dexia Bank (vroeger Gemeentekrediet) / BRUSSEL
Belangrijkste bibliotheek voor lokale geschiedenis en heemkunde

Energieia / GENT
?

Fortis Bank (BIS) / BRUSSEL
(Info VVBAD: oude collecties aanwezig.)

Orde der Advocaten / BRUGGE
Verslagboeken vóór 1940 (Raad van Orde), drukken 1500-1900

Prevent / BRUSSEL
Microfiches aangevuld met CD-ROM

Tiense Suikerraffinaderij / TIENEN
Suikertijdschriften van 19de eeuw

Uitgeverij VUM n.v. Afdeling Redactiedocumentatie VUMgroep. / DILBEEK
Ingebonden kranten Het Volk (vanaf 1981), gemicrofilmde kranten Het Volk (1902-1982), gemicrofilmde kranten Het Nieuwsblad, De Standaard

6.1.2 Erfgoed- en volkscultuurverenigingen: documentatiecentra

Bibliotheca Wasiana - Vereniging voor de Bio-bibliografie van 't Land van Waas (in O.B. Sint-Niklaas) / SINT-NIKLAAS
Oude drukken; pamfletten en ordonnanties; Schenking Camille Melloy (literatuur), collectie Camille Van Hulse (partituren, handschriften, brieven, opnamen, enz.), Boerke Naasfonds, documentatie Filip De Pillecyn

Bibliotheek en Archief van de Heemkundige Kring "De Roede van Tielt" / TIELT
Literaire werken van Tieltsse en streekauteurs, De Volksmacht (1945-1984), algemene werken over WO I en WO II

Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis DR. M. Gysseling / SINT-AMANDSBERG
Oude collecties, drukken

Erf en Heem / SINT-KATELIJNE-WAVER
Documentatie en archief Marcel Dillen

Geels Geschiedkundig Genootschap / GEEL
Oude drukken

Geschied- en Heemkundige Kring Provinciaal Trefpunt Rufferdinge / LANDEN
?

Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette / BRUSSEL
Handschriften

Heemkunde Vlaanderen / SCHILDE
Oude schoolboeken, kerkboeken.

Heemkundige Kring De Kaeck Wommelgem / WOMMELGEM
Oude drukken (18de-19de eeuw), "De Belgische Illustratie": 1860-1872, "De Vlaamsche Illustratie": 1888

Koninklijke Bond der Oostvlaamse Volkskundigen / GENT
Oude drukken

Sint-Sebastiaansgilde Grote Brogel / GROTE BROGEL
?

Stedelijke Oudheidkundige Commissie Wervik / WERVIK
Handschriften

Vlaams Centrum voor Volkscultuur / BRUSSEL
Fonds J. Pollman, preciosa, oude drukken

Vlaamse Vereniging voor Familiekunde - nationaal / ANTWERPEN
Handschriften, oude drukken

Vlaamse Vereniging voor Familiekunde -Dendermonde / DENDERMONDE
Genealogische gegevens van het Land van Dendermonde

6.1.3 Federale overheidsbibliotheken

Belgische Parlement / BRUSSEL
Belgisch Staatsblad, Belgische, Franse, Nederlandse en Europese parlementaire publicaties van internationale instellingen

Centrum voor Geschiedenis en Tradities van de Rijkswacht / BRUSSEL
Bibliotheek "Musée du Cheval Belge" (stichting H.R. Henri-Jaspar)

Ministerie van Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking / BRUSSEL
Oude drukken, Afrika Bibliotheek (1885), Bibliotheek Internationale Rechtsdocumentatie (1887), Bibliotheek Internationale Samenwerking (1963), Diplomatieke Bibliotheek (1831)

Ministerie van Defensie / BRUSSEL
Collectie Prof. Dr. Peeters: verzameling werken van 11.000 banden in de politieke, sociale, economische wetenschappen van de periode 1920-1980

Ministerie van Economische Zaken - Queteletfonds / BRUSSEL
Queteletfonds

Ministerie van Financiën / BRUSSEL
oude drukken i.v.m. numismatiek, muntslag

Nationale Bank van België (NBB) - Archief / BRUSSEL
Collectie oude drukken (beperkt)

6.1.4 Federale wetenschappelijke instellingsbibliotheken

Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN) / BRUSSEL

Belangrijke collectie oude drukken

Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK). Departement Documentatie, Afdeling Databanken. / BRUSSEL
?

Koninklijk Museum voor Midden-Afrika (KMMA) / TERVUREN
Oude drukken (zeer beperkt); Fototheek Afrika, carthotheek Afrika

Koninklijke Bibliotheek van België (KBR) / BRUSSEL
Handschriften, oude en kostbare drukken, 19-20e eeuwse publicaties

Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis (KMG) / BRUSSEL
Belangrijk vakbibliotheek maar minder belangrijk vanuit perspectief oude collecties

Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België (KMSKB) / BRUSSEL
Fonds Van der Linden (archief rond Octave Maus), fonds Vullers en Buysens (over het luminisme), fonds Bourgois (over 7 Arts), fonds Haesaerts (expressionisme)

Koninklijke Sterrenwacht van België - Koninklijk Meteorologisch Instituut van België (KSB-KMI) / BRUSSEL
Incunabelen, oude drukken (16de-18de eeuw)

6.1.5 Gemeente- en stadsarchieven

Gemeentearchief Hoogstraten / HOOGSTRATEN
Oude drukken (vroegere kleinseminarie?)

Gemeentearchief Maldegem / MALDEGEM
Krantencollectie: Vrij Maldegem 1960-heden, 't Getrouwe Maldeghem 1888-1944, fonds Lambrecht

Gemeentearchief Temse / TEMSE
Fonds De Landtsheer, fonds Pilaet, fonds De Maeyer, fonds Vlaamsch en Vrij, fonds De Smet, fonds Hinderdael, plaatselijke weekbladen De Schelde en Gazette van Temsche

Stadsarchief Herentals / HERENTALS
Oude drukken

Stadsarchief Poperinge / POPERINGE
Oude drukken, pamfletten, ordonnanties

Stadsarchief Aalst / AALST
Dirk Martensdrukken, Alostana

Stadsarchief Antwerpen / ANTWERPEN
Oude drukken en reeksen

Stadsarchief Brugge / BRUGGE
Handschriften

Stadsarchief Brussel / BRUSSEL
Handschriften, incunabelen, oude drukken, documentatiefonds over Brussel

Stadsarchief Dendermonde / DENDERMONDE
Kranten, documentatiedossiers (Dendermondiana)

Stadsarchief Diest / DIEST
Oude drukken

Stadsarchief Diksmuide / DIKSMUIDE
Documentaire verzamelingen, archiefbibliotheek

Stadsarchief Eeklo / EEKLO
Fonds De Wilde

Stadsarchief en Hagelands Historisch Documentatiecentrum (Het Toreke) / TIENEN
Oude drukken, pamfletten

Stadsarchief Gent / GENT
Oude drukken, collectie Prof. H. Van Werveke (bibliotheek), monografische collecties

Stadsarchief Hasselt / HASSELT
Dagbladen

Stadsarchief Kortrijk / KORTRIJK
?

Stadsarchief Leuven / LEUVEN
Manuscriptencollectie 18de eeuw-nu, krantencollectie 18de eeuw-nu, publicaties i.v.m. Leuven en Brabant 18de eeuw-nu

Stadsarchief Mechelen / MECHELEN
*Oude drukken, Mechelse kranten (18de eeuw-nu)
Bewaarbibliotheek van de Oudheidkundige Kring van Mechelen*

Stadsarchief Ninove / NINOVE
Bruikleen bibliotheek Heemkundige Kring Okegem: werken over plaatselijke geschiedenis en tijdschriften voor geschiedenis en genealogie

Stadsarchief Oudenaarde / OUDENAARDE
Boeken oude stadsboekerij, boeken legaat Liedts

Stadsarchief Tongeren / TONGEREN
Bibliotheek Kon. Limb. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap

Stadsarchief Turnhout - Wetenschappelijke Stadsbibliotheek Taxandria / TURNHOUT
Oude drukken, documentatie over de Kempen

6.1.6 Gemeentelijke openbare bibliotheken

Openbare Bibliotheek Aalst / AALST
Alostana.

Openbare Bibliotheek Aarschot / AARSCHOT
Plaatselijke geschiedenis.

Openbare Bibliotheek Antwerpen / ANTWERPEN
(meeste oude boekwerken overgebracht naar SBA)

Openbare Bibliotheek Asse / ASSE
Geschiedenis van Asse.

Openbare Bibliotheek Bilzen / BILZEN
Bilzerse taalhoek.

Openbare Bibliotheek Brakel / BRAKEL
Documentatiecentrum van het Triveriusgenootschap.

Openbare Bibliotheek Brugge / BRUGGE
Historische fondsen (A. Van Acker, Fonds J. Röpcke, Fonds H. Stalpaert, Fonds ir. Mertens). Guido Gezelle Archief

Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek Brussel / BRUSSEL
Oude bibliotheek Willemsfonds

Openbare Bibliotheek De Haan / DE HAAN
Geschiedenis De Haan (en fusiegemeenten Klemskerke-Vlissegem-Wenduine).

Openbare Bibliotheek Denderleeuw / DENDERLEEUV
Fonds Jozef De Brouwer, streekgeschiedenis, heemkunde, familiekunde, kunstgeschiedenis, cultuurgeschiedenis, Vlaamse Beweging met klemtoon op de vooroorlogse periode.

Openbare Bibliotheek Dendermonde / DENDERMONDE
Dendermondse Bibliotheek (Land van Dendermonde), "Dendermondiana", Rubenscollectie.

Openbare Bibliotheek Gavere / GAVERE
Geschiedenis van Gavere

Openbare Bibliotheek Genk / GENK
Plaatselijke geschiedenis en literatuur.

Openbare Bibliotheek Gent / GENT
Plaatselijke geschiedenis en literatuur.

Openbare Bibliotheek Herk-de-Stad / HERK-DE-STAD
Documentatiemappen met krantenknipsels en historisch archief over Herk-de-Stad en haar deelgemeenten.

Openbare Bibliotheek Houthalen-Helchteren / HOUTHALEN-HELCHTEREN
Collectie plaatselijke geschiedenis

Openbare Bibliotheek Houthulst / HOUTHULST
Geschiedenis van Houthulst

Openbare Bibliotheek Kortrijk / KORTRIJK
Bewaarbibliotheek: fondsen J. Goethals-Vercruysse, J. de Bethune, L. Slosse, P. Tjigtatbibliotheek, stadsfonds, Willemsfonds Kortrijk, Kortrijkse reeks ongeveer 6.000 boeken, handschriften en bundels, esperantofonds.

Openbare bibliotheek Leuven / LEUVEN
Magazijncollectie oude drukken (o.a. Jeugdliteratuur)

Openbare Bibliotheek Lichtervelde / LICHTERVELDE
Bibliotheek heemkundige kring, plaatselijke geschiedenis, oude plaatselijke kranten.

Openbare Bibliotheek Lier / LIER
Geschiedenis Lier, publicaties van Lierse auteurs

Openbare Bibliotheek Maarkedal / MAARKEDAL
Collectie waardevolle boeken van Omer Wattez

Openbare Bibliotheek Maaseik / MAASEIK
Van Eyck-bibliotheek

Openbare bibliotheek Mechelen / MECHELEN
Magazijncollectie oude drukken

Openbare Bibliotheek Nevele / NEVELE
Geschiedenis Nevele

Openbare Bibliotheek Oostende / OOSTENDE

Collectie Ostendiana

Openbare Bibliotheek Oostkamp / OOSTKAMP

Collectie Zwaluwnest: zigeunerwerk, woonwagenwerk (boeken, tijdschriften, documentatiemappen), schenking Jan Vercammen

Openbare Bibliotheek Oudenaarde / OUDENAARDE

Patrimonium Oudenaarde: alle info over Oudenaarde, over Oudenaardse schrijvers, door Oudenaardse schrijvers

Openbare Bibliotheek Overijse / OVERIJSE

Collectie Justius Lipsius

Openbare Bibliotheek Peer / PEER

Uitgebreide Bruegel collectie

Openbare Bibliotheek Roeselare / ROESELARE

Westflandrica (collectie van boeken geschreven door Westvlamingen)

Openbare Bibliotheek Sint-Niklaas / SINT-NIKLAAS

Edgard Wautersfonds (volkskunst), collectie juridische en historische werken (16de-18de eeuw)

Openbare Bibliotheek Sint-Truiden / SINT-TRUIDEN

Collectie Trudonensia

Openbare Bibliotheek Stekene / STEKENE

Reinaert-boeken

Openbare Bibliotheek Temse / TEMSE

Verzameling boeken over Temse, boeken door Temsenaars geschreven

Openbare Bibliotheek Tessenderlo / TESSENDERLO

Geschiedenis Tessenderlo, publicaties van Tessenderlose auteurs.

Openbare Bibliotheek Torhout / TORHOUT

Collectie boeken en tijdschriften van de Heemkundige Kring van Torhout

Openbare bibliotheek Veurne / VEURNE

Oude drukken (beperkt)

Openbare Bibliotheek Waasmunster / WAASMUNSTER

Geschiedenis van Waasmunster, artikels uit kranten over Waasmunster

Openbare Bibliotheek Willebroek / WILLEBROEK

Heemkunde Willebroek

Openbare Bibliotheek Zonnebeke / ZONNEBEKE

WOI en hekserij

6.1.7 Hoger onderwijsbibliotheken

Arteveldehogeschool. Departement Industriële Wetenschappen en Technologie. / GENT

Folianten, oude boeken en drukwerken (vanaf 16de eeuw)

Erasmushogeschool Brussel. Departement Landschaps- en Tuinarchitectuur - Chemie-optie Milieuzorg - Afdeling HORTECO / VILVOORDE

Collectie oude boeken betreffende tuinbouw en tuinarchitectuur.

Erasmushogeschool Brussel. Departement Koninklijk Conservatorium Brussel. / BRUSSEL

Fonds Jules de Glimes, fonds Sint-Goedele, fonds Westphal, fonds Wagener, fonds Hollenfeltz, fonds Piron, fonds Michotte

Hogeschool Antwerpen. Departement Beeldende Kunst en Ontwerpwetenschappen - Academie / ANTWERPEN
Rijke collectie oude drukken

Hogeschool Antwerpen. Departement Dramatische Kunst, Muziek en Dans. - Conservatorium / ANTWERPEN
Verzamelde uitgaven, oude drukken, manuscripten

Hogeschool Gent. Departement Muziek en Dramatische Kunst. Campus Conservatorium. / GENT
Handschriften, oude drukken, nalatenschap conservatoriumdirecteurs, nalatenschap Gentse componisten, fonds Albert De Smet, fonds Concerts Sechiari

Hogeschool Gent. Dep. Architectuur en Audiovisuele en Beeldende Kunst. Koninklijke Academie voor Schone Kunsten / GENT
Oude drukken

Hogeschool Gent. Department Architectuur en Beeldende Kunst - Sint-Lucasbibliotheek / GENT
Sint-Lucasbibliotheek (1862)

Hogeschool Sint-lukas Brussel / BRUSSEL
Oude drukken architectuur en bouwkunst

Katholieke Hogeschool Kempen. Departement Gezondheidszorg. Campus Sint-Elisabeth Turnhout. / TURNHOUT
Historische collectie

Katholieke Hogeschool Mechelen / MECHELEN
Bibliotheek Ursulinen OLV Waver

Koninklijke Militaire School / BRUSSEL
Oude drukken 1500-1800

Lemmensinstituut / LEUVEN
Oude drukken (beperkt)

Lessius Hogeschool. Departement Gezondheidszorg - Sociaal-agogisch Werk. Campus Sanderus. / ANTWERPEN
Kunstabibliotheek (vooral 19de-eeuwse publicaties)

6.1.8 Klooster- en abdijbibliotheken

Abdij Affligem / AFFLIGEM
Oude drukken en incunabelen

Abdij Keizersberg / LEUVEN
Handschriften, oude drukken

Abdij Minderbroeders (Vaalbeek) / OUD-HEVERLEE
Oude drukken

Abdij Norbertijnen Averbode / SCHERPENHEUVEL-ZICHEM
Oude drukken, handschriften

Abdij Norbertijnen Postel / MOL
Handschriften en oude drukken; 350 Plantin drukken

Abdij Passionisten. Provinciale Bibliotheek / WEZEMBEEK-OPPEM
Oude drukken (opgeheven?)

Abdij Sint-Sixtus (Westvleteren) / VLETEREN

Oude drukken, handschriften

Abdij Sint-Truiden / SINT-TRUIDEN

Collectie: 15de eeuw tot nu, drukwerken 17de eeuw tot 20ste eeuw voor de seminarie bibliotheek

Abdij Trappisten van Westmalle / MALLE

Oude drukken en handschriften

Archief der Vlaamse Jezüieten / LEUVEN

Handschriften 16de (brieven Ignatius van Loyola) en 17de eeuw, fondsen De Smet en Lievens

Augustijnenklooster Sint-Stefanus. / GENT

?

Cisterciënzerabdij Sint-Bernardus / BORNEM

Oude drukken, pamfletten, ordonnanties

Congregatie Broeders Hiëronymieten / SINT-NIKLAAS

Oude drukken, ordonnanties, plakaten

Congregatie Onze-Lieve-Vrouw-Visitatie / GENT

Oude drukken

Dominicanen-Bibliotheek / GENT

?

Engels Klooster / BRUGGE

Handschriften (zijn opgenomen in het archief van het Engels klooster, o.a. handschriften van G. Gezelle, Rodenbach, H. Verriest), drukken van 1501-1900

Hospitaalzusters van Sint-Jan / BRUGGE

Handschriften (o.a. een Legenda Aurea-viering) en drukken van 1601-1900

Instituut voor Franciscaanse Geschiedenis (IFG) / SINT-TRUIDEN

Handschriften, incunabelen, oude drukken, theses van franciscanen

Karmelklooster van het Kostbaar Bloed en O.-L.-Vrouw van de Berg Karmel / BRUGGE

Handschriften, drukken vóór 1800

Kerfabriek Sint-Jacobsparochie / GENT

?

Kerkschat Sint-Catharinakerk / MAASEIK

Enkele handschriften

Klooster Jezüieten / MECHELEN

?

Klooster Paters Ongeschoeide Karmelieten (OCD) / GENT

Oude drukken, incunabelen

Klooster Salesianen: Don Boscobibliotheek / OUD-HEVERLEE

Gedrukte werken van Don Bosco en de eerste uitgaven van de drukkerij van de Salesianen te Turijn in de 19de eeuw

Klooster van de Dominicanen / LEUVEN

Handschriften, oude drukken

Monasterium De Wijngaard / BRUGGE

Handschriften, drukken 1501-1800

Norbertijnen Parkabdij / LEUVEN
Oude drukken, kostbare werken

Norbertijnenabdij (Tongerloo) / WESTERLO
Handschriften en oude drukken

Norbertijnerabdij / GRIMBERGEN
Cartularia, handschriften, kronieken, dagboeken, rekenboeken, oude boeken

Pastorij Kuringen / KURINGEN
?

Paters Karmelieten / BRUGGE
Handschriften, oude drukken

Sint-Andriesabdij Brugge / BRUGGE
Oude drukken, krantenknipsels, reproducties.

Sint-Benedictusabdij / ACHEL
?

Sint-Godelieveabdij / BRUGGE
Handschriften, drukken 1500-1800. Geneeskundige boeken en literatuur

Sint-Pieters en Paulus Abdij / DENDERMONDE
Handschriften, oude drukken, fonds Joseph-Frans Van Duyse (geneeskunde 18de eeuw), fonds Jules Pieters

Sint-Pietersabdij / BRUGGE
Fonds G. Beljaan

Sint-Trudo Abdij van Male / BRUGGE
Handschriften, drukken 1501-1900 (beperkt aantal)

Société des Bollandistes / BRUSSEL
Handschriften, oude drukken, pamfletten, ordonnances

Zusters Augustinessen Onze-Lieve-Vrouw ter Potterie van Sint-Jan / DAMME
Gebedenboeken (vanaf 17de eeuw)

Zusters Dominicanessen / BRUGGE
Handschriften, drukken 1501-1900

6.1.9 Museumbibliotheken

Belgisch Centrum van het Beeldverhaal / BRUSSEL
Oude jaargangen van striptijdschriften

Design Museum Gent / GENT
Fonds Pieter De Bruyne, fonds N. F. Havermans.

Documentatiecentrum museum In Flanders Fields / IEPER
Dagboeken, kranten, ego-documenten, collectie 'Rose Coombs' en 'Caenepeel'

Erasmushuis / BRUSSEL
Handschriften en oude drukken

Fotomuseum Provincie Antwerpen / ANTWERPEN
Boeken over film

Kasteel van Gaasbeek / LENNIK
Oude drukken

Koninklijk Museum van het Leger en van Krijgsgeschiedenis / BRUSSEL
Fonds Brouwet (Empire), oude drukken, pamfletten

Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen / ANTWERPEN
Veilingcatalogi: Art Sales Catalogues, 1600-1825

Literair Museum / HASSELT
Steenkoolmijnen in de literatuur, bokkenrijders in de literatuur.

Modemuseum Provincie Antwerpen (MOMU) / ANTWERPEN
Stodel-bibliotheek

Museum Arnold Vander Haeghen / GENT
Maurice Maeterlinck (handschriften, briefwisseling)

Museum Mayer van den Bergh / ANTWERPEN
Kunstabibliotheek Fritz Mayer van den Bergh, catalogi van kunstveilingen (19de eeuw)

Museum Plantin-Moretus / ANTWERPEN
Oude handschriften, incunabelen

Museum van Deinze en Leiestreek / DEINZE
Oude drukken, ordonnanties

Museum Vleeshuis / ANTWERPEN
18de- en 19de-eeuwse werken over numismatiek

Museum voor Industriële Archeologie en Techniek / GENT
Oude gedrukte werken

Provinciaal Museum voor Moderne Kunst Oostende / OOSTENDE
Fonds Constant Permeke, veilingcatalogi, fonds Wout Hoeboer, fonds Etienne Elias.

Museum voor Schone Kunsten Gent / GENT
Fonds Heyse, fonds Demoor, fonds Roelandts

Nationaal museum van de speelkaart / TURNHOUT
Oude drukken (beperkt); pamfletten

Nationaal Museum van de Weerstand / BRUSSEL
Sluikpers in België tijdens Wereldoorlog II (650 verschillende kranten en bladen)

Nationaal scheepvaartmuseum / ANTWERPEN
Oude drukken, registers

Nationaal Visserijmuseum / KOKSIJDE
Zeemansboekjes, schoolboeken

Rubenianum / ANTWERPEN
Documentatie over Rubens; omvat als zodanig geen oud fonds, wel oudere 'knipsels'

Sint-Dimpna- en Gasthuismuseum Geel / GEEL
Verzameling K. Van den Bergh

Stedelijk Museum Peter Benoit en Geboortehuisje / HARELBEKE
Handschriften, persknipsels

Stedelijk Prentenkabinet / ANTWERPEN
cf. Museum Plantin-Moretus

Stedelijke musea / LEUVEN
Oude drukken, pamfletten, ordonnanties

Stedelijke Musea Kortrijk / KORTRIJK
Oude drukken

Volkskundemuseum / ANTWERPEN
Oude gedrukte werken (oude reeksen van tijdschriften volkskunde)

Zilvermuseum Sterckshof Provincie Antwerpen / DEURNE
Oude gedrukte collecties

6.1.10 OCMW-archieven

Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn Antwerpen / ANTWERPEN
Documenten vanaf 13e eeuw

Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn Brugge / BRUGGE
Oude drukken (beperkt), pamfletten

6.1.11 Privaatrechtelijke archiefinstellingen

AMVC-letterenhuis / ANTWERPEN
Handschriften

Archief en Documentatiecentrum voor het Vlaams-Nationalisme (ADV N) / ANTWERPEN
Bibliotheekwerken, periodieken, archivalia, documentatie

Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging van België (AMSAB) / GENT
Oude gedrukte werken, kranten

Archief en Museum van het Vlaams Leven te Brussel (AMVB) / BRUSSEL
Felix De Boeckfonds

Documentatie- en Archiefcentrum van de Communistische Beweging (DACOB vzw) / BRUSSEL
Collectie Belgische communistische pers

Documentatiecentrum en Archief voor Daensisme en Hedendaagse Geschiedenis van de Denderstreek (DADD) / AALST
Kranten

Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum (KADOC) / LEUVEN
Audiovisuele documentatie, archieven, mondelinge bronnen

Liberaal archief. / GENT
Liberaal kranten

6.1.12 Professionele documentatiecentra

Afrika Instituut / Afrika Studie- en Documentatiecentrum (ASDOC) / BRUSSEL
Oude drukken, microfiches en -films over Belgisch Congo - Zaïre

Belgisch Centrum voor Muziekdocumentatie (CeBeDeM) / BRUSSEL
?

Europees Figurenteater Centrum / GENT
Bibliotheek Vlaams Verbond voor Poppenspel, bibliotheek Freek Neiryndck

Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog / BRUSSEL
?

Poëziecentrum / GENT
Bibliofiele uitgaven, zeldzame eerste drukken

Sporta / WESTERLO
Historische sportboeken.

Studie- en Aktiecentrum voor Maatschappelijke Welzijnszorg / ANTWERPEN
Historische publicaties inzake verslavingszorg (vanaf 1860)

Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (SOMA) / BRUSSEL
Klandestiene pers (1940-1944), collaborerende pers (1940-1944), vlugschriften (1935-1950), interviews, dagboeken en manuscripten (1914-1960)

Studiecentrum voor Vlaamse muziek / ANTWERPEN
Vlaams muziekpatrimonium van de 19de en 20ste eeuw

Tibetaans Instituut - Documentatiecentrum / SCHOTEN
Collectie van boekwerken Kangyur en boekwerken Tengyur in het Tibetaans

Vereniging voor Alcohol- en Andere Drugproblemen / BRUSSEL
Historische collectie, wetteksten

6.1.13 Provinciale bibliotheken

Archief en Bibliotheek Provincie Vlaams-Brabant / LEUVEN
Oude drukken (beperkt)

Provinciaal Documentatiecentrum Vlaams-Brabant / LEUVEN
oude drukken, oude reeksen van tijdschriften

Provinciaal Onderzoek- en Voorlichtingscentrum voor Land- en Tuinbouw West-Vlaanderen / ROESELARE
Oude reeksen en boeken (vanaf napoleontische periode: eind 18de eeuw) betreffende de landbouwgewassen, groenteteelt, champignoneteelt, melkkwaliteit, tuinbouw, akkerbouw + plantkunde + veeteelt (hieronder enkel oude herbaria)
Provinciale Bibliotheek Limburg / HASSELT
Centrum voor de studie van de Boerenkrijg (pamfletten, 18de-19de eeuw), Franse Revolutie, Limburg, theater, moderne kunst, dramaturgie, toneel- en scenarioschrijfkunst, tekstanalyse, biografieën

Provinciebestuur Oost-Vlaanderen. Afdeling Centrale Bibliotheek. / GENT
"Vertoog" (sinds 1833), "Bestuursmemoriaal" (sinds 1817), Wegwijzer van de Stad Gent (vanaf 1774)

Provinciebestuur West-Vlaanderen. Bibliotheek en cultuurarchief / BRUGGE
Fonds Wereldoorlog I, fonds Streuvels

6.1.14 Rijksarchieven

Algemeen Rijksarchief / BRUSSEL
Oude drukken, pamfletten, ordonnanties, handschriften

Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën / BRUGGE
Oude drukken (beperkt)

Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën / RONSE
Bibliotheek Geschied- en Oudheidkundige Kring Ronse; pamfletten, ordonnanties, oude drukken

Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën / ANTWERPEN

?

Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën / HASSELT
Oude drukken

Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën / GENT
Oude drukken

6.1.15 Secundair onderwijsbibliotheken

Cultuurbibliotheek. Campus Sint-Lodewijkscollege. / BRUGGE
Oude drukken, handschriften

6.1.16 Seminariebibliotheken

Berthoutinstituut - Klein Seminarie / MECHELEN
(onvolledige en niet geverifieerde info Erfgoedcel Mechelen)

Bisdom Brugge / BRUGGE
Oude drukken

Bisschoppelijk Grootseminarie Brugge / BRUGGE
Handschriften, incunabelen, post-incunabelen.

Bisschoppelijk Seminarie Gent / GENT
Jansenistica (strijdschriften en pamfletten), modernisme, Collection des Proces-Verbaux des Assemblées du Clergé de France, polyglotten, Acta Sanctorum, Patrologia Migne, Corpus Christianorum, Sources Chrésiennes

Grootseminarie / HASSELT
?

6.1.17 Speciale bibliotheken

Bibliotheca Wittockiana / BRUSSEL
Fonds Valère Gille, boekbanden

Gemeenschappelijke bibliotheek van het Hof van Beroep en Arbeidshof / ANTWERPEN
Libri amicorum

Nationale Plantentuin van België (NPB) / MEISE
Beschrijvende plantenkunde: boeken en tijdschriften vanaf 16de eeuw tot heden (o.a. Dodoens)

Stadsbibliotheek Antwerpen (SBA) / ANTWERPEN
Handschriften, incunabelen, oude drukken, Antverpiensia

Stedelijk Conservatorium Brugge / BRUGGE
Handschriften van Brugse componisten

Stedelijk Conservatorium Leuven / LEUVEN
Handschriften, oude muziekdrukken

Vlaams Omroeporkest en Kamerkoor / BRUSSEL
Vroegere Omroepbibliotheek van de Belgische Radio en Televisie

Vlaams Theater Instituut (Vti) / BRUSSEL
Handschriften (toneel); oude drukken (beperkt); vooral theaterarchieven

6.1.18 Universitaire bibliotheken

Faculteit voor Protestantse Godgeleerdheid te Brussel (UFPGB) / BRUSSEL

Fonds Jean Meyhoffer (boeken, handschriften over de Reformatie in de Nederlanden en het Belgisch protestantisme)

Katholiek Universiteit Brussel (KUB) / BRUSSEL
?

Katholieke Universiteit Leuven (KULeuven). Campus Kortrijk (KULAK) / KORTRIJK
Sint-Maartensfonds (oude drukken), Franse Nederlanden (archief en bibliotheek), Cobra-collectie

Katholieke Universiteit Leuven (KULeuven). Centrale Bibliotheek / LEUVEN
Academische collectie en andere Lovaniensia, kostbare werken en handschriften, prentenkabinet, licentiaats- en doctoraatsverhandelingen, overheidspublicaties, collectie Vervliet-Henderick (specimina van kranten), collectie schermen en andere vechtsporten

Katholieke Universiteit Leuven (KULeuven) Faculteit Godgeleerdheid. Campus Geesteswetenschappen / LEUVEN
Incunabelen, post-incunabelen, handschriften, oude drukken, Vlaamse Jezuieten (Heverlee), Groot-Seminarie Mechelen (tot 1800), Irish College (Leuven), American College (Leuven), Redemptoristen (Leuven), Franciscanen (Vaalbeek), Dominicanen (Lier), Vlaamse Oblaten, Missionarissen van het Heilig Hart (Leuven), collectie Jansenistica

Katholieke Universiteit Leuven (KULeuven). Faculteit Rechtsgeleerdheid. Campus Gedragwetenschappen. / LEUVEN
Oude drukken.

Katholieke Universiteit Leuven (KULeuven). Hoger Instituut voor Wijsbegeerte. Campus Geesteswetenschappen / LEUVEN
Oude drukken (beperkt); collectie E. Husserl.

Katholieke Universiteit Leuven (KULeuven). Faculteit Exacte Wetenschappen / LEUVEN
Oude reeksen van tijdschriften, monografieën

Universiteit Antwerpen (UFSIA) Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Departement Taal- en Letterkunde, Vakgroep Germaanse Talen / ANTWERPEN
Originele drukken. Bibliotheek Centrum Nederlandse Literatuurgeschiedenis (H. Meeus)

Universiteit Antwerpen (UFSIA) Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Vakgroep Religieuze Wetenschappen. Ruusbroeckgenootschap bibliotheek / ANTWERPEN
Oude drukken, handschriften (12de-20ste eeuw), incunabelen, post-incunabelen.

Universiteit Antwerpen (UFSIA). Centrale Bibliotheek / ANTWERPEN
Kostbare werken.

Universiteit Antwerpen (UIA) / ANTWERPEN
Oude drukken (beperkt), negentiende eeuw (boeken en tijdschriften)

Universiteit Gent (UGENT). Bibliotheca Dominicana / GENT
Handschriften, incunabels.

Universiteit Gent (UGENT). Centrale Bibliotheek / GENT
Handschriften, incunabelen, oude drukken (16de-18de eeuw),

Universiteit Gent (UGENT). Faculteit Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen & Faculteit der Farmaceutische Wetenschappen / GENT
Palfijn Stichting

Universiteit Gent (UGENT). Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen / GENT
Oude drukken

Vrije Universiteit Brussel (VUB). Bibliotheek / BRUSSEL

Oude drukken (zeer beperkt)

6.1.19 Vlaamse Gemeenschap: bibliotheken

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer. / HOEILAART
Wetenschappelijke werken vanaf eind vorige eeuw (=19^e eeuw)

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Afdeling Monumenten en Landschappen / Instituut
Archeologisch Patrimonium (IAP) (Bron) / BRUSSEL
Oude drukken, meestal i.v.m. monumentenzorg, oudheidkunde, e.d.

Vlaams Parlement (VLP) / BRUSSEL

*Publicaties van het Vlaams Parlement en van de andere Belgische parlementen (federaal,
gemeenschap, gewest), Vlaamse overheidspublicaties, fonds Andries Caluwaerts*

6.1.20 Vlaamse wetenschappelijke instellingsbibliotheken

Koninklijke Academie Nederlandse Taal- en Letterkunde (KANTL) / GENT
Oude gedrukte werken

Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde van Antwerpen (KMDA) / ANTWERPEN

*Dr. Henri Van Heurck (19de-eeuwse werken over plantkunde, microscopie, bruikleen van de Stad
Antwerpen)*

Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten (KVABWK) / BRUSSEL

*Werken en artikels van en over de leden van de Academie, Bibliotheek Koninklijke Commissie voor
Toponymie en Dialectologie*

6.2 Formulier van de e-mailbevraging

Instructies bij het invullen van de vragenlijst

U kan uw antwoorden ingeven op de volgende pagina's en het volledige document terugmailen naar afzender. Of u kan het document afdrukken, invullen en terugbezorgen via de post (adres zie onder). Indien u problemen ondervindt bij het openen van dit document kan u mij contacteren. **De verwerking van uw antwoorden gebeurt volkomen anoniem.**

Mag ik u vragen de vragenlijst ten laatste op 31 oktober terug te bezorgen?
Alvast hartelijk dank voor uw bereidwillige medewerking.

dr. Jeroen Walterus
Gallaitstraat 76/2
1030 Brussel
02-243 17 30
jeroen.walterus@vcv.be

*****

Vraag 1: opdrachten en functies voor een Vlaamse erfgoedbibliotheek

In de onderstaande tabel (vraag 1.1) worden een aantal mogelijke opdrachten en functies voor een 'Vlaamse erfgoedbibliotheek' opgesomd die kunnen worden opgenomen in een mandaat ter ondersteuning van het veld van de bewaarbibliotheken in Vlaanderen. Dit betekent dat de in het mandaat opgenomen functies en opdrachten (mede) kunnen worden gerealiseerd dankzij de steun van de Vlaamse Gemeenschap. Er wordt u gevraagd deze opdrachten en functies te evalueren vanuit vier invalshoeken:

- ten eerste, in welke mate u deze opdrachten en functies in het algemeen **belangrijk** vindt voor de problematiek van de bewaarbibliotheken in Vlaanderen, en ze dus tegemoet komen aan een reële nood of behoefte in het veld;
- ten tweede, in welke mate u deze opdrachten en functies **haalbaar**, dus realiseerbaar vindt;
- ten derde, in welke mate de opdrachten en functies op korte of op langere **termijn** moeten worden gerealiseerd. Anders gesteld, hier wordt dus nagegaan in welke mate de realisatie van de opdrachten en functies acuut is voor het veld;
- ten vierde in welke mate u het opportuun of **wenselijk** acht dat deze opdrachten en functies door een daartoe door de Vlaamse overheid gemandateerde, Vlaamse erfgoedbibliotheek worden vervuld of aangestuurd. Gelieve in uw beoordeling geen rekening te houden met het feit dat de *Stadsbibliotheek van Antwerpen* (SBA) kandidaat is voor het mandaat. Deze kandidatuur komt in de volgende vraag expliciet aan bod.

U krijgt ook de mogelijkheid om zelf een tweetal andere opdrachten of functies te vermelden (vraag 1.2).

Elke opdracht of functie wordt kort toegelicht op de pagina's 3 en 4. Deze toelichtingen zijn niet noodzakelijk sluitend of exhaustief.

1.1 Duid in de onderstaande tabel aan in welke mate de opgegeven opdracht of functie belangrijk en haalbaar is en op welke termijn. Geef ook aan of de rol van een Vlaamse erfgoedbibliotheek in het algemeen hierbij wenselijk is. (Beknopte omschrijving opdrachten: zie pagina's 3 en 4.)

- Plaats per opdracht één kruisje (een 'x') in de kolommen 1 tot 4 bij de optie (A – E) van uw keuze.
- Duid ook aan indien u geen mening (GM) heeft.

1 – BELANG	2 – HAALBAARHEID	3 – TERMIJN	4 – WENSELIJKHEID ROL ERFGOEDBIB.
A – heel groot belang	A – heel hoge haalbaarheid	K – kort (< 2 jaar)	A – zeker wenselijk
B – groot belang	B – hoge haalbaarheid		B – eerder wenselijk
C – gemiddeld belang	C – gemiddelde haalbaarheid	M – middellang (2 – 5 jaar)	C – misschien wenselijk (u twijfelt)
D – klein belang	D – lage haalbaarheid		D – eerder niet wenselijk
E – heel klein belang	E – heel lage haalbaarheid	L – lang (> 5 jaar)	E – zeker niet wenselijk
GM – u heeft geen mening of u wenst zich niet uit te spreken			

OPDRACHTEN EN FUNCTIES voor de Vlaamse erfgoedbibliotheek	1 BELANG						2 HAALBAARHEID						3 TERMIJN				4 WENSELIJKHEID					
	A	B	C	D	E	GM	A	B	C	D	E	GM	K	M	L	GM	A	B	C	D	E	GM
[VOORBEELD: WIJZE VAN INVULLEN]		X										X		X				X				
1. Vrijwillig bewaardepot voor oude collecties																						
2. Aanvullend, decretaal, 'universeel' depot actuele, Vlaamse productie																						
3. Pro-actief collectiebeleid m.b.t. 'Flandrica' en cultureel erfgoed																						
4. Expertisecentrum conservering documentair erfgoed																						
5. Coördinatie Vlaamse (schade-)inventarisatie bedreigde collecties																						
6. Topstukken documentair erfgoed: inventarisatie, 'bewaken'																						
7. Coördinatie op het vlak van collectievorming																						
8. Coördinatie op het vlak van collectieontsluiting van oudere collecties																						
9. Samenwerking bevorderen tussen bewaarbibliotheken in Vlaanderen																						
10. Projectwerking(en) stimuleren in specifieke domeinen																						
11. Creëren van (educatieve) werkinstrumenten																						
12. Bevorderen zichtbaarheid van de bewaarbibliotheken en hun collecties																						
13. Internationaal 'aanspreekpunt', bevorderen van internationale uitstraling																						

1.2 Beschrijf bondig maximaal twee bijkomende opdrachten of functies die u zou suggereren:

--

Toelichting bij de opdrachten opgesomd in vraag 1.1

- 1. Een vrijwillig bewaardepot voor oude collecties (passieve collectievorming) organiseren.** De erfgoedbibliotheek staat open voor iedereen die boekencollecties wenst te deponeren of te schenken. Dit kan ad hoc gebeuren of naar aanleiding van collectieafspraken met bepaalde instellingen. De erfgoedbibliotheek kan in dit opzicht ook een doorverwijsfunctie op zich nemen en collecties doorverwijzen naar meer geschikte bewaarinstellingen. Zonder de verplichting om zelf alles op te nemen, draagt de erfgoedbibliotheek er wel zorg voor dat 'zwerfcollecties' een bestemming krijgen en houdt zij hierop toezicht.
- 2. Een aanvullend, decretaal, 'universeel' depot voor de actuele, Vlaamse productie van gedrukte publicaties organiseren.** De erfgoedbibliotheek krijgt de decretaal omschreven opdracht toegewezen om een wettelijk depot in Vlaanderen op te zetten en te beheren voor de Vlaamse productie gedrukte publicaties (inclusief 'Flandrica' of publicaties over Vlaanderen in het buitenland verschenen). Deze depotfunctie heeft een regionaal (Vlaanderen) en aanvullend karakter op het nationaal wettelijk depot van de Koninklijke Bibliotheek van België. Daartoe worden de nodige, vanuit juridisch en wettelijk oogpunt noodzakelijke afspraken gemaakt tussen de Vlaamse Gemeenschap (en eventueel ook de Franstalige) en de Federale overheid. Er zal, eventueel in samenspraak met lokale actoren, bijzonder aandacht gaan naar de lokale productie. Deze opdracht is te combineren met de derde opdracht. Samenhangend hiermee zal de erfgoedbibliotheek in een nog nader te bepalen vorm een jaarlijkse bibliografie van de Vlaamse productie verzorgen, afgestemd op de bestaande 'nationale bibliografie', uitgegeven door de Koninklijke Bibliotheek.
- 3. Een pro-actief collectiebeleid m.b.t. 'Flandrica' en cultureel erfgoed ontwikkelen.** De erfgoedbibliotheek zal, ook retrospectief, een actief collectiebeleid voeren voor Flandrica (in het kader van haar opdracht de volledige, Vlaamse productie te bewaren) en voor verder te omschrijven actuele collectiedomeinen die als zwaartepuntcollecties worden omschreven in het toekomstige collectievormingsprofiel van de erfgoedbibliotheek. Het is hierbij de bedoeling vooral de klemtoon te leggen op collectiegebieden binnen de humane wetenschappen, zoals onder meer: geschiedenis (van Vlaanderen), literatuur en Vlaamse letterkunde, kunst, cultureel erfgoed en volkscultuur. Daartoe worden collectieafspraken gemaakt met andere bibliotheken.
- 4. Een expertisecentrum voor de conservering van het documentair erfgoed uitbouwen.** De erfgoedbibliotheek zal i.s.m. andere wetenschappelijke instellingen en universiteiten een expertisecentrum uitbouwen voor de conservering, restauratie en preservatie van bedreigd papieren of documentair erfgoed in bewaarbibliotheken (maar ook in archiefinstellingen). De precieze opdrachten en de beheersstructuur van het centrum worden in overleg met de betrokken partijen en de overheid bepaald. Het centrum zal ook een coördinerende taak op zich nemen om te trachten de diverse projecten en initiatieven in Vlaanderen m.b.t. de problematiek van conservering op elkaar af te stemmen. Meer in het bijzonder zal het centrum de ontwikkelingen opvolgen inzake digitalisering, massaconservering, microfilmen, en dergelijke meer. Ook de volgende opdracht kan door dit centrum (mee) worden behartigd.
- 5. De coördinatie op zich nemen van een Vlaamse (schade-)inventarisatie van bedreigde collecties.** De erfgoedbibliotheek ontwikkelt een 'masterplan' om bedreigde bibliotheekcollecties in kaart te brengen en ontwikkelt een actieplan om deze collecties op lange termijn te conserveren. Binnen dit masterplan wordt een visie (concepten en definities) en een kader ontwikkeld voor een globale bewaarpolitiek voor Vlaanderen, i.s.m. alle betrokken partijen en binnen de klijlijnen van het cultureel-erfgoedbeleid van de Vlaamse overheid. Als model kan o.a. de Nederlandse studie dienen van J. Mateboer, *Nederlandse cultuurhistorische collecties geteld en gewogen: Inventarisering, waardering, weging en kostenberekening voor de conservering van collecties op het gebied van de Nederlandse cultuurgeschiedenis uit de periode 1840-1950*. Den Haag, KBN, 1998.
- 6. De topstukken van het Vlaams, documentair erfgoed 'bewaken'.** Naar aanleiding van het Topstukkendecreet stelt de Vlaamse regering de lijst vast van de topstukken van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap. Hiertoe behoort ook het waardevolle, gedrukte en geschreven cultureel patrimonium. De erfgoedbibliotheek kan deze lijst 'bewaken', d.w.z. deze stukken volgen en elke vorm van vervreemding (verkoop, schenking) registreren en signaleren. Als stukken naar het buitenland dreigen te verdwijnen, brengt de erfgoedbibliotheek de Vlaamse overheid hiervan op de hoogte via de daartoe voorziene mechanismen in het Topstukkendecreet.
- 7. De coördinatie op zich nemen op het vlak van collectievorming.** De erfgoedbibliotheek neemt een coördinerende rol op zich om afspraken en overleg te stimuleren inzake collectievorming (zwaartepuntcollecties, zie hierboven), decentraal bewaardepot, ruilafspraken en dergelijke meer

tussen de (bewaar)bibliotheken in Vlaanderen, in afstemming en overleg met de bestaande initiatieven in Vlaanderen, en met de Koninklijke Bibliotheek. Zij organiseert hiertoe een breed intersectoraal overleg.

8. **De coördinatie op zich nemen op het vlak van collectieontsluiting van oude collecties.** De erfgoedbibliotheek neemt een coördinerende rol op zich om i.s.m. de belangrijke wetenschappelijke (bewaar)bibliotheken in Vlaanderen de continuïteit en de eenvormigheid van de ontsluiting van oude collecties (15^e-18^e eeuw), waar ze zich ook bevinden, te ondersteunen. We verwijzen hierbij expliciet naar b.v. het lopende project Short Title Catalogus Vlaanderen. De erfgoedbibliotheek kan hier ook een rol op zich nemen inzake vorming en opleiding.
9. **Samenwerking en overleg bevorderen tussen bewaarbibliotheken in Vlaanderen.** De erfgoedbibliotheek ontwikkelt initiatieven om in het algemeen de samenwerking en het intersectorale overleg te bevorderen tussen bewaarbibliotheken in Vlaanderen. Daartoe kan een structureel 'overleg bewaarbibliotheken' worden georganiseerd i.s.m. andere partners. De erfgoedbibliotheek ontwikkelt zich in deze context ook tot centraal aanspreekpunt en draaischijf (doorverwijfsfunctie) voor de uitwisseling van professionele informatie.
10. **Projectwerking(en) stimuleren in specifieke domeinen.** De erfgoedbibliotheek initieert nieuwe ontwikkelingen m.b.t. het management en het beheer van bewaarbibliotheken en ontwikkelt en ondersteunt daartoe vernieuwende pilootprojecten i.s.m. andere partners. Een bijzonder aandachtspunt hierbij zijn projecten inzake digitalisering en het gebruik van informatietechnologie.
11. **Het creëren van werkinstrumenten.** De erfgoedbibliotheek maakt professionele werkinstrumenten aan, zoals bibliografieën, handleidingen en dergelijke meer, i.s.m. andere partners. Naar aanleiding van eventuele opleidingen en vormingsinitiatieven kan de erfgoedbibliotheek ook educatieve werkinstrumenten aanmaken.
12. **Het bevorderen van de zichtbaarheid van de bewaarbibliotheken.** Om het maatschappelijk draagvlak van de bewaarbibliotheken te vergroten kan nog meer gewerkt worden aan hun 'zichtbaarheid'. Daartoe zal de erfgoedbibliotheek initiatieven ontwikkelen m.b.t. publiekswerking en promotie, i.s.m. andere partners. De mogelijkheden zijn hier legio (tentoonstellingen, brochures, publieksparticipatieprojecten, ludieke 'acties',...) Hierbij zoekt de erfgoedbibliotheek ook aansluiting bij lopende initiatieven inzake publiekscommunicatie over cultureel erfgoed en bij landelijke erfgoedevenementen (b.v. de Erfgoeddag).
13. **Internationaal 'aanspreekpunt', bevorderen van de internationale uitstraling van de Vlaamse bewaarbibliotheken en hun collecties.** Als 'ambassadeur' zal de Vlaamse erfgoedbibliotheek het documentair patrimonium van Vlaanderen in het buitenland bekend maken door deel te nemen aan internationale manifestaties, congressen, enz. De erfgoedbibliotheek zal zich ook ontwikkelen tot het internationaal 'aanspreekpunt' voor Vlaanderen, waarbij buitenlandse onderzoekers en instellingen adequaat opgevangen en doorverwezen worden.

Nota: voor een optimale werking van een Vlaamse erfgoedbibliotheek is het wenselijk dat bij al deze activiteiten en initiatieven de erfgoedbibliotheek steeds in samenspraak handelt met enerzijds de Vlaamse overheid en haar vertegenwoordigers en anderzijds met de bestaande vertegenwoordigende organisaties in het veld.

Vraag 2: de SBA als Vlaamse erfgoedbibliotheek

In dit onderdeel kan u zich uitspreken over een mogelijke rol van de *Stadsbibliotheek van Antwerpen* (SBA) als Vlaamse erfgoedbibliotheek. De SBA is kandidaat voor dit mandaat.

2.1 Geef per betrokken functie of opdracht aan in welke mate u een rol van de SBA als Vlaamse erfgoedbibliotheek hierbij wenselijk acht.

- ➔ Plaats per opdracht één kruisje (een 'x') bij de optie (A – E) van uw keuze.
- ➔ Duid ook aan indien u geen mening (GM) heeft.

WENSELIJKHEID ROL SBA ALS ERFGOEDBIBLIOTHEEK

A – zeker wenselijk
B – eerder wenselijk
C – misschien wenselijk (u twijfelt)
D – eerder niet wenselijk
E – zeker niet wenselijk
GM – u heeft geen mening of u wenst zich niet uit te spreken

De rol van de SBA als Vlaamse erfgoedbibliotheek per opdracht of functie	WENSELIJKHEID					
	A	B	C	D	E	GM
1. Vrijwillig bewaardepot voor oude collecties						
2. Aanvullend, decretaal, 'universeel' depot actuele, Vlaamse productie						
3. Pro-actief collectiebeleid m.b.t. 'Flandrica' en cultureel erfgoed						
4. Expertisecentrum conservering documentair erfgoed						
5. Coördinatie Vlaamse (schade-)inventarisatie bedreigde collecties						
6. Topstukken documentair erfgoed: inventarisatie, 'bewaken'						
7. Coördinatie op het vlak van collectievorming						
8. Coördinatie op het vlak van collectieontsluiting van oudere collecties						
9. Samenwerking bevorderen tussen bewaarbibliotheken in Vlaanderen						
10. Projectwerking(en) stimuleren in specifieke domeinen						
11. Creëren van (educatieve) werkinstrumenten						
12. Bevorderen zichtbaarheid van de bewaarbibliotheken en hun collecties						
13. Internationaal 'aanspreekpunt', bevorderen van internationale uitstraling						

2.2 Vindt u in het algemeen dat de SBA in aanmerking kan komen om de rol van Vlaamse erfgoedbibliotheek op zich te nemen?

- ➔ Plaats een kruisje bij uw keuze.

Zeker wel

Eerder wel

Misschien (u twijfelt)

Eerder niet

Zeker niet

U heeft geen mening of u wenst zich niet uit te spreken

2.2 Geef bondig uw opmerkingen bij de problematiek zoals bevraagd in vraag 1 en 2

6.3 Lijst van de respondenten van de e-mailbevraging

Lijst van de deelnemers aan de schriftelijke (e-mail) bevraging. Ze staan gerangschikt per sector. De responsgraad per deelsector is aangegeven.

6.3.1 Respondenten archiefinstellingen

6.3.1.1 OVERHEIDSARCHIEVEN

(Drie antwoorden, twee gemotiveerde non-respons.)

1. Rijksarchief Brussel en in de Provinciën. Rijksarchief Beveren (Wouter Rombouts)
2. Provincie West-Vlaanderen. Archiefdienst (Johan Vannieuwenhuysse)
3. OCMW Brugge (Hilde De Bruyn)
4. OCMW Antwerpen (Maggy Anthonissen)
5. Stadsarchief Antwerpen (Inge Schoups)
6. Stadsarchief Brugge (André Vandewalle)
7. Stadsarchief Brussel (D. Hoslet)
8. Stadsarchief Gent (Leen Charles)
9. Stadsarchief Kortrijk (Ann Augustyn)
10. Stadsarchief Mechelen (Henri Installé)
11. Stadsarchief Turnhout. Taxandria bibliotheek (Harry De Kok)
12. Stadsarchief Tongeren (Johan Helsen)

6.3.1.2 PRIVAATRECHTELIJKE EN ANDERE ARCHIEFINSTELLINGEN

(Drie antwoorden, een gemotiveerde non-respons.)

13. KADOC en Archiefbank (Jan De Maeyer)
14. KADOC (Carine Dujardin, afdelingshoofd bibliotheek)
15. KADOC (Godfried Kwanten, afdelingshoofd archief)
16. AMSAB (Wouter Steenhaut)
17. AMSAB (Luc Lievyns, bibliothecaris)
18. AMVB (Patricia Quintens)
19. AMVC-Letterenhuis (Leen Van Dijck)
20. ADVN (F.J. Verdoodt, Frank Seberechts)

6.3.2 Respondenten bedrijfsbibliotheken

(Geen antwoorden)

21. Prevent, informatie- en documentatiecentrum (Véronique De Broeck)
22. Archief Nationale Bank van België (Marcel Van Campen)
23. Tiense Suikerraffinaderij (J. Van Loo)

6.3.3 Respondenten onderwijsbibliotheken

6.3.3.1 UNIVERSITEITEN

(Zeven antwoorden, een gemotiveerde non-respons.)

24. KUL Centrale Bibliotheek. Archief (Jan Roegiers) (*)
25. KUL Centrale Bibliotheek. Tabularium (Chris Coppens)
26. KUL Centrale Bibliotheek. Passieve collectievorming (Dirk Van Eldere)
27. KUL Faculteit Godgeleerdheid (D'Hondt Etienne. Zie ook: VRB)

28. KUL Faculteit Godgeleerdheid (Frans Gistelincx)
29. KULAK universiteitsbibliotheek (Jan Tolleneer)
30. UA-Ufsia Centrale Bibliotheek (Ludo Simons **(*)**)
[UA-Ufsia Archief (Pierre Delsaerdt) Zie VWB]
31. UA-Ufsia Bibliotheek Centrum Nederlandse Literatuurgeschiedenis (Hubert Meeus)
32. UA-Ufsia Bibliotheek Ruusbroecgenootschap (Frans Hendrickx)
33. UA-UIA Bibliotheek (Julien Van Borm) **(*)**
34. Universiteit Gent Centrale Bibliotheek (Sylvia Van Peteghem **(*)**)
35. Universiteit Gent Centrale Bibliotheek (Martine De Reu)
36. VUB Centrale Bibliotheek (Patrick Vanouplines)
37. VUB Archief (Frank Scheelings)

6.3.3.2 HOGER ONDERWIJS

(Vier antwoorden, een gemotiveerde non-respons.)

38. Hogeschool Antwerpen (Chris Goetschalckx, coördinator bibliotheken)
39. Hogeschool Antwerpen. Departement Dramatische Kunst, Muziek en Dans – Conservatorium (Anna Pensaert)
40. Hogeschool Antwerpen. Departement Beeldende Kunst en Ontwerpwetenschappen – Academie (Karin Houthuys)
41. Hogeschool Gent. Departement Muziek en Dramatische Kunst, Campus Conservatorium (Roos Van Driessche)
[Hogeschool Gent. Sint Lucas bibliotheek (Beatrice De Clippeleir) Zie: OKBV]
42. Erasmushogeschool Brussel. Departement Koninklijk Conservatorium (Johan Eckeloo)

6.3.3.3 MIDDELBAAR ONDERWIJS

(Een antwoord.)

43. De Cultuurbibliotheek, Campus Sint-Lodewijkcollege, Brugge (Walter de Smaele)

6.3.4 Respondenten overheidsbibliotheken

6.3.4.1 OPENBARE BIBLIOTHEEKSECTOR (GEMEENTELIJK NIVEAU)

(Vijf antwoorden.)

44. Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken (Jan Braeckman)
45. Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken (Geert Ruebens)
46. Openbare bibliotheek 'Biekorf' van Brugge (Ludo Vandamme)
47. Openbare bibliotheek 'Biekorf' van Brugge (Leen Speecke)
48. Openbare bibliotheek van Gent (Luc Bauwens)
49. Openbare bibliotheken Antwerpen (Jan Van Vaerenbergh) **(*)**
50. Hoofdstedelijke openbare bibliotheek Brussel (Relinde Raeymaekers)
51. Openbare bibliotheek van Kortrijk (Paul Vancolen)

6.3.4.2 PROVINCIALE BIBLIOTHEKEN/DOCUMENTATIECENTRA

(Vier antwoorden, een gemotiveerde non-respons.)

52. Provinciale Bibliotheek Limburg, Provinciaal Documentatiecentrum Limburgensia (Raf van Laere)

53. Provinciaal Historisch Documentatiecentrum Vlaams-Brabant (Iris Steen)
54. Archief en Bibliotheek Provincie Vlaams-Brabant (Betty Hoornaert)
55. Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, Centrale Bibliotheek (Patrick Van Damme)
56. Provinciebestuur West-Vlaanderen (Mark Berteloot)

6.3.4.3 BIBLIOTHEKEN VLAAMSE GEMEENSCHAP (EN GEWEST)

(Twee antwoorden, een gemotiveerde non-respons.)

57. Bibliotheek Afdeling Monumenten & Landschappen (Jo Braeken)
58. Bibliotheek Vlaams Parlement (Mija Symoens)
59. Archief Vlaams Parlement (Karel Degryse)
60. Ministerie Vlaamse Gemeenschap – Dep. Coördinatie (Hilde Van Nijen)

6.3.4.4 BIBLIOTHEKEN FEDERALE OVERHEID

(Geen antwoord.)

61. FOD Economie. Bibliotheek – Queteletfonds (Edwin Van Wesemael)

6.3.5 Respondenten religieuze instellingsbibliotheken

(Een gemotiveerde non-respons.)

62. Instituut voor Franciscaanse Geschiedenis (A.P. Coenen, archivaris)
63. Don Boscobibliotheek Salesianen (Jacques Schepens)
64. Paters Karmelieten Brugge (C.P. Noyen)

6.3.6 Respondenten speciale bibliotheken

(Een antwoord.)

65. Vlaams Theater Instituut (Dries Moreels)
66. Nationale Plantentuin (Raymond Clarysse -> Carine Van Den Berghe)
67. Bibliotheca Wittockiana (Annie De Coster)

6.3.7 Respondenten wetenschappelijke instellingsbibliotheken

6.3.7.1 VLAAMSE WETENSCHAPPELIJKE INSTELLINGEN

(Een antwoord.)

68. Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, CTB, Gent (Edward Vanhoutte)
69. Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunst (Pierre Verdoodt)

6.3.7.2 FEDERALE WETENSCHAPPELIJKE INSTELLINGEN

(Een antwoord, twee gemotiveerde non-respons.)

70. Koninklijke Bibliotheek van België (KBR) (Willy Vanderpijpen, departementshoofd en voorzitter 'Sectie wetenschappelijke bibliotheken' VVBAD)
71. KBR: Museum van de Boekdrukkunst (Bart Op de Beeck)
72. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (Wim de Vos)
73. Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (Wilfried Janssens)

6.3.8 Respondenten documentatiecentra

6.3.8.1 SECTOR VOLKSCULTUUR/ERFGOED

(Een antwoord.)

74. K.C. Peeters Instituut voor Volkskunde - Volkskundemuseum Antwerpen (Werner Van Hoof)
75. Bibliotheca Wasiana (Raf Fouquaert)
76. Vlaamse Volkssport Centrale – Sportmuseum (Erik De Vroede)

6.3.8.2 PROFESSIONELE DOCUMENTATIECENTRA

(Twee antwoorden.)

77. Poëziecentrum (respondent onbekend)
78. SOMA (Dirk Luyten)

6.3.9 Respondenten museum- en kunstbibliotheken

(Vier antwoorden, twee gemotiveerde non-respons.)

79. Provinciaal Museum voor Moderne Kunst Oostende (Saskia Scheltjens)
80. Rubenianum (Henk Vanstappen)
81. Rubenianum (Nora De poorter)
82. Antwerpse museumbibliotheken (Steven Thielemans, coördinator Antwerpse musea)
83. Museum Plantin-Moretus (Dirk Imhof)
84. Museum Plantin-Moretus (Francine de Nave)
85. Samenwerkingsverband (koepel) van het Groeninghe Museum, MSK Gent en KMSKA: het 'centrum voor kunsthistorische documentatie' (Robert Hoozee)
86. Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen (Dieter Lampens)
87. Museum voor Industriële Archeologie en Textiel (MIAT) (René De Herdt)
88. Zilvermuseum Provincie Antwerpen (Luk Wellens)

6.3.10 Respondenten verenigingen / belangengroepen / gebruikersgroepen

(Acht antwoorden.)

- [Vereniging van religieus-wetenschappelijke bibliothecarissen (VRB) (Etienne D'Hondt, voorzitter) Zie hoger, KULeuven]
89. Vlaamse Werkgroep Boekgeschiedenis (VWB) (Pierre Delsaerd, voorzitter)
  90. VVBAD (Marc Storms, directeur)
  91. Overleg Kunstbibliotheken Vlaanderen (OKBV) (Beatrice De Clippeleir, voorzitter. Zie ook: Hogeschool Gent: Sint Lucas bibliotheek.)
  92. Boek.be (Paul Van Lil, directeur)
[Vlaams Overlegorgaan Wetenschappelijke Bibliotheken (VOWB) (Patrick Vanouplines, voorzitter) Zie hoger, VUB]
  93. Federatie voor Volkskunde (FVV) / KUL Seminarie Volkskunde (Stefaan Top, voorzitter)
  94. Vlaamse Vereniging voor Familiekunde (SVVF, VVF) (Edgard Seynaeve, voorzitter)
  95. Heemkunde Vlaanderen (Eva Van Hoyer, coördinator)
  96. Het Studiecentrum voor Vlaamse Muziek vzw (SVM) (Michaël Scheck, directeur)
  97. Vlaams Muzikaal Erfgoed vzw / Alamire Foundation (Eugeen Schreurs, directeur)
  98. Het Studiecentrum Vlaamse Miniaturisten, KUL (Jan Van der Stock, directeur)

99. De Vlaamse Museumvereniging (VMV) (Staf Thomas, voorzitter)

6.3.11 Andere experts

(Drie antwoorden, een gemotiveerde non-respons.)

- 100. Johan Hanselaer (beheerder site BELEDIMAR, lid VWB)
- 101. Alfons Thijs (expert-gebruiker volkskunde – geschiedenis)
- 102. Arnold Eloy (uitgever, expert-gebruiker, organisator geschiedkundige boekenbeurs)
- 103. Goran Proot (Ufsia, lid VWB)
- 104. Paul Soetaert (Bibliotheek Erasmus Universiteit Rotterdam, expert conservering)

6.3.12 De erfgoedcellen

(Vier antwoorden.)

- 105. Erfgoedcel Gent (Hendrik Defoort)
- 106. Erfgoedcel Brugge (Dries Vandenbroucke)
- 107. Erfgoedcel Antwerpen (Frank Herman)
- 108. Erfgoedcel Mechelen (Tina Vanhoye)
- 109. Erfgoedcel Tongeren (Steven Vandewal)
- 110. Erfgoedcel Leuven (Rebecca Gysen)

6.4 Bibliografie

/ Een nationale bibliotheek voor Vlaanderen: handelingen van de studiedag in het archief en museum voor het Vlaamse cultuurleven te Antwerpen op 10 mei 1985. - Antwerpen: Stadsbibliotheek, 1986. - 66 p.

/ Schatten uit de bibliotheken van de Hogeschool Antwerpen. – Antwerpen: Pandora, 1996. – 127 p.

/ Vijf eeuwen stadsbibliotheek Antwerpen. - Antwerpen: Stad Antwerpen, 1985. - 95 p.
Publicaties van de Stadsbibliotheek en het Archief en museum voor het Vlaamse cultuurleven. - 7

Abid, A. / Memory of the world: preserving and sharing access to our documentary heritage. Focus on International and Comparative Librarianship. - 32 (2001) 1: p. 5 - 25

Beghain, P. / Quels fondements pour une politique de conservation?
Bulletin des Bibliothèques de France. - 45 (2000) 4

Bequet, G., Cedelle, L. / Numerisation et patrimoine documentaire. Digitization and documentary heritage
Bulletin des Bibliothèques de France. - 45 (2000) 4: p. 67 - 72

Borselli, L., Liénardy, A., Rombauts, W., e.a. / Papier in gevaar 2: Koninklijke Bibliotheek en Algemeen Rijksarchief. Schade-inventariserend onderzoek van de collecties en archieffondsen voor 1800. - Brussel: Koninklijk Instituut voor het kunstpatrimonium, 1995. - 287 p.

Bosmans, W. / Hebben we een gemeenschappelijk depot nodig?. De mening van de hoofdbibliothecarissen van negen Vlaamse wetenschappelijke bibliotheken. - Leuven: VOWB, 1993

Bouffange, S. / Tri, selection, conservation: les choix du patrimoine. Collection, selection and conservation: choices for cultural heritage
Bulletin des Bibliothèques de France. - 45 (2000) 1: p. 111 - 113

Byford, J. / Publishers and legal deposit libraries: cooperation in the United Kingdom since 1610: effective or not?
IFLA Journal. - 28 (2002) 5 / 6: p. 292 - 297

Cockx-Indestege, E. / Books printed in the Netherlands in the fifteenth and the sixteenth centuries from the Arendberg Collection, now in the Royal Library of Belgium. - Utrecht: HES, 1989. - p. 373 - 393

Cockx-Indestege, E. / Handleiding bij het beschrijven van oude en bijzondere drukken. - Brussel: Archief- en bibliotheekwezen in België, 1991. - 444 p.
Archief- en bibliotheekwezen in België. - 42. - speciaal nummer

Cockx-Indestege, E., Delsaerd, P., De Schepper, M. / Kroniek van het gedrukte boek in de Nederlanden tot 1940. - Brussel: Archief- en bibliotheekwezen in België, 1998
Archives et bibliothèques de Belgique. - 69 (1998) 1-4: p. 230 - 289.

Cockx-Indestege, E., Glorieux, G., Op de Beeck, B. / Belgica typographica 1541-1600.

Catalogus librorum impressorum ab anno MDXLI ad annum MDC in regionibus quae nunc Regni Belgarum partes sunt. - Nieuwkoop: De Graaf, 1968-1994. - 4 vol.
Nationaal centrum voor de archeologie en de geschiedenis van het boek. – 2

Cockx-Indestege, E., Lemaire, C. / Handschriften en oude drukken in facsimile van 1600 tot 1984: catalogus. - Brussel: Koninklijke Bibliotheek Albert I, 1984. - 120 p.
Catalogi van tentoonstellingen georganiseerd in de Koninklijke bibliotheek Albert I

Coördinatiepunt Nationaal Conserveringsbeleid / Met beleid behouden. Op weg naar een conserveringsprogramma voor ons papieren verleden. - Den Haag: CNC, 1994. - 67 p.
CNC-Publikaties. - 7

Coppens, C. / Conservering en restauratie. De Belgische situatie in het licht van internationale ontwikkelingen
Bibliotheek- en Archiefgids. - 64 (1988) 3: p. 191 - 210

Coult, G. / A question of priority.
Managing Information. - 8 (2001) 2: p. 36 - 37

Cuybers, J.-B. / Auteursrechten, privacy en royalties in musea, archieven en documentatiecentra. - Antwerpen: Vlaamse museumvereniging, 1999. - 253 p.
Vlaamse museumvereniging. - 2

Daems, I, Van Tuycom, C., e.a. / Repertorium van het oude boekenbezit in België - Répertoire des fonds de livres anciens en Belgique. - Bergen: Université de Mons-Hainaut, 1989. - 241 p.
Editions universitaires de Mons. Répertoires. - 1

De Bauw, K. / Een nationale bibliotheek voor twee cultuurgemeenschappen
Ons erfdeel: Vlaams-Nederlands cultureel tijdschrift. - (1988) : p. 343 - 352

De Bauw, K. / Voorstellen voor een wettelijk depot bij de Vlaamse Gemeenschap. Verslag van het voorbereidende studiewerk en discussietekst. - Antwerpen: Stichting Nationale Bibliotheek van de Vlaamse Gemeenschap, 1989. - 114 p.

De Herdt, R. en Viaene, P. (red.) / Rijkdom bedreigd. - Brussel: Gemeentekrediet, 1990. - 231 p.

De Keyser, B. / De culturele erfgoedpolitiek van de Vlaamse overheid en de rol van de gemeente- en stadsarchieven daarin. – Brussel: VUB, 2003. – 113 p.

De Vos, W. / Bibliothèque royale de Belgique: des subventions inattendues. Unusual subsidies at the Royal Library of Belgium
International preservation News. - 21 (2000) : p. 34 - 36

Deguelde, G., Cockx-Indestege, E. / Huldealbums, guldenboeken en gedenkboeken (1855-1960): inventaris. Met openingstoespraak bij de tentoonstelling 1992 In goud gebonden door Elly Cockx-Indestege. - Antwerpen: Stad Antwerpen, 1997. - 27 p.

Derolez, A. / Het conserveren van bibliotheekbezit
Boek en bibliotheek. - 10 (1981) : p. 221 - 225

Devroey, J. P., Dujardin, M., Van Borm, J., Vandooren, F. / De Koninklijke Bibliotheek Albert I. - Brussel: KBS, 2000. - 70 p.

Dewulf, M., Monteyne, M., Vandamme, L. / Oude drukken, dode letter?. De vele gezichten van het oude boek. - Brugge: Stad Brugge, 2001. - 47 p.

Dubois, K. / De conservatie van audiovisuele media. - 1991. - 73 p. - Dissertatie

European Commission on Preservation and Access / Weten, geweten, gewist. Bedreigde wetenschappelijke collecties in archieven en bibliotheken. - Amsterdam: ECPA, 1997. - 45 p.

Frijhoff, W. en Hoeks H. (red.) / Bladeren in andermans hoofd. Over lezers en leescultuur. - Nijmegen: SUN, 1996. - 365 p.

Gistelinck, F., Sabbe, M., Baert, B., Cockx-Indestege, E., Coppens, C., De Smet, S., D'hondt, E., L. Knapen, Lamberigts, M., Lust, J. / Early sixteenth century printed books 1501-1540 in the library of the Leuven Faculty of Theology. - Leuven: Peeters, 1994. - 568 p.
Documenta libraria. - 15

Gustin, J., Cockx-Indestege, E. / Catalogue des imprimés du XVIe siècle conservés à la Bibliothèque du séminaire de Liège. - Brussel: Archives et bibliothèques de Belgique, 1996. - 445 p.

Archives et bibliothèques de Belgique. Numéros spéciaux. - 50

Isaac, M.-T. (red.) / Repertorium van het oude boekenbezit in België. - Bergen: Universiteit de Mons, 1989. - 241 p.

Janssen, B. , Antonis E. / Eric Antonis: 'Bibliotheek moet zich engageren in een groter maatschappelijk denken'
Bibliotheekblad. - 6 (2002) 11: p. 34 - 35

Janssens, G. / Archieven in Vlaanderen. - Antwerpen: Vlaamse vereniging voor bibliotheek-, archief- en documentatiewezen, 2001. - 22 p.

KPMG Consultants / Van Stadsbibliotheek naar Vlaamse Erfgoedbibliotheek.... Eindrapport. - Antwerpen: Stad Antwerpen, 2002. - 71 p.

Liénardy, A. , Rombauts, W. / Papier in gevaar: Koninklijke Bibliotheek en Algemeen Rijksarchief. Schade-inventariserend onderzoek van de collecties en archiefondsen van na 1800. - Brussel: Koninklijk Instituut voor het kunstpatrimonium, 1994. - 204 p.

Lampens, D. / De museumbibliotheek in Vlaanderen en Brussel. Een sample-survey onderzoek
Bibliotheek- en Archiefgids. - 66 (1990) 1: p. 24 - 28

Liénardy, A. , Van Damme, P. / Inter folia: handboek voor de conservatie en de restauratie van papier. - Brussel: Koninklijk Instituut voor het kunstpatrimonium, 1989. - 248 p.

Lissens, J. P. / Stadsbibliotheek Antwerpen: wetenschappelijke bewaarbibliotheek van Antwerpen. - Antwerpen: Stad Antwerpen, 2000. - 12 p.

Mackenzie, G. P. / Working for the protection of the world's cultural heritage: the International Committee of the Blue Shield
Journal of the Society of Archivists. - 21 (2000) 1: p. 5 - 10

Manning, R. W., Kremp, V. (ed.) / A reader in preservation and conservation. - München: Saur, 2000. - 157 p.
IFLA Publications. - 91

Marsden, C. / Sectors and domains: some reflections on co-operation and integration
Journal of the Society of Archivists. - 22 (2001) 1: p. 17 - 23

Mateboer, J. / Nederlandse cultuurhistorische collecties geteld en gewogen. Inventarisering, waardering, weging en kostenberekening voor de conservering van collecties op het gebied van de Nederlandse cultuurgeschiedenis uit de periode 1840-1950. - Den Haag: Koninklijke Bibliotheek, 1998. - 67 p. - pdf-document via: www.kb.nl

Moreels, D. / Dien avond in die kartonnen doze. Verslag discussiepodium theatraal erfgoed
Courant. - (2003) 61: p. 12 - 15

Muir, A. / Legal deposit and preservation of digital publications: a review of research and development activity
Journal of Documentation. - 57 (2001) 5: p. 652 - 82

Napier, M. / Moving memories: digitising the cultural heritage Europe shares
Library Association Record. - 103 (2001) 2: p. 101 - 102

Nickerson, M. / Heritage through oral history and archival images
IFLA Journal. - 29 (2003) 1: p. 52 - 55

Ooms, H. J. F. M., Braive, G. / Gids voor de kerkelijke wetenschappelijke bibliotheken in België. - Brussel: Vereniging van archivariissen en bibliothecarissen van België, 1971. - 67p.

Pouillias, M.-T. / Le patrimoine dans la politique d'une ville: l'exemple de la bibliothèque municipale de Rennes.. Heritage in the policy of a town: the municipal library of Rennes
Bulletin des Bibliothèques de France. - 45 (2000) 4: p. 87 - 89

Raad van Advies voor Bibliotheekwezen en Informatieverzorging / Het behoud van ons nationale geheugen. Bouwstenen voor een landelijk conserveringsbeleid. - 's-Gravenhage: RABIN, 1989. - 72 p.

Reinhardt, K. , Johnson, R. / Cultivating heritage links
Library Technology. - 2000 (5) 3: p. 39, 42

Renard, A. / Van Stadsbibliotheek Antwerpen naar Vlaamse Erfgoedbibliotheek... Eindrapport. - Antwerpen: Stadsbibliotheek, 2002. - 71 p.

Renard, A. / Zorg voor boeken en documenten in Vlaanderen. - Antwerpen: VVBAD, 1990. - 92 p.
Bibliotheekkunde. - 47

Rogiest, P. / De kunstbibliotheek van het KMSKA en haar inhoudelijke ontsluiting
Bibliotheek- en Archiefgids. - 76 (2000) 4: p. 8 - 17

Rombauts, W. / Conservering van archieven: inleiding tot de problematiek. - Brussel: Algemeen rijksarchief, 1997. - 323 p.
Miscellanea archivistica. Manuale. - 22

Rombauts, W. / Minimumeisen voor de bouw en inrichting van archiefbewaarplaatsen en archiefruimten. - Brussel: Algemeen rijksarchief, 1999. - 17 p.
Miscellanea archivistica. Manuale. - 31

Samenwerkingsverband van de Vlaamse COB's / Bewaren, wieden en afvoeren door de openbare bibliotheek. - Antwerpen: VBC, 1990

Seadle, M. / Copyright in the networked world: digital legal deposit
Library Hi Tech. - 19 (2001) 3: p. 299 - 303

Simons, L. / Een nationale bibliotheek voor Vlaanderen. - Antwerpen: VVBAD, 1984. - 32 p.
Bibliotheekkunde. - 35

Simons, L. / Over het nut van universiteitsbibliotheken. - Antwerpen: UFSIA, 2001. - 25 p.
Smet, C. / Schets van het onderzoek i.v.m. het oude boek in Belgische bibliotheken en documentatiecentra. - 1987. - 76 f. - Dissertatie

Soetaert, P. (red.) / Conserveringsbeleid papieren patrimonium. - Antwerpen: VVBAD, 1993.
- 102 p.

Steelant, K., Schreurs, E. (red.) / Bedreigde klanken II. Een nieuwe toekomst voor het Vlaams Muzikaal Erfgoed? – Leuven/Antwerpen: Alamire Foundation, 2002

Steenbakkens, J. F. / Werken aan houdbaarheid van digitale informatie
Historia & Informatica. - 10 (2003) 1: p. 1 - 2

Thielemans, S. / De archivaris als cultuurmanager: een Gentse bijdrage
Bibliotheek- en Archiefgids. - 78 (2002) 3: p. 11 - 14

Van Borm, J. / De toekomst voor de Koninklijke Bibliotheek Albert I
Bibliotheek- en Archiefgids. - 77 (2001) 6: p. 16 - 23, 28 - 30

Van Borm, J., Simons, L., Vervliet, H. D. L. / Het oude en het nieuwe boek, de oude en de nieuwe bibliotheek. Liber amicorum H. D. L. Vervliet. - Kapellen: DNB/Pelckmans, 1988. - 664 p.

Van Diessen, R. J., Steenbakkens, J. F. / The long-term preservation study of the DNEP project. An overview of the results. - Den Haag: IBM/KB, 2002
IBM / KB long-term preservation study report serie. - 1
www.kb.nl/kb/resources/frameset_nieuws.html

Vanhoutte, E. / Zorgen voor later? Argumenten voor de wetenschappelijke bestudering van de Vlaamse muzikale en literaire archieven, bibliotheken en bewaarplaatsen. - Wilrijk: Te@m Consult Publications, 2000. - 177 p. - 2 vol.

Van Laere, R. / Enkele losse bemerkingen bij Ludo Simons' Een nationale bibliotheek voor Vlaanderen
Bibliotheek- en Archiefgids. - 62 (1986) 2: p. 140 - 147

Vanormelingen, M. / Verslag van een literatuuronderzoek betreffende een gemeenschappelijk depot voor Vlaanderen. - Leuven: VOWB, 1993

Vanstappen, H. / Geïntegreerde toegang tot erfgoeddatabanken
Bibliotheek- en Archiefgids. - 78 (2002) 3: p. 3 - 10

Varlamoff, M.-T. / PAC: un reseau international pour promouvoir la conservation en France. Bulletin d'Informations de l'Association des Bibliothecaires Français. - 187 (2000) : p. 71 - 72

Varlamoff, M.-T. / The Blue Shield initiative. Joining efforts to preserve our cultural heritage in danger

Liber Quarterly: the Journal of European Research Libraries. - 12 (2002) 2 / 3: p. 275 - 282

Vereniging van archivarissen en bibliothecarissen van België / Archief- en bibliotheekwezen in België. - Brussel: Archief- en bibliotheekwezen in België

Vervliet, H.D.L. / Post-incunabula en hun uitgevers in de lage landen. Een bloemlezing gebaseerd op Wouter Nijhoff's L'Art typographique. - Den Haag: Nijhoff, 1978. - 205 p.

Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezen / Vlaamse archief-, bibliotheek- en documentaiegids 2002-2003. Adresboek van in Vlaanderen en Brussel gevestigde archieven, bibliotheken en documentatiecentra. - Antwerpen: VVBAD, 2002. - 448 p.

Walterus, J. / Kwantitatieve en kwalitatieve evaluatie van de gedrukte collecties van de Koninklijke Bibliotheek Albert I met het oog op samenwerking met andere wetenschappelijke bibliotheken. - Antwerpen: UIA - Informatie en Bibliotheekwetenschap, 1999. - 637 + LX. - Proefschrift

Walterus, J. / Naar een lokaal/regionaal documentair erfgoedbeleid: rol en functie van het Vlaams Centrum voor Volkscultuur

Bibliotheek- en Archiefgids. - 77 (2001) 4: p. 17 - 28

Weber, J. / Cooperation in practice: MALVINE and LEAF.. Gateways to Europe's cultural heritage

International Cataloguing and Bibliographic Control. - 30 (2001) 2: p. 28 - 31

6.5 Indicatieve lijst van websites

In de onderstaande lijst zijn enkele relevante websites opgenomen m.b.t. conserveren, bewaarbibliotheken en aanverwante thema's, vooral vanuit een internationaal perspectief. Er zijn geen links opgenomen naar bewaarbibliotheken in Vlaanderen.

Belgian Library Catalogues	http://lib.ua.ac.be/belcat.html
Bibliothèque national de France: conservation	http://www.bnf.fr/pages/zNavigat/frame/infopro.htm
Biekorf: oude Brugse drukken	http://www.brugge.be/bibliotheek/fonds/brugse_drukken.htm
British Library: National Preservation Office	http://www.bl.uk/services/npo/npo.html
Centrum voor Teksteditie en Bronnenstudie	http://www.kantl.be/ctb/
Culturele Biografie Vlaanderen (erfgoedcellen)	http://www.erfgoednet.be
DAVID (project Stadsarchief Antwerpen)	http://antwerpen.be/david/index2.htm
Digitale Duurzaamheid	http://www.digitaleduurzaamheid.n/
Département des politiques documentaires et patrimoniales (Frankrijk)	http://www.culture.gouv.fr/culture/min/index-min.htm
ECPA: European Commission on Preservation and Access	http://www.knaw.nl/ecpa/about.html
EU: Digicult	http://www.cordis.lu/ist/ka3/digicult/
Geheugen van Nederland	http://www.geheugenvannederland.nl/
IFLA: PAC (Preservation and Conservation)	http://www.ifla.org/VI/4/pac.htm
IFLA: safeguarding our documentary heritage	www.ifla.org/VI/6/dswmedia/en/index.html
IFLA:International Committee of the Blue Shield	http://www.ifla.org/blueshield.htm
Instituut Collectie Nederland	http://www.icn.nl/
Library of Congress (USA)	http://www.loc.gov/
Library of Congress National Digital Preservation Program (USA)	http://www.digitalpreservation.gov/
Koninklijke Bibliotheek van Nederland	http://www.konbib.nl
Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium	http://www.kikirpa.be/
Metamorfoze project (Nederland)	http://www.kb.nl/coop/metamorfoze/
Nederlandse Boekhistorische Vereniging	http://www.kb.nl/infolev/nbv/
Overleg Kunstbibliotheken Vlaanderen	http://users.pandora.be/okbv/
RLG: Research Libraries Group (USA)	http://www.rlg.org
Resource (UK)	http://www.resource.gov.uk/index.html
Short Title Catalogus Vlaanderen (STCV)	www.stcv.be
Short Title Catalogue Netherlands (STCN), via Bibliopolis: (Via Bibliopolis ook toegang tot: Incunabula Short Title Catalogue (ISTC))	http://krait.kb.nl/coop/bibliop/bibl-html/boeken/
Studiecentrum Vlaamse Miniaturisten	http://millennium.arts.kuleuven.ac.be/Miniatures/
Studiecentrum Vlaamse Muziek	http://www.svm.be/
UNESCO Libraries Portal	Via: http://portal.unesco.org/
UNESCO's Memory of the World Programme	Via: http://portal.unesco.org/
Vereniging Digitaal Erfgoed Nederland (DEN)	http://www.den.nl/
Vlaams Overlegorgaan inzake Wetenschappelijk Bibliotheekwerk vzw	http://www.libis.be/vowb/
Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen (VVBAD)	http://www.vvbad.be
Vlaams Centrum voor Volkscultuur	http://www.vcv.be
Vlaamse Werkgroep Boekgeschiedenis	http://www.boekgeschiedenis.be/